

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Lesnická a dřevařská fakulta

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Zhodnocení aktivit lesní pedagogiky a myslivecké
osvěty na vzdělávání mládeže v Jihomoravském kraji

Diplomová práce

Brno 2016/2017

Bc. Zdeněk Žák

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autor práce: Bc. Zdeněk Žák
Studijní program: Lesní inženýrství
Obor: Lesní inženýrství
Vedoucí práce: Ing. Josef Lenoč, Ph.D.
Název práce: **Zhodnocení aktivit lesní pedagogiky a myslivecké osvěty na vzdělávání mládeže v Jihomoravském kraji**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem práce je zpracovat přínos aktivit lesní pedagogiky a myslivecké osvěty na znalosti a postoje žáků k lesnictví a myslivosti na vybraných základních školách Jihomoravského kraje.
2. Navzájem porovnejte přínos v oblasti lesnictví a myslivosti.
3. Výsledky splňující cíl práce souhrnně zhodnoťte z pohledu praktického přínosu pro lesní hospodářství a myslivost v České republice.
4. Práci rozčleňte do kapitol: úvod, cíl, literární přehled, materiál, metodika, řešení, výsledky, realizační výstup, diskuze, summary, závěr, přehled použité literatury.
5. Práci zpracujte v souladu s příslušnými směrnicemi a vyhláškami děkana LDF MENDELU vztahujícími se k závěrečným pracím studentů.

Rozsah práce 50 stran vč. příloh

Datum zadání: říjen 2015

Datum odevzdání: duben 2017

Bc. Zdeněk Žák
Autor práce

Ing. Josef Lenoč, Ph.D.
Vedoucí práce

Ing. Petra Hlaváčková, Ph.D.
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Radomír Klvač, Ph.D.
Děkan LDF MENDELU

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci „Zhodnocení aktivit lesní pedagogiky a myslivecké osvěty na vzdělávání mládeže v Jihomoravském kraji“ zpracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b Zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle §60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně, dne: 12. dubna 2017

podpis studenta

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat Ing. Josefu Lenochovi, Ph.D za odbornou pomoc a rady při zpracování. Dále bych rád poděkoval všem z mého okolí a za cenné materiály a pomoc při zpracování dat k diplomové práci.

ABSTRAKT

Autor práce: Bc. Zdeněk Žák

Název práce: Zhodnocení aktivit lesní pedagogiky a myslivecké osvěty na vzdělávání mládeže v Jihomoravském kraji

Práce posuzuje vliv aktivit lesní pedagogiky na znalosti a postoje žáků základních škol Jihomoravského kraje. Pro výzkum bylo využito dotazníkového šetření a rozhovorů, pro komplexní zpětnou vazbu od zúčastněných žáků, pedagogů ZŠ a také lesních pedagogů s cílem zjistit názory, zkušenosti a znalosti v oblasti lesnictví a myslivosti u žáků ve věku 8 – 12 let. Z výsledků vyplynulo, že zážitkové poznávání lesa je velmi vhodné pro práci s cílovou skupinou z hlediska zvýšení zájmu o les, zvýšení znalostí o lese a také pozitivní hodnocení lesnických i mysliveckých činností od všech zúčastněných.

Klíčová slova: Les, lesní pedagogika, pedagog, zážitky, žáci

ABSTRACT

Name: Bc. Zdeněk Žák

Title: Evaluation of forest activity and hunting education to youth education in South Moravian region

The work examines the impact of forest activity on knowledge and attitudes of primary school pupils in South Moravia. Research was used questionnaires and interviews for comprehensive feedback from the participating pupils, primary school teachers and educators forest to ascertain the views, experiences and knowledge in the field of forestry and hunting of pupils aged 8 – 12 years. The results showed that experiential learning forest is very suitable for working with the target group in terms of increased interest in the forest, increasing the knowledge of the forest and a positive evaluation of forestry and hunting activities from all involved.

Keywords: Forest, forestry education, teacher, experiences, pupils

Obsah

1. ÚVOD	8
2. CÍL PRÁCE	9
3. LITERÁRNÍ PŘEHLED	10
3.1 Co je lesní pedagogika, cíle a základní pojmy	10
3.2 Historie lesní pedagogiky.....	12
3.3 Lesní pedagogika v ČR	13
3.3.1 Záměry ministerstva zemědělství ČR.....	16
3.3.2 Právní vymezení lesní pedagogiky	18
3.3.3 Environmentální vzdělávání a poradenství	18
3.4 Lesní pedagogika v Evropě.....	19
3.5 Kongresy o lesní pedagogice	22
3.6 Lesnická osvěta a vzdělávání	25
3.7 Myslivecká osvěta a vzdělávání.....	27
3.8 Význam výuky v lesním prostředí	30
3.9 Průběh LP od výběru lesního pedagoga po závěrečné hodnocení	35
3.9.1 Poplatky za účast na akci LP	38
4. MATERIÁL	39
4.1 Vybrané aktivity lesní pedagogiky a jejich popis	39
4.2 Jednorázové programy pro žáky z Jihomoravského kraje	46
5. METODIKA PRÁCE	48
5.1 Použité metody.....	48
5.2 Řešení.....	48
5.3 Tab. 1 Formální a obsahové členění aktivity LP.....	50
6. VÝSLEDKY	51
6.1 Lesní pedagogika v ČR	51
6.2 Tab. 4 Srovnání lesní pedagogiky a EVVO	54
6.3 Vyhodnocení jednorázových akcí LP – žáci.....	56
6.3.1 Vyhodnocení dotazníků z myslivosti – žáci (ZST)	59
6.4 Vyhodnocení akcí LP s vícenásobnou účastí – žáci.....	61
6.4.1 Vyhodnocení dotazníků – žáci	62
6.4.2 Osobní rozhovory	72
6.5 Vyhodnocení dotazníků LP – pedagogové	73

6.5.1 Vyhodnocení dotazníků z myslivosti – pedagogové	84
6.6 Vyhodnocení dotazníků LP – lesní pedagogové	88
7. NÁVRH OPATŘENÍ.....	97
8. REALIZAČNÍ VÝSTUP.....	103
8.1 Konkrétní závěry pro praxi v lesnictví:.....	103
8.2 Konkrétní závěry pro praxi v myslivosti:.....	104
9. DISKUZE	105
9.1 Jak to bude dál s lesní pedagogikou?	105
10. ZÁVĚR	108
11. SUMMARY	109
12. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	110
13. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	111
14. PŘÍLOHY	115

1. Úvod

Lesní pedagogika se těší velkému zájmu už od dob svého vzniku a v současnosti je rozšířena nejen v ČR, ale především v zahraničí jako je Rakousko nebo Německo. Lesní pedagogika je v lesnictví relativně novým pojmem, který ale získává stále více příznivců.

Toto téma jsem si zvolil, abych zjistil, jaký pokrok udělali lesní pedagogové ve vzdělávání mladých lidí od dob vzniku této specifické formy vzdělávání a jak se mění názory žáků ve věku 8 – 12 let na lesní hospodářství a myslivost v ČR. Lesní pedagogika se zajímá o všechny skupiny lidí od mateřských škol až po vysoké školy včetně např. handicapovaných lidí, seniorů a veškerých ostatních skupin, čímž se snaží o maximální efekt pochopení a vytvoření kladného vztahu k tomuto sektoru Národního hospodářství. Práce s lidmi, zejména těmi mladšími, je vždy zajímavá. I přesto ale platí, že člověk musí být ochotný udělat i něco navíc a být schopný předat podstatné informace jednoduchou formou. Motto lesní pedagogiky zní: *učit o lese v lese*, což znamená, že nejlepším místem pro výuku lesní pedagogiky je les samotný, kde probíhají programy nejen pro děti ale i širokou veřejnost. Žáci se učí poznávat rostliny, stromy, zvířata, potravní pyramidy, koloběh vody nebo čistě lesnické hospodaření jako je například hra na probírku. Já jsem si zvolil cílovou skupinu žáků ve věku 8 – 12 let, která je podle mého názoru nejvhodnější pro předávání podstatných informací o lese. V této fázi života si vytváří vlastní názory, žáci jsou kreativní a lépe ovlivnitelné nejen v oblasti lesnictví a myslivosti. Pro vzdělávání lidí od nejranějšího věku vznikly tzv. lesní školky, centra pro environmentální vzdělávání, informační střediska atd.

Důležité je, aby systém výuky lesní pedagogiky byl jednotný a umožnil všem věkovým skupinám nahlédnout pod pokličku práci lesníků a myslivců, aby lidé pochopili smysl lesní těžby a lovu zvěře, které často laická veřejnost považuje za něco nepřijatelného. Pokud bude už žák základní školy vědět tyto základní věci, přispěje to k lepšímu chápání činností, které lze legálně provádět v lese a jistě také ke zlepšování vztahů s veřejností. Společnost dosud vnímá les jako místo k rekreaci a odpočinku a téměř všechny aktivity lesníků vnímá spíše negativně snad kromě budování turistických odpočívadel a vyhlídek.

Význam lesa pro člověka je bezesporu velký a nutno poznamenat, že postupem času si tento fakt lidé začali více a více uvědomovat a zjistili, že o les je potřeba se také starat a ne jej pouze využívat. Les má tedy řadu funkcí z čehož lze soudit i jeho obrovský význam pro společnost. Bez lesa by tedy byla existence člověka nemyslitelná.

2. Cíl práce

Cílem práce je zpracovat přínos aktivit lesní pedagogiky a myslivecké osvěty na znalosti a postoje žáků k lesnictví a myslivosti na vybraných základních školách Jihomoravského kraje.

Práce je rozdělena na 3 dílčí cíle, které jsou průběžně vyhodnocené a uspořádané podle kapitol práce:

C1: Zhodnotit přínos pro žáky cílové skupiny

C2: Zhodnotit, jak vnímají aktivity LP lesní pedagogové a pedagogové, jakožto pedagogický dozor

C3: Navrhnout opatření směřující ke zlepšení vztahu mezi laickou veřejností a lesnickou a mysliveckou odbornou veřejností

3. Literární přehled

3.1 Co je lesní pedagogika, cíle a základní pojmy

Lesní pedagogika přibližuje návštěvníkům lesa lesní ekosystém, trvale udržitelné lesní hospodářství, smysl hospodaření v lesích a užitky, které les člověku přináší. Jejím základním principem je vnímání přírody všemi smysly, které zprostředkovávají speciálně vyškolení lesníci (lesníci s pedagogickými znalostmi a zkušenostmi) přímo na svém každodenním pracovišti, v konkrétním lese (MZe ČR 2016).

Lesní pedagogika je určena každému, především ale předškolním, školním a jiným dětským kolektivům, ale také rodinám s dětmi, dospělým, seniorům aj. (MZe ČR 2016).

Cíle lesní pedagogiky

1. Hlavním cílem lesní pedagogiky je zlepšit vztah člověk – les, podporovat pochopení lesa jako životního prostoru pro zvířata, pochopit význam a funkci lesa pro člověka. Lidé by měli být citliví pro odpovědné zacházení s přírodou.
2. Učit děti vnímat les a přírodu se všemi jejich zákonitostmi, nastínit základní problémy a vztahy v lesním prostředí.
3. Vypěstovat v dětech zájem o les, přírodu, naučit je vnímat všemi smysly, ukázat, jak lze o les pečovat a jak jej chránit.
4. Naučit děti, jak se v přírodě správně chovat.
5. Zprostředkovat komplexní chápání lesa z pohledu ekologického, ale také ekonomického a sociálního.
6. Vysvětlit základní principy hospodaření v lese – práva a povinnosti vlastníků lesa i jeho návštěvníků. Na základě toho budovat a podporovat pozitivní vztah veřejnosti k lesnímu hospodářství.
7. Posílit pozitivní přístup ke dřevu jako k obnovitelné surovině (MZe ČR 2016).

Kdo je lesní pedagog?

Lesní pedagog je odborník s lesnickým vzděláním či praxí v lesnictví a úspěšný absolvent certifikovaného kurzu lesní pedagogiky. Naplňuje podstatu lesní pedagogiky - umí představit les, lesnictví a profesi lesníka prostřednictvím prožitku především v lesním prostředí. Cílem lesního pedagoga je poskytnout zajímavý a příjemný prožitek v lese, který vede k poučení o trvale udržitelném hospodaření v lesích a práci lesníků (MZe ČR 2016).

Jak se stát lesním pedagogem?

Lesním pedagogem se mohou stát odborníci s lesnickým vzděláním či praxí v lesnictví, kteří úspěšně absolvují kurz lesní pedagogiky. Kurzy lesní pedagogiky v současné době pořádá Sdružení lesních pedagogů ČR a Střední lesnická škola Hranice, zpravidla jednou ročně. Jsou dvojího typu:

- základní (obvykle únor/březen) – kde si lesníci osvojují základy pedagogiky, psychologie a didaktiky a připravují se na práci s veřejností v lese, zejména s třídními kolektivy (MŠ, ZŠ, SŠ)
- nástavbový (obvykle na konci srpna) – který je určen pro absolventy základního kurzu a rozšiřuje cílové skupiny o dospělé, skupiny se specifickými vzdělávacími potřebami a seniory

Pro účast na kurzech je vyžadováno lesnické vzdělání nebo je možno kurz absolvovat jako zaměstnanec firmy zabývající se lesním hospodářstvím, ale akreditace je platná pouze po dobu trvání tohoto zaměstnaneckého poměru (MZe ČR 2016).

Kurzy lesní pedagogiky v ČR jsou akreditovány Ministerstvem zemědělství a srovnatelné s kurzy v ostatních evropských státech a vychází z výstupů evropského projektu PAWS – Pedagogické aktivity v lese – koncepce semináře pro lesníky. V roce 2013 a 2014 zorganizovala základní kurz lesní pedagogiky, pod záštitou SLŠ Hranice a ve spolupráci s Lesy hl. m. Prahy, také Fakulta lesnická a dřevařská ČZU v Praze. Po absolvování kurzu lesní pedagogiky mohou lesní pedagogové získat inspiraci na nové aktivity a sdílet své zkušenosti na seminářích pro lesní pedagogy, které se konají zpravidla dvakrát ročně (červen, říjen), (MZe ČR 2016).

3.2 Historie lesní pedagogiky

V 60. letech 20. století se poprvé objevila, ve Spojených státech amerických, myšlenka lesní pedagogiky. Je ale nutné poznamenat, že dnešní koncept se od ní hodně liší zejména díky vývoji environmentální výchovy směrem k trvale udržitelnému rozvoji. Za otce lesní pedagogiky je většinou dostupných pramenů považován americký ekopedagog Joseph E. Cornell. Tento kalifornský přírodovědec, který se celosvětově proslavil zejména dílem *Sharing Nature with Children*, vytvořil systém výchovy v souladu s přírodou. Ve svých pracích vycházel zejména ze svých vlastních zkušeností s vedením ekologických programů v přírodě a táborů pro skauty. Poté se co se rozšířila po Spojených státech, dostala se lesní pedagogika do Švýcarska, Německa, Rakouska a ostatních států Evropy (Bučková 2009).

V roce 2000 se ISSL Vimperk začala zabývat lesní pedagogikou. Zástupci školy za podpory MZe navázali kontakty s rakouským školicím střediskem v Gmundenu, které se mohlo v té době chlubit několikaletými zkušenostmi v oblasti lesní pedagogiky. Zaměstnanci školy zde byli v průběhu dvou let vyškoleni takovým způsobem, aby sami mohli vést kurzy LP. Díky absolvování tohoto kurzu škola obdržela prvotní informace v této oblasti, které sloužily jako podklady pro další vývoj environmentálního vzdělávání a osvěty v České republice. Před vlastním zahájením kurzů probíhala přípravná školení a semináře, vše za pomoci rakouských lektorů. První kurzy LP se rozběhly v roce 2002 (MZe ČR 2016).

Cílovou skupinou se stali lesníci. V letech 2002 – 2003 bylo vyškoleno prvních 50 lesních pedagogů. Se změnami, které se týkaly uspořádání krajské samosprávy, došlo postupně k personálním změnám na ISSL – na úkor zaměstnanců, kteří zajišťovali agendu LP a posléze v rámci optimalizace středních škol v Jihočeském kraji došlo ke sloučení ISSL se SLŠ v Písku, kde se bohužel nenašel prostor pro další rozvoj kurzů lesní pedagogiky a aktivit s tím souvisejících. V roce 2004 převzala pomyslnou štafetu SLŠ Hranice na Moravě a Sdružení lesních pedagogů. Od roku 2002 MZe v součinnosti s ÚHÚL a VÚLHM prezentuje lesní pedagogiku na výstavách jako např. Země živitelka, Silva Regina, Vzdělávání a řemeslo, Natura Viva, kde se lesnické programy zaměřené na děti a mládež setkávají s velkým úspěchem (MZe ČR 2016).

MZe financuje řadu propagačních materiálů, které jsou pomůckou lesním pedagogům. Součástí osvěty je i tvorba videopořadů zaměřených na různé oblasti lesního hospodářství. Jsou využívány i školami při environmentální výchově a popularizaci lesnictví. MZe stálo v roce 2004 u zrodu nadace Dřevo pro život, jejímž posláním je šíření informací o lesním hospodářství, o významu bohatství lesů pro společnost, způsobech péče o ně a možnostech šetrného a ohleduplného využívání dřeva. V rámci nadace existují programy

Pinocchio, Pomoz kousku krajiny, který máš rád, Zachraňte duši dřeva, Dřevěný domov a Co víš o dřevě (MZe ČR 2016).

3.3 Lesní pedagogika v ČR

Lesní pedagogika v ČR zatím není ukotvena v žádném právním předpisu, jako je tomu např. v Rakousku, některých spolkových zemí Německa, Polsku nebo Lucembursku. Metodicky a koordinačně ji zaštiťuje pracovní skupina zabývající se lesní pedagogikou v ČR, kterou v roce 2007 ustanovilo Ministerstvo zemědělství ČR jako poradní orgán ředitele odboru koncepcí a ekonomiky lesního hospodářství (MZe ČR 2016).

Lesní pedagogika vychází nebo je zakotvena v těchto koncepčních materiálech:

Akční plán 2014 – 2016 k Jednotnému postupu pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů

- Staroranská deklarace o lesní pedagogice ze 4. 10. 2013
- zasedání Komise Rady Asociace krajů České republiky pro zemědělství (prosinec 2013) – přijato usnesení o snaze zapojit lesní pedagogiku do tzv. VUR – vzdělávání pro udržitelný rozvoj
- Národní lesnický program II (pro období do roku 2013), (MZe ČR 2016)

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj 2008 – 2015

Koncepce podpory mládeže pro období 2014 – 2020

SC 11: Motivovat děti a mládež k životu s principy udržitelného rozvoje a rozvíjet jejich environmentální gramotnost

DC B: Posilovat přímý kontakt dětí a mládeže s přírodním prostředím

Opatření: 1. Podporovat konkrétní výchovně vzdělávací aktivity, které umožní dětem a mládeži přímý kontakt s živou i neživou přírodou v jejím přirozeném prostředí (spolugesce MŽP, MZe ČR 2015)

Akční plán EU pro lesnictví (2007 – 2011)

Klíčová akce 10 Podpora vzdělávání a komunikace v oblasti životního prostředí

Klíčová akce 18 Zlepšit výměnu informací a komunikaci

...Kromě toho se členské státy vyzývají, aby organizovaly akce ke zviditelnění, jako

např. „Týden lesů“ nebo „Den lesů“, čímž by zvýšily povědomí o výhodách

udržitelného lesního hospodářství... (MZe ČR 2016)

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 – 2013

Tematická oblast 17. Mládež a životní prostředí

MZe: Rozvíjet environmentální vzdělávání dětí a mládeže v oblasti lesního hospodářství, myslivosti (lesní pedagogika).

Organizovat aktivity pro děti a mládež, kde je prezentována "lesní pedagogika"

jako environmentální vzdělávání dětí a mládeže v oblasti lesního hospodářství a myslivosti. (MZe ČR 2016)

Pracovní skupina zabývající se lesní pedagogikou v ČR

Pracovní skupinu ustanovilo Ministerstvo zemědělství v roce 2007 jakožto tým expertů (zástupců ze subjektů provádějících lesní pedagogiku) za účelem přípravy jednotného postupu lesní pedagogiky v ČR. K jednotnému přístupu pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR neboli koncepci lesní pedagogiky, se v roce 2010 přihlásili představitelé nejvýznamnějších subjektů v lesnictví svým podpisem. Materiál je členěn do pěti kapitol a samostatné přílohy. Po první úvodní kapitole následuje přehled dokumentů týkajících se lesní pedagogiky v ČR a v Evropské unii. Třetí kapitola je věnována SWOT analýze lesní pedagogiky, tedy identifikování silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Další a z pohledu této práce nejdůležitější část, se zabývá akčním plánem. Poslední kapitola vysvětluje využití lesní pedagogiky jako

komunikačního nástroje lesníků. V příloze je popsáno současné zapojení lesnických organizací do aktivit lesní pedagogiky v ČR (MZe ČR 2016).

V roce 2012 byl jednotný postup doplněn Akčním plánem na období 2012 – 2014, k jehož podpisu se lesnické subjekty opět přihlásily. V roce 2014 byl materiál aktualizován a opět v Brně během veletrhu Silva Regina podepsán Akční plán na období 2014 – 2016 zástupci 11 lesnických subjektů (MZe ČR 2016).

Pracovní skupina je poradním orgánem ředitele odboru koncepcí a ekonomiky lesního hospodářství Ministerstva zemědělství.

Pracovní skupina má v současné době 12 členů, patří k nim zástupci těchto organizací:

- Česká lesnická společnost
- Fakulta lesnická a dřevařská ČZU v Praze
- Lesy České republiky, s. p.
- Ministerstvo zemědělství
- Nadace dřevo pro život
- Sdružení lesních pedagogů ČR
- Středisko ekologické výchovy Lesů hl. m. Prahy
- Střední lesnická škola Hranice
- SVOL – Sdružení vlastníků obecních lesů
- Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem
- Ústav zemědělské ekonomiky a informací
- Vojenské lesy a statky, s. p. (MZe ČR 2016)

Pracovní skupina metodicky a koordinačně lesní pedagogiku v ČR zaštiťuje. Vedle zpracování koncepce lesní pedagogiky organizuje celorepublikové akce u různých příležitostí (Týden lesů, Evropský týden lesů), podporuje spolupráci lesnických organizací a lesních pedagogů v lesní pedagogice, připravuje pravidelné semináře pro lesní pedagogy, snaží se o propagaci lesní pedagogiky, spravuje webové stránky lesní pedagogiky a odpovídá za jejich obsah. Koordinátorem pracovní skupiny je nyní Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (MZe ČR 2016).

3.3.1 Záměry ministerstva zemědělství ČR v oblasti environmentálního vzdělávání a lesní pedagogika v evropském kontextu

Vašíčková (2008) uvádí: „Evropské průzkumy zaměřené na vnímání veřejnosti lesnické profese, lesního hospodářství, na těžbu dřeva a související obory ukazují, že stále přetrvává pokles popularity této oblasti. Negativní vnímání je založeno na prezentaci lesnictví prostřednictvím zkreslených údajů zejména ekologickými organizacemi a médii, která si ve velké míře vybírají problematické kauzy. Jak tento zkreslený pohled napravit, jak vyvrátit mnohá klíšé? Lesní pedagogika může být jednou z cest jak se o to pokusit. Práce s dětmi a dalšími cílovými skupinami, osvěta a komunikace zaměřená na obhospodařování lesa, na dřevo jako obnovitelnou surovinu má své nezastupitelné místo v environmentální výchově a osvětě“.

Vašíčková (2008) uvádí dále, že v současné době je třeba využít zvýšeného zájmu veřejnosti o vše s označením environmentální a naučit veřejnost chápat les nejen jako místo pro rekreaci, ale také jako trvale udržitelný zdroj obnovitelných surovin. Za poslední dva roky se problematika lesní pedagogiky a environmentálního vzdělávání a osvěty o lese (EVVO) natolik zviditelnila, že dostává prostor i ve strategických dokumentech evropského formátu. Jedním z nejdůležitějších je Akční plán Evropské unie pro lesnictví na období 2007 – 2011. Jedním z těchto cílů je šíření povědomí o multifunkčnosti lesů, jež spočívá v jejich rozvoji hospodářském, sociálním, environmentálním a kulturním. Jen takový komplexní rozvoj může vést k udržitelnému hospodaření v lesích. Informovat a učit o tomto způsobu rozvoje může environmentální vzdělávání v oblasti lesního hospodářství – tedy lesní pedagogika. V akčním plánu EU figuruje klíčová akce 10 zaměřená na podporu vzdělávání a komunikaci v oblasti životního prostředí. Na evropské úrovni je od roku 2006 činná skupina zástupců státní správy (Česká republika, Francie, Maďarsko, Německo, Rakousko, Slovensko a Švédsko), která se zabývá EVVO v oblasti lesního hospodářství. Od poloviny února toho roku existuje pracovní dokument, kde je lesní pedagogika (LP) kvalifikována jako environmentální vzdělávání ve vztahu k lesnictví (*Forest-related environmental education – FREE*). Dokument je strukturován do několika oblastí jako např. definice, principy, cíle, přínosy včetně návrhu konkrétních kroků, jež se postupně daří naplňovat.

Organizační kroky:

- Založit „podskupinu FREE“ v rámci *Forest Communicators Network* (FCN) se specifickými úkoly
- Rozvíjet strategii pro spolupráci a komunikace v rámci LP na evropské úrovni
- Podávat zprávy o závěrech Stálému lesnickému výboru (SFC)
- Předložit návrh FCN jak uskutečnit posouzení dopadů LP na společnost
- Uvést výsledky průzkumu do praxe – přijmout rozhodnutí jakým způsobem a předat výsledky SFC (Vašíčková 2008)

Možné konkrétní aktivity:

- Zlepšit stávající pracovní síť LP
- Shromáždit nejlepší zkušenosti z jednotlivých zemí
- Vytvořit informační platformu (webovou stránku) s informacemi o materiálech, publikacích, seminářích, kongresech, atd.
- Koordinovat a organizovat každoroční mezinárodní workshop LP
- Koncepce a organizace mezinárodních projektů a kampaní (Vašíčková 2008)

Na evropské úrovni existuje několik skupin, které se zabývají komunikací a přenosem informací v rámci lesního hospodářství. Tou nejvýznamnější je nadnárodní skupina – *Forest Communicators Network* (FCN). Jedná se o tým specialistů public relations v lesnickém sektoru. Tým byl založen Dřevařským výborem UN *Economical and Soucial Council* (UNECE) a Lesnickým výborem při FAO. V současné době má přibližně 120 členů včetně zástupců České republiky. Cílem týmu specialistů je zlepšit výměnu informací a komunikaci v lesnickém sektoru. Tým se schází jedenkrát ročně. V současné době pracuje na příručce s doporučenými způsoby komunikace, osvěty, komunikačních strategií atd. (Vašíčková 2008).

Z iniciativy rakouských a německých kolegů byla v roce 2004 založena Evropská síť lesních pedagogů. Evropská síť vznikla za účelem výměny zkušeností, informací, publikací, metod, atd. Síť se podílí na vzniku standardů LP a poskytuje pomoc při jejich prosazování ať na národní či mezinárodní úrovni a podporuje etablování lesní pedagogiky jako odborného úkolu lesnictví. Členem této sítě se mohou stát aktivní lesní pedagogové nebo zástupci lesního úřadu jakéhokoliv evropského státu (Vašíčková 2008).

3.3.2 Právní vymezení lesní pedagogiky

Lesní pedagogika se v současné době nachází v České republice a v rámci Evropské unie pouze v podzákonných normách. Co se týká komunitárního práva, lesní pedagogika spadá do politiky zemědělství, životního prostředí a lesnictví. První dvě oblasti jsou předmětem sdílené kompetence. Lesnictví na rozdíl od nich nepatří mezi sdílené kompetence, ale vztahuje se na něj strategie pro lesnictví. Jednotlivé akce upravuje Akční plán pro lesnictví na léta 2007 – 2011, který obsahuje 18 klíčových akcí, z nichž akce číslo 10 je zaměřená na podporu vzdělávání a komunikaci a členské státy zavazuje k podpoře vzdělávání s tematikou trvale udržitelného lesního hospodářství. Lesní pedagogika je obsažená také v programech pro rurální rozvoj a v Akčním plánu pro biodiverzitu z roku 2008, jehož cílem číslo 10 je podstatné posílení vědomí o zachování a trvale udržitelném využívání biodiverzity v Evropské Unii i celosvětově (Bučková 2009).

Zatímco v některých zemích Evropské unie (např. Rakousko) je lesní pedagogika upravena zákonem, v České republice se této problematice dotýkají pouze podzákonné právní předpisy. Prvním z nich je usnesení č.1155/2006 Sb., k plnění usnesení vlády ze dne 23. října 2000 č. 1048, o Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice, na jehož základě toto usnesení vypracovalo ministerstvo zemědělství Akční plán k problematice EVVO na roky 2007 – 2009. Od roku 2007 působí při ministerstvu zemědělství pracovní skupina, jejímž úkolem je další právní úprava lesní pedagogiky, vytvoření funkční sítě lesních pedagogů s jedním koordinačním centrem v rámci ČR (Bučková 2009).

3.3.3 Environmentální vzdělávání a poradenství

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) a environmentální poradenství jsou významnými preventivními nástroji Státní politiky životního prostředí ČR. Úkolem EVVO je vést občany k takovému myšlení a jednání, které je v souladu s principy udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a k účtě k životu ve všech jeho formách (MŽP ČR 2016).

Environmentální vzdělávání je především nezbytným nástrojem v procesu celoživotního učení. Jeho přínosy jsou získané znalosti včetně nejnovějších poznatků výzkumu a vědy, nových legislativních norem, metod práce s veřejností nebo s konkrétními cílovými skupinami, aplikace znalostí a využívání zkušeností v odborné, profesní i soukromé sféře. Hlavním úkolem **výchovy** je systematické působení na

mladou generaci (včetně dětí předškolního věku) za účelem přijetí hodnot a jednání nezbytného pro ochranu a péči o životní prostředí. Úkoly **osvěty** jsou zejména v rovině informativní a jsou zaměřené na dospělou populaci a obecně na veřejnost (MŽP ČR 2016).

Environmentální poradenství poskytuje odborné kvalifikované rady a doporučení veřejnosti, popularizuje výsledky vědy a výzkumu ve prospěch životního prostředí, přibližuje šetrné životní standardy požadavkům veřejnosti a ovlivňuje veřejnost ve smyslu udržitelného rozvoje společnosti (MŽP ČR 2016).

Ministerstvo životního prostředí je hlavním garantem koordinace EVVO a resortem podporovaného environmentálního poradenství v ČR. Fungování environmentálního vzdělávání je výsledkem společného dlouholetého úsilí státních institucí, odborných pracovišť, organizací a nestátních neziskových organizací (NNO). Podpora systému environmentálního vzdělávání a poradenství je zajišťována především formou potřebných legislativních norem a diferenciovaných finančních zdrojů, rozvíjením metodik a témat, informováním a osvětou veřejnosti, komunikací s veřejností nebo funkčními sítěmi školicích středisek (MŽP ČR 2016).

3.4 Lesní pedagogika v Evropě

- **Rakousko**

V Evropě jsou tyto aktivity nejlépe propracovány v Rakousku. Existuje zde legislativně zakotvená povinnost lesní pedagogiku provádět, ale školy už nemají povinnost akce LP absolvovat – učitel si vybírá, zda volnější den věnuje LP nebo např. sportu. Centrum lesní pedagogiky a školicí středisko je v *Gmundenu*. V Rakousku je celkem 11 center lesní pedagogiky (*Linz, Waidhofen am Ybbs, Wien, Böhmerwald, Ottenstein, Mistelbach, Hohenberg, Berg im Drautal, Graz, Bruck/Mur a Marz*). Tato centra pořádají akce pro různé cílové skupiny, například pro školy, mládež, víkendy pro manažery, důchodce. Standard vzdělání pro lesní pedagogy se skládá ze semináře, praxe a projektové práce, po jejichž absolvování obdrží uchazeč certifikát. Kurzu se může zúčastnit kdokoli, ale aby pak byl ve svých aktivitách finančně podporován státem, musí být buď vzděláním lesník, nebo uspět ve zkoušce z lesnického minima. LP je tak financována z EU a státních zdrojů a zbytek zájemci doplácí ze svého. Ministerstvo kontroluje, hodnotí a zajišťuje další vzdělávání lesních pedagogů. Lesní pedagogika je volitelným předmětem na lesnických školách, na Vyšší škole lesního hospodářství dokonce povinným (Prýlová 2005).

- **Německo**

V každé spolkové zemi je přístup jiný – povinnost vykonávat LP není zakotvena ve všech zemských zákonech. Zatím se zde zaměřují výhradně na děti z mateřských školek a 1. stupně základních škol. Neexistuje žádný standard vzdělání pro lesní pedagogy. Nejvíce je LP rozšířená ve spolkové zemi Brandenbursko. Ta se věnuje LP již přes 10 let a má pro ni speciální koncepci (od roku 1995). LP je zakotvena ve spolkovém lesním zákoně. Tyto aktivity společně podporují ministerstva zemědělství, lesnictví a školství. Jejich cílovými skupinami jsou školáci (MŠ, ZŠ), mládež (SŠ), senioři, rodiny, zdravotně postižení. Převažují děti předškolního a školního věku. Lesním pedagogem může být lesník, majitel lesa, myslivec, ekolog – na výuku neexistuje „monopol“. Pojem lesní pedagogika (LP) zahrnuje aktivity, kterými si děti, ale i dospělí, zdravotně postižení aj. cílové skupiny přiblíží les nenásilnou, pro ně zábavnou a zejména interaktivní formou (více také Lesnická práce č. 11, 2003). Tímto i do budoucnosti získají lepší povědomí o lese a pozitivní vztah k lesnictví, lesníkům a jejich práci. Idea LP vznikla v 60. letech v USA a brzy se rozšířila do evropských zemí. V roce 2004 byly v celém Brandenbursku uspořádány akce LP pro 180 tisíc osob. Programy se často liší dle ročního období, jsou vydávány rovněž vlastní publikace, existují lesní školy, divadla, muzea, stezky. Brandenbursko vychází ze švýcarského modelu (Prýlová 2005).

- **Polsko**

LP (polsky „*lesná edukacja*“) v Polsku organizují státní lesy (*Lasy Państwowe*), které spravují 80 % všech lesů. LP hradí ze svých příjmů a na každé lesní správě mají minimálně jednoho lesního pedagoga, který má LP přímo v pracovní náplni. Běžná akce LP trvá 5–6 hodin a účtují si za ni cca 50 centů na osobu (cca 3 Kč dle kurzu z roku 2005). Mají 4 navazující programy (jednotlivé roční doby) pro stejnou skupinu, která po absolvování všech obdrží osvědčení. Zaměřují se zde jak na děti, tak dospělé, pořádají různé výstavy, soutěže a další. Průměrný maturant absolvuje asi 30 hodin LP. Pedagogové se zde nezaměřují pouze na vnímání smysly, ale i na přesné poznávání flory a fauny. K dispozici jsou precizně připravené pomůcky pro poznávání semen, listů, hub a jiných přírodnin (Prýlová 2005).

- **Finsko**

Lesní pedagogika je pro děti zanesena do školních osnov a je i podpořena v novém lesnickém programu. Lesní pedagogikou se zabývají různé firmy a občanská sdružení, které jsou koordinovány Finskou lesnickou asociací (*Finnish Forest Association*). Ta spolu s organizacemi učitelů vytvořila publikaci a webové stránky, na kterých je možné si nejen objednat publikace k LP, ale i vznášet dotazy. Ve Finsku je LP koordinována v rámci sítě lesnických center a státem podporované Finské 4H Federace (*Finnish 4H Federation*). Představa o tom, co by mělo dítě po skončení školní docházky o lese vědět, se v jednotlivých oblastech liší. Vlastní aktivity trvají 1 den až týden, LP je částí programu – opět obdoba naší školy v přírodě. Organizaci zajišťuje vždy více organizací společně a pro školy je bezplatná. Finská lesnická asociace pořádá již více než 25 let každoroční národní meziškolní kvíz o lese, kterého se účastní zhruba 75 % škol. Finsko v lesní pedagogice spolupracuje s ostatními skandinávskými zeměmi, např. v rámci výměnných pobytů pedagogů. Pro lesní pedagogy zde neexistuje žádný kurz a LP se nevyučuje na školách (Prýlová 2005).

- **Maďarsko**

Lesní školy v Maďarsku budují soukromí vlastníci lesů. Například Lesní škola v Sopronu (*Haus des Waldes*) nabízí různé aktivity v oblasti LP včetně ubytování. Programy (sportovní, noční výlety, výlety na kole, jízda na koni apod.) jsou určeny pro širokou veřejnost (Prýlová 2005).

- **Slovensko**

Nám nejbližší je situace na Slovensku. LP se od roku 2000 věnuje *Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR vo Zvolene*. Jeho pracovnice absolvovala kurz LP v Rakousku, poté tento ústav připravil vlastní vzdělávací program (80 hodin), který získal akreditaci Ministerstva školství SR. Tyto kurzy probíhají od r. 2002 a zatím se jich zúčastnilo 40 osob ze státních i soukromých organizací. Kursové si účastníci hradí z vlastních zdrojů, nebo je hradí zaměstnavatel. Limitujícím faktorem pro realizaci dalších kurzů LP je – i přes zájem lesníků – neexistující systém financování LP (zatím jsou tyto služby poskytovány zdarma). Proto lesníci nemají motivaci financovat si účast na tomto vzdělávání. Několik akcí LP zorganizovalo *Združenie zamestnávateľov v lesnom hospodárstve SR a také Združenie žien lesníčiek*. Jednotlivé lesnické subjekty začínají

pořádat jednodenní akce masové- ho charakteru, při kterých je oslovena velká cílová skupina. Také vzniklo několik lesních naučných stezek, na kterých se LP provádí, a to nejčastěji s dětmi 1. stupně ZŠ. V současnosti LP nejlépe funguje u Státních lesů TANAP – aktivity LP jsou jedním z předmětů činnosti tohoto NP a lesníci zde mají LP přímo v pracovní náplni. Od roku 2003 působí občanské sdružení ALEA – *Agentúra pre podporu lesníckych a ekologických aktivít*. Jeho cílem je zabezpečovat propagaci LP, připravovat pomůcky, zabezpečit výměnu zkušeností a informací a pořádat akce LP (Prýlová 2005).

3.5 Kongresy o lesní pedagogice

10. Evropský kongres lesní pedagogiky

Jaké jsou výhledy lesní pedagogiky v Evropě po 10 letech? 10. Evropský kongres lesní pedagogiky na Slovensku (Zvolen, 29. září – 1. října 2015) zdůraznil, že stále více a více států zaznamenalo úspěch ve svých aktivitách v oblasti lesní a environmentální výchovy. 140 účastníků z 15 států diskutovalo o budoucích výzvách lesní pedagogiky a o dalších podnětných krocích, které je nutné provést a o vyšší kvalifikaci lesních pedagogů v Evropě (Schmechel 2015).

Společnost se mění

Philippe Pypaert, z organizace UNESCO pro vědu a kulturu v Evropě, zdůraznil ve svém programovém prohlášení, že různé oblasti životního prostředí, demografické, společenské a politické změny jsou náročnými výzvami po celém světě. Problémy, jako je napájení s energií potraviny, snižování ekologické stopy, zachování biologické rozmanitosti nebo se výsledky urbanizace a migrace je třeba řešit globálně. Představující globální akční plán pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj (ESD) jako navazujícího programu OSN desetiletí (2005 – 2014) pro ESD, se zaměřil na nutnost, aby lesní pedagogové nepodávali pouze informace o "lese" nebo "lesnictví" separátním způsobem. Témata související s lesnictvím, musí být propojeny a spojeny s jinými tématy (například voda, energie, ekologická stopa, změna klimatu, biologická rozmanitost), která nemůže být projednána bez lesního sektoru, kdy je nutný globální a udržitelný pohled (Pypaert 2015).

Mění se způsoby, jakými lidé komunikují

Internet, nová média a sociální komunity dominují stále více v dnešním pojetí komunikace. PR-expert a media-analytik Miroslav Kollár vysvětlil klíčové poznatky, že lesní pedagogové musejí používat tyto nástroje, aby převedli své nabídky a úspěchy právě včas. Poukázal na to, že zprávy musí být skutečné, krátké, jednoduché, pozitivní a měly by jasně ukázat přínos pro ty, jimž jsou určeny. Slovensko ilustrovalo, že učební metody a strategie učení ve škole se musí vyvíjet, k dosažení cílů ESD. Zvláště interakce, sebezpoznání, učení a možnosti účasti by měly být začleněny v dnešních školních osnovách. Proto je osobní kontakt mezi žáky a lesníkem jako autentický scénář, který by neměl chybět, když se učí o lesích. Za tímto účelem kongres nabídl 10 workshopů a trh aktivit, včetně osvědčených nejlepších postupů v lesní pedagogice s možností výměny zkušeností (Výbohová 2015).

Dialog o lesích a lesnictví se mění

Zvyšující se množství a různorodost zájmů s odkazem na lesy a jejich management také vede k většímu počtu diskusí o tom, co je správné nebo špatné, jak by měl nebo neměl být les veden a které služby nebo funkce by měly mít přednost. Tento dialog ukazuje přání mnoha lidí a zájmových skupin o účasti nebo převzetí zodpovědnosti za ochranu lesů nebo druhů. Ve veřejném vnímání "ochránce" často je "hrdina" a lesník je "zlý" - kácí stromy, aby si vydělal peníze. Ale takové diskuse nebo dokonce konflikty mohou být také chápány jako příležitost pro změnu obsazení účastníků, kteří jsou si rovni (Schmechel 2015).

Jak s lesní pedagogikou?

Vzhledem ke změnám, které vyplynuly ze závěrů tohoto 10. evropského kongresu, začalo být zřejmé, že pokud se zvyšuje množství a různorodost zájmů v oblasti služeb a funkcí lesa, mohou lesní pedagogové vést konflikt a diskuzi mezi jednotlivými aktéry. Pokud by lesní pedagog nenašel řešení každého problému, mohl by navrhnout prostor pro diskuzi a diskutovat o kompromisech s dalšími účastníky a najít pro ně samostatná řešení (Schmechel 2015).

Z tohoto důvodu větší spolupráce a účast, a to nejen v rámci odvětví lesního hospodářství a dřeva, ale také s aktéry a zájmovými skupinami z procesu vzdělávání, životního prostředí, biologické rozmanitosti, sociálně-kulturně-duchovního sektoru či jiných, je nutná (Schmechel 2015).

Nakonec se lesní pedagogika musí více dostat do povědomí veřejnosti, politiky a společnosti. Lesní pedagogové mají mnoho dobrých příběhů k vyprávění, kde nepotřebují být hrdinou, ale moderátorem a prostředníkem lesů témat a v diskusích souvisejících s lesním hospodářstvím, konflikty nebo projekty (Schmechel 2015).

11. Evropský kongres lesní pedagogiky

Od dřeva ke stavebním materiálům. Jak vytvořit praktickou výuku pro děti?

Ve školním prostředí, kde třídy jsou stále více teoretické, je učitelská zkušenost s některými žáky taková, že potřebují praktickou stránku věci, která pomůže jejich motivaci a navození pocitu úspěchu. Tento projekt rovněž poskytne žákům základní znalosti o bio-hospodářství. Žáci budou sledovat celý proces v lese stojících stromů, až se z nich stane stavební materiál nebo palivové dřevo, připravené k prodeji nebo pro vlastní spotřebu. Práce se stromy a zpracování dříví, je pro žáky vhodnější k porozumění a probudí v nich zvědavost k opravdovému pochopení fotosyntézy a přírodních procesů s odkazem na klimatické změny a globální oteplování (Dobler 2016).

Uvnitř: *Nils Henning Melby* a někteří z jeho žáků představují norský školský systém a zázemí pro zavádění školení práce jako předmět na středních školách. Podají výsledek toho, co *Bjørnsveen* střední škola učinila v posledních pěti letech s nabídkami školení práce, kde byl využit les a lesnictví, který předal žákům praktický výcvik a chápání udržitelného rozvoje (Dobler 2016).

Venku: Žáci budou demonstrovat štípaní a balení dříví, které je připraveno k prodeji. Demonstrace a použití mobilní pily. Po demonstraci budou účastníci moci vyzkoušet mobilní pilu, a samozřejmě sekání dřeva. Budeme přinášet některé žáky, kteří se rozhodli pro školení práce tak, aby mohl říct něco o svých zkušenostech (Dobler 2016).

Hra od dřeva k chatě aneb jak se stát tesařem a učit o dřevě

Les je důležitý pro celé generace. Praděda používal dřevo na stavbu země, děda používal dřevo na rozvoj sociálního státu, můj otec používal dřevo pro zdraví a rekreaci. Na co a jak budou další generace využívat les a dřevo? Proč jsou pro ně lesy důležité? Žáci navrhnou a staví chatu jako součást hry. Hlavní zájem je motivovat děti a mládež

dřevěnými materiály, tesařstvím a naučit je rozumět základním faktům o stromech (Dobler 2016).

Vědecké výpočty mají kořeny v přírodních vědách a matematice, zatímco architektura, fotografování a základní manipulace s obrazy má své kořeny v umění a řemesle. Podstatným prvkem je způsob tvořivosti. Workshop se bude konat venku. Účastníci se budou podílet na stavbě dřevěné boudy a zapojí se do diskuze jak a proč se co dělá (Dobler 2016).

3.6 Lesnická osvěta a vzdělávání

- **Dny s Lesy České republiky**

Projekt probíhá již od roku 2000. Každý rok se v lesích spadajících pod správu podniku LČR od začátku jara do podzimu organizují soutěžní a poznávací dny pro děti a mládež. Akce se konají v po celé České republice, a tak ač mají podobnou strukturu programu, každá akce je svébytným prostředím a náladou jedinečná. Po registraci účastníků následuje slavnostní přivítání a zahájení soutěžního dne, často za doprovodu tubače. Dopoledne si mohou děti ověřit své znalosti přírody i svou fyzickou zdatnost na lesních stezkách, které jsou vždy dopředu pečlivě připraveny. Na odpoledne je přichystáno malé občerstvení (třeba opékání za pěkného počasí) a další doprovodné programy, např. divadelní představení, ukázky výcviku dravců nebo střelba z luku. Na závěr probíhá vyhlášení výsledků a rozdávání cen (LČR, s. p. 2016).

- **Lesnická všestrannost**

Je tradiční mezinárodní studentská soutěž *Forestry Versatility* – Lesnická všestrannost. Soutěž pořádá Spolek posluchačů Lesnické a dřevařské fakulty Mendelovy univerzity v Brně, pod záštitou *International Forestry Students Association* (IFSA). Soutěžící zde během jednoho týdne porovnávají své teoretické a praktické znalosti v disciplínách jakými jsou střelba, těžba, taxace porostu, znalost myslivosti, ale třeba i harvesterových technologií (LDF MENDELU 2014).

- **Lesnické dny v Ralsku – Národní šampionát v práci s motorovou pilou**

Nejlepší dřevorubci se předvedou v disciplínách kácení, odvětvování, kombinovaný a přesný řez a finálovou disciplínou bude odvětvování. Soutěž „vyvážeček“ představí nejlepší juniorské operátory těžké těžební techniky – žáky odborných lesnických škol, kteří opět před zraky veřejnosti, budou soutěžit v přílehlém lese v závodu, kde rozhoduje milimetrová přesnost. Doprovodnou soutěží pak bude hod oboustrannou sekerou na cíl, desítky let stará disciplína vycházející z tradiční volnočasové zábavy dřevorubců. Hází se na přesnost na terč o průměru bezmála 1 metr ze vzdálenosti 6,5 metru (VLS ČR, s. p. 2016).

- **STIHL Timbersports show**

V USA a v Kanadě se dřevorubecká klání odehrávala již v předminulém století a na oblastní úrovni se těšila velké popularity. Ze zámořských soutěží se vyvinula sportovní disciplína *STIHL Timbersports*, která je divácky atraktivní ukázkou lesnických dovedností z dob, kdy hlavním nástrojem dřevorubce byla sekyra a ruční pila (VLS ČR, s. p. 2016).

- **Ukázka lesnické techniky**

Od ručních motorových pil po nejvýkonnější harvestory, od zahradních traktůrků po těžkou lesní techniku. To vše si na ploše lesnického dne budete moci prohlédnout v rámci výstavy lesnické a zahradní techniky renomovaných výrobců a dovozců (VLS ČR, s. p. 2016).

- **Lesní pedagogika**

Moderní lesnický podnik musí být schopen optimálním způsobem sdělit důležité informace, nejvýznamnějším cílovým skupinám v optimálním čase a prostoru tak, aby byly splněny jeho cíle. Je nutné pomoci dlouhodobé, plánované činnosti navázat, budovat a pečovat o vztahy mezi lesnickými podniky a veřejností. Kromě toho je

nezbytné v rámci PR obratně chránit a prosazovat zájmy lesnických podniků a zkvalitňovat povědomí veřejnosti o jejich činnosti. Řešením mohou být PR aktivity ve formě lesní pedagogiky (Bučková 2009).

3.7 Myslivecká osvěta a vzdělávání

- **Myslivecké vzdělávání**

Vzdělanost myslivců je důležitou součástí myslivosti v České republice. Každý, kdo chce vykonávat právo myslivosti, musí složit zkoušky z myslivosti a zkoušky na zbrojní průkaz, jehož součástí jsou i psychotesty. Vlastní zkoušky z myslivosti se sestávají ze 7 okruhů otázek, z nichž si adept vylosuje vždy 2 otázky. Okruhy otázek jsou: 1 myslivecká výchova, 2 legislativa myslivosti, 3 chov a péče o zvěř, 4 myslivecká zoologie, 5 lovecké střelectví, 6 kynologie, 7 lovectví.

V České republice existují celkem 3 druhy mysliveckých zkoušek:

1. Myslivecké zkoušky žadatelů o 1. lovecký lístek
2. Vyšší odborné zkoušky z myslivosti
3. Zkoušky pro myslivecké hospodáře

Myslivost může být povoláním pracovníci státní správy myslivosti nebo zaměstnanci lesních závodů, jejichž hlavní náplní práce je myslivost dále pak zaměstnanci v oborách a bažantnicích, ale většinou se jedná o zájmovou činnost, která je provozována jako koníček. Většina myslivců v ČR má zkoušky z myslivosti o 1. lovecký lístek, které složili na příslušném OMS pro praxi lidové myslivosti je tato zkouška dostačující. Vyšší odborné zkoušky z myslivosti nebo zkoušky pro myslivecké hospodáře jsou již vyššími zkouškami, které mají význam, pokud chce myslivec působit např. na státní správě myslivosti nebo má ambice mysliveckého hospodáře. Tyto zkoušky ještě více prohlubují znalosti z myslivosti. Vzhledem k neustále se zvyšujícímu průměrnému věku myslivců, se stále více dostává do popředí zájmů vychovávání mladých myslivců, zejména pokud je v rodině myslivec, většinou svému potomkovi předává všechny podstatné informace, rady a zkušenosti. K takovým účelům výchovy mladých myslivců jsou provozovány myslivecké kroužky a pořádány soutěže o Zlatou smičí trofej – dále jen ZST.

Myslivecké kroužky jsou vedeny zkušenými staršími myslivci, kteří rádi předávají své nabitě zkušenosti dětem, aby se také mohli stát myslivcem. Činnost mysliveckých

kroužků je vlastní iniciativa myslivců většinou důchodového věku, kteří si zajišťují veškeré pomůcky pro výuku myslivosti. Děti se do kroužků mohou dobrovolně přihlásit a rozvíjet tak své znalosti o zvěři a naší české myslivosti. Většina dětí je z rodin myslivců, což výrazně usnadňuje veškeré chápání a sled činností, které myslivci provádějí ve vztahu k volně žijící zvěři. V kurzu myslivosti se probírají všechny známé i méně známé druhy zvěře, kynologie, sokolnictví, péče o zvěř a další se spoustou názorných ukázek psů, trofejí, zbraní apod. Děti, které kroužky navštěvují, se také pravidelně účastní ve škole přírodovědeckých olympiád a také ZST, která je určena pro děti ve věku od 6 do 15 let a je rozdělena do kategorie A a B.

ZST je také velmi vhodnou formou propagace myslivosti u mladé generace, která si může vyzkoušet svoje znalosti z myslivosti v místním, okresním nebo národním kole. Národní kola soutěže o ZST jsou pořádána každoročně na významných místech z pohledu myslivosti např. Křivoklát-Písky, Fláje, Hynčice, Bílá, Hluboká atd. Jedná se o dvoutýdenní soustředění, které je složené z vítězů okresních kol a také z táboritů, což jsou děti, které jsou zde jako na běžném táboře.

- **Zlatá srnčí trofej**

Je vrcholnou mysliveckou soutěží pro mládež, kterou vyhlašuje ČMMJ pro členy kroužků, pro členy ostatních přírodovědných kroužků (při ZŠ, DDM) a pro jednotlivce, kteří mají zájem o myslivost, přírodu a její ochranu (ČMMJ, z. s. 2016).

Soutěž je rozdělena do dvou věkových kategorií:

Kategorie A pro žáky/ně III. - V. tříd ZŠ včetně

Kategorie B pro žáky/ně VI. - IX. tříd ZŠ včetně

Probíhá ve třech kolech:

Místní kolo - probíhá v kroužcích, školách, DDM či ČSOP a do okresního kola postupuje jeho vítěz (ČMMJ, z. s. 2016).

Okresní kolo pořádá OMS ve spolupráci s ČSOP nebo DDM. Vstupním úkolem pro všechny soutěžící je myslivecký zápisník, případně vlastní zápisník o pozorování přírody. Vítěz okresního kola postupuje do národního kola, v případě absence postupuje své místo dalšímu v pořadí. Zcela výjimečně může OMS delegovat soutěžícího na základě prokázané úrovně znalostí (ČMMJ, z. s. 2016) .

Národní kolo - je vyvrcholením soutěže a postupuje do něj z každého OMS pouze jediný soutěžící. Automaticky do něj postupují soutěžící umístění na prvních třech místech v předešlém ročníku. Probíhá formou soustředění, jehož náplní jsou vycházky do přírody spojené s praktickou výukou myslivosti a ochrany přírody, dílčí praktické soutěže, sportovní turnaje, společenské a zábavné hry, testy zručnosti, kvízy a základy tábornictví (ČMMJ, z. s. 2016).

- **Výstavy myslivosti**

Myslivost a lovectví má u nás i v zahraničí dlouhou historii a tato tradice přetrvává až do současnosti. V rámci prvního ročníku Národní výstavy myslivosti bude prezentován vývoj myslivosti, chovu a lovu zvěře, ochrany zvěře a jejího životního prostředí. Národní výstava myslivosti představí odborné i široké veřejnosti bohatou přehlídku mysliveckých a loveckých potřeb. Nebude chybět velkolepá výstava loveckých trofejí, a to jak z českých, tak i zahraničních honiteb, doprovázená výstavou mysliveckých uniforem. V zaplněném pavilonu G1 se dále představí expozice loveckých zbraní, střeliva a optických systémů. Výrazným tématem výstavy bude lesnická pedagogika s důrazem na edukaci dětí ve vztahu k přírodě. V neposlední řadě bude výstava věnovaná i kynologům (BVV 2017).

Národní výstava myslivosti pořádaná společně s Národní výstavou hospodářských zvířat a zemědělské techniky, chovatelskou výstavou PROPET a Mezinárodními výstavami psů a koček INTERCANIS a INTERFELIS, bude představovat setkání, na kterém bude oslavována příroda a produkty z ní. Národní výstava myslivosti využije vysoké návštěvnosti tradiční Národní výstavy hospodářských zvířat a zemědělské techniky a geograficky se bude soustředit na moravskou mysliveckou obec a okrajově i na Slovensko, Rakousko, Maďarsko a Polsko (BVV 2017).

- **Klub mysliveckých trubačů**

Lovecké trio ČMMJ od samého začátku sledovalo jediný cíl, propagovat jak starou, tak i soudobou loveckou hudbu a tím propagovat humánní a estetickou stránku myslivosti. V roce 1988, s pomocí pana Limy se podařilo poprvé prezentovat českou loveckou hudbu i v zahraničí (ČMMJ, z. s. 2016).

- **Klub fotografů přírody**

Klub založil v roce 1989 Sláva Štochl, jeden z našich nejznámějších průkopníků "přírodní" fotografie. Hlavní myšlenkou tohoto zakladatele klubu byla snaha sdružit přední české a slovenské fotografy živé přírody do společnosti, která by potom reprezentovala československé lovy beze zbraní nejen u nás, ale i v zahraničí (ČMMJ, z. s. 2016).

- **Videoklub ČMMJ**

Hlavním posláním klubu je: propagace myslivosti především mezi nemysliveckou veřejností., propagace přírody a myslivosti mezi mládeží. Vytváření podmínek pro odbornou a vzdělávací činnost členů klub při jejich zájmové činnosti, vytváření podmínek pro realizaci soutěží video amatérů, pořádání přehlídek děl, zejména při akcích ČMMJ a pod její záštitou, spolupráce s organizačními jednotkami ČMMJ, ostatními celostátními mysliveckými organizacemi, mysliveckými sdruženími atd. při jejich popularizaci (ČMMJ, z. s. 2016).

- **Pořad 1 000 let české myslivosti**

Tento dokumentární cyklus prezentuje myslivost od středověku po současnost v několika dílech a zaměřuje se na všechny významné činnosti jako např. péče o zvěř, lov zvěře nejen v oborách a bažantnicích, práci loveckých psů nebo myslivecké slavnosti jako je např. soutěž mysliveckých trubačů a vábičů zvěře. Pořad je velmi oblíbený u široké veřejnosti a interpretuje myslivost se vším, co k ní patří (ČT 2015).

3.8 Význam výuky v lesním prostředí

- **Zdravotní a rekreační význam**

Žáci tráví značnou část dne ve zdravém přírodním prostředí, otužují se. Dostatek aktivního pohybu na čerstvém vzduchu zvyšuje jejich tělesnou zdatnost. Škola v přírodě přispívá k upevnění správných hygienických návyků (Wojtylová 2008).

Žáci si odpočinou od zaběhnutého stereotypu všedních školních dní, odpoutají se od každodenních starostí, či případných rodinných problémů a prožijí nevšední zážitky v kolektivu svých kamarádů (Wojtylová 2008).

- **Vzdělávací a výchovný význam**

Žáci poznávají nové prostředí, seznamují se s ním, poznávají nová místa, přírodní ekosystémy a organismy, které v nich žijí. Prohlubuje se smyslové vnímání přírody, rozvíjí se správný vztah k životnímu prostředí, estetické a etické cítění. Výběrem aktivit a širokou nabídkou činností přispíváme k uspokojení sociálních potřeb, rozvíjíme tvořivost a podporujeme samostatnost žáků, žáci se učí vzájemné pomoci a toleranci. Dobrovolná účast na některých činnostech, přispívá k psychické pohodě dítěte. Pobyt napomáhá při vytváření a prohlubování dobrých vztahů mezi dětmi ve třídě a začlenění problémových žáků do třídního kolektivu (Wojtylová 2008).

Škola v přírodě umožní učitelům žáky lépe poznat a vytvořit si přesnější obrázek o kolektivu i o jednotlivých osobnostech, liberálnější vztah mezi učitelem a žákem pozitivně ovlivňuje další práci s třídním kolektivem ve škole (Wojtylová 2008).

- **Různorodé přírodní prostředí a jeho působení na zdravý tělesný a duševní vývoj**

V přírodě je posilována nejen psychická odolnost, ale také odolnost tělesná i manuální zručnost. Také je pozitivně podporován duševní, citový a sociální vývoj dětí. Pobyt venku posiluje imunitní systém a pomáhá v prevenci úrazů i nemocí. Hra v přírodě u dětí podporuje kreativitu, komunikační schopnosti, plánování, ale i neméně důležité prvky, jako sebedůvěra, vytrvalost, schopnost soustředění. Prostředí děti inspiruje k tvůrčí činnosti, šikovnosti, rozvíjení fantazie. V přírodě je možné vše citlivěji prožívat a to všemi smysly. V předškolním období se formují základní životní návyky, rozvíjení inteligence, vytrvalost, obratnost, přizpůsobivost, tolerance a schopnost improvizace. Je třeba, aby se dětem od nejtútlejšího věku dostávalo dostatek pohybu v přírodním prostředí. Aby se děti seznamovaly s přírodou, která je obklopuje a zároveň se jim vtiskávala důležitost a nezastupitelnost přírody spolu s nutností ohleduplnosti k ní. Pohyb ve volné přírodě umožňuje dětem zdravý růst. Úplně přirozené si pak uvědomí, že příroda je neoddělitelnou součástí jejich života, váží si jí, milují ji a jsou připraveni ji chránit (Kapuciánová 2010).

Maximum aktivit přesouváme do venkovního prostředí, do zahrady s členitým přírodním terénem a do okolního přírodního prostředí, které poskytuje dostatečné možnosti pohybového vyžití. K získávání nových poznatků jsou využívány metody problémového učení a metody spojené s pozorováním, tvořením a pokusy (Kapuciánová 2010).

Děti se učí na základě praktických zkušeností a prožitků. Starat se o něco živého, o květinu, záhonek zeleniny nebo zvířecího kamaráda je základem pro výchovu k udržitelnému rozvoji a také základem k budoucímu vlastnímu rodičovství (Kapuciánová 2010).

Jan Amos Komenský zdůrazňoval, aby se u dětí záhy pěstovalo dobré zdraví, aby byly vedeny k otužilosti, ale i k čilosti a činnostem, které jsou předpokladem pozdější pracovní aktivity. Stálý zřetel nejen ke zdraví tělesnému, nýbrž i duševnímu je zřejmý a záměrný: „Čím více dítě dělá, běhá, pracuje, tím lépe na to spí, tím lépe zažívá, tím lépe roste, tím lépe jadrnosti a čerstvosti těla i mysli nabývá“ (Čapková 1968) „Právě život v přírodě se vším, co dětem přináší, je nejkrásnější reformou, jakou můžeme v našem školství zavést. Na volném vzduchu samy se učitelé nabízejí přechetné moderní metody, které ve staré škole zůstávají namnoze nesplnitelnými ideály“ (Rýdl 1999).

Pedagog Eduard Štorch založil na Libeňském ostrově školu v přírodě „Dětskou farmu“ v roce 1926. Postupně zde budoval zahradu. Kvetlo zde nepřeborné množství květin, ovocných keřů a stromů, které děti se Štorchem vysazovaly. Na farmě byla políčka, na kterých děti hospodařily, místa pro hry v trávě a místo ke koupání. Bylo zde místo pro drobné domácí zvířectvo i pro malou opatrovnu, kde se starší dívky staraly o malá dítká. Farma měla mnoho obdivovatelů, mezi ně patřil i prezident Tomáš Garrigue Masaryk (Wojtylová 2008).

Učební program dětské farmy obsahoval mimo jiné následující body: Stálý pobyt na čerstvém vzduchu a slunci přiměřená lehká tělesná práce, zejména zahradní. Štorch se inspiroval ve Francii, Německu a Švýcarsku, kde byly založeny podobné školy v přírodě s „moderní výchovou“. Jejich program byl zaměřen na tyto tři oblasti (Wojtylová 2008).

Tělesná výchova, život venku v dostatku vody, vzduchu a světla. Činné práce, povinné pro všechny žáky: polní práce, truhlářství, zahradnictví, kovářství. Tělesné zdraví je základem duševního zdraví (Wojtylová 2008).

Duševní výchova, nikoliv pamětní učení. Vychází se ze skutečnosti a postupuje se k myšlence. Užití vědecké metody, pozorování, hypotéza, potvrzení, zákon. Mravní výchova, rodinný život. Nikoliv autorita, která působí zvenčí dovnitř, nýbrž mravní svoboda, která tvoří individuální i sociální pravidla zvnitřku navenek. Výchova k iniciativě, odpovědnosti, k sebevládě (Wojtylová 2008).

- **Získávání odpovědnosti k přírodnímu prostředí i sobě samému**

Aktivní a hravou formou rozvíjíme tělesnou zdatnost, procvičujeme smysly, řeč, myšlení, motoriku, cit vnímavost, pozornost a soudnost. Morální vlastnosti rozvíjíme nejen ve vztazích mezi sebou, ale i ve vztahu k rostlinám a živočichům. Je zde důležité zmínit se o hračkách. V zájmu udržení dětské fantazie, potřebné pro schopnost tvůrčího přístupu k životu, raději nabízíme takové hračky, které podpoří hravost a svou jednoduchostí neuzavřou dětskou fantazii, tolik typickou pro děti. K tomuto účelu výborně poslouží hračky z přírodních materiálů. Například šité panenky, dřívka různých druhů, obložky, kousky ovčí vlny, hedvábné šátky nebo stavebnice Kapla. Máme zkušenost, že i malá, obyčejná lavička poslouží, viděna dětským zrakem, jako koráb či bouda pro pejska, a působí tak daleko výchovněji než například autodráha, kde je vše dopředu určeno (Wojtylová 2008).

- **Rizika, se kterými je potřeba počítat**

Pedagogové jsou si vědomi rizik, která mohou děti ohrozit. Společně s dětmi postupně vytvoří pravidla, která je chrání. Děti dokážou vymyslet řadu rozumných pravidel. Pak děti nemusí být nepřetržitými příjemci zákazů a příkazů. Stává se, že dělají něco, co by neměly. Často stačí, když pravidlo připomeneme, a není potřeba dalších napomenutí dítěte (Wojtylová 2008).

Některá z pravidel:

- Netrháme pokojové rostliny, protože některé z nich jsou jedovaté
- Při hře v blátě se vhodně oblékneme – holinky a kalhoty (riziko promočení a prochladnutí)
- Do lesa nosíme dlouhé kalhoty a dlouhé rukávy
- V lese nejíme utržené plody, riziko kontaminace nemocných zvířat
- Nesaháme na uhynulá zvířata, riziko nakažení nemocí

- **Zážitkové poznávání**

Poznatky vyvozené ze zážitků mají navíc výhodu v tom, že jsou dlouhodobě zapamatovatelné a snadno vybavitelné. To dokládá Dalova pyramida učení, podle níž si lidé pamatují: (Hanuš, Chytilová 2009)

- 10 % z toho, co čtou
- 20 % z toho, co slyší
- 30 % z toho, co vidí
- 50 % z toho, co slyší a vidí
- 70 % z toho, co řeknou a napíší
- 90 % z toho, co udělají

Poznatky tohoto druhu se zasloužily o vznik zážitkové pedagogiky. Její principy nejlépe vyniknou v porovnání s klasickým pojetím vzdělávání. V klasickém přístupu je učitel nebo lektor expertem a předává své vědomosti účastníkům vzdělávání. Úlohou studenta je, aby poznatek pochopil, přijal, zapamatoval si ho a promítl ho do svého jednání. V procesu učení je primární aktivita lektora, zatímco účastník vzdělávání jen více či méně pasivně přijímá poznatky (Hanuš, Chytilová 2009).

Oproti tomu je zážitkové vzdělávání založeno na aktivitě účastníka kurzu, aktivní role lektora a účastníka se střídá a prolíná. Při vlastním zážitku lektor ustupuje do role pozorovatele. Účastník přejímá osobní odpovědnost za výsledky učení, mezi lektorem a účastníkem vzniká vyvážená spolupráce. Stěžejními kroky v aplikaci zážitkové pedagogiky jsou tedy zejména exponovat edukanta dostatečně silnému zážitku a ve zpětnovazebné fázi mu umožnit pochopení a uchopení, generalizaci pro další využití v reálných situacích (Hanuš, Chytilová 2009).

Se zážitkovým vzděláváním souvisí pojem zážitkové učení, které se zaměřuje na učící proces jednotlivce (na rozdíl od zážitkového vzdělávání, které popisuje interaktivní proces mezi učitelem a žákem). Učení zážitkem je založeno na aplikaci cyklů učení zážitkem – posloupností jednotlivých kroků, z nichž první je obvykle akce, zážitek, prožitek. Podle Kolbova modelu probíhá učení zážitkem ve čtyřech důležitých krocích:

- zážitek získaný při řešení úkolu (aktivity)

- reflexe – zpětné ohlédnutí, ve kterém dojde k sumarizaci a zhodnocení jednotlivých kroků při řešení a zobecnění získaných poznatků a tvorbě konceptu
- aktivní experiment – na základě vytvořeného konceptu

Důležitou součástí zážitkového vzdělávání je zpětná vazba, která cíleně využívá principů zkušenostního učení v návaznosti na prožité aktivity

(Hanuš, Chytilová 2009)

3.9 Průběh lesní pedagogiky od výběru lesního pedagoga po závěrečné hodnocení programu

Lesní pedagogika je poměrně atraktivní a velmi úspěšná. Poptávka ze strany škol často převyšuje nabídku. Obvykle komunikace funguje tak, že škola (učitel) osloví lesní pedagogy v místě bydliště či nejbližší a domluví se na programu LP. Učitelé se o LP dozvídají většinou ústním předáním od kolegů, kteří s lesníky byli v lese, nebo opakovaně do lesa chodí ti samí učitelé (ÚHÚL 2016).

Akce lesní pedagogiky jsou dvojího druhu:

- **Standardní (klasické) programy lesní pedagogiky**

Probíhají nejčastěji v lese, program obvykle trvá 2 – 4 hodiny, může ale být i celodenní. Skupiny zájemců z řad mateřských, základních a středních škol, dospělých, seniorů či skupin se specifickými vzdělávacími potřebami lesník provádí po lese, kde je prostřednictvím vlastního prožitku v přírodě nechává nahlédnout do lesnického zákulisí (ÚHÚL 2016)

- **Pozvánky na akce LP (hromadné akce)**

S ukázkami lesní pedagogiky je dále možné se setkat i v rámci doprovodných programů na výstavách a veletrzích (Silva Regina, Natura Viva, Země živitelka, Flora Olomouc, Festival dřeva) či na Dnech Země pořádaných po celé České republice. Tyto ukázky jsou ve své podstatě pozvánkou na lesní pedagogiku do lesa (ÚHÚL 2016).

O nabídce lesnických subjektů a výuce lesní pedagogiky se pedagogové dozvídají ze seminářů, kongresů, medií nebo propagačních materiálů lesnických subjektů. Jsou 2

možnosti, jakým dojde v MŠ či ZŠ k výuce: (osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016).

- pedagog školy vyhledá aktivně učícího lesního pedagoga
- lesnický subjekt nabídne výuku či program LP určité škole

Lesní pedagog připravuje svůj program po dohodě s učitelem na konkrétní téma zpravidla související s výukovými osnovami školy či Školních vzdělávacích programů. Např. 4. Ročník ZŠ program o vodě – zaměřen na pozorování živočichů v lesním rybníčku na polesí ŠLP křtiny, kde cestou pozorují žáci různé druhy vodotečí, objasní si pojem přítok, levý, pravý, pramen, prameniště, soutok, znečištění vody, ochrana vodoteče, podzemní vody, povrchové vody, vodní eroze, meandry apod. (osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016).

Program je zpravidla dopolední a v ideálním případě probíhá celý v lesním prostředí. Je však možno nasbírat vzorky, které žáci následně zpracovávají ve třídách, použijí mikroskop či laboratoř. Je vhodné začít výuku uvítacím kruhem, ve kterém se představí lesní pedagog žákům, např. pomocí mikrofonu vyrobeného ze šišky, a žáci po kruhu lesnímu pedagogovi. Je tak navozen primární kontakt mezi žákem a lesním pedagogem. Je nanejvýš žádoucí, aby se učitel v dané třídě také účastnil všech aktivit společně s žáky. V úvodu programu jsou žáci seznámeni se strukturou dne. Nedílnou součástí je přestávka na svačinu a hygienu, která musí být zachována jako v běžné výuce. Žáky však předem upozorníme na bezpečný pohyb v lese a na úskalí, se kterým se mohou v lesním porostu setkat: pařezy, kamení, prudký svah, vosí hnízda, házení šišek, rozdělávání ohně, rušení zvěře, ničení stromů, křik (osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016).

Program je uzpůsoben věku žáků, je vždy kreativní, obsahuje výukovou část a odpočinkovou část. Výstupem je evaluační činnost žáků pro lesního pedagoga, jedná se o přímé zhodnocení programu ještě před jeho skončením. Při závěrečném kruhu je možné dětem předat malý dárek jako odměnu, např. záložka do knihy s lesním motivem, dřevěná káča, pravítko, omalovánky, rozvrh hodin, dřevěná píšťalka atd. (osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016).

Příklad výukového dne na ZŠ:

8:00 – 8:30 uvítání LP ve škole (před školou, uvítací kruh)

8:30 – 9:30 přesun do obory Holedná

Cestou povídání o obornictví, volné seznamování žáků s lesním pedagogem, četné zastávky, s komentovaným výhledem do krajiny. Účelem přesunu na výukové místo je rozbourání bariér mezi lesním pedagogem a žáky, je však nutno mít na paměti zjednaní autority v průběhu výuky, k čemuž může pomoci i třídní učitel přítomný na výuce.

9:30 – 10:00 svačina a hygienická přestávka

10:00 – 11:00 nosný výukový program zaměřený na pozorování zvěře, pobytové znaky zvěře, odlévání stop ze sádry, sběr přírodnin, kreativní tvoření – frotáž kůry stromů (příložený papíru na kůru stromu a omalování voskovkou jednotlivých struktur kůry).

11:00 – 11:30 pohybové hry zaměřené na migraci zvěře v krajině nebo potravní pyramida.

11:30 – 12:00 výstava kreativního tvoření, hodnocení dětí., závěrečný kruh, rozloučení.

(osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016)

Lesní pedagogiku je možno vyučovat i u žáků handicapovaných či znevýhodněných vždy jen o formu, kvalitní domluvy mezi lesním pedagogem a školou či zařízením kde bude výuka lesní pedagogiky probíhat. Např. pro žáky s vadami zraku je vhodné volit větší množství kreativních hmatových a sluchových her než prudkých pohybových soutěživých her v terénu. U těchto skupin žáků musíme mít na paměti větší časovou dotaci na program a množství variabilních pomůcek (osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016).

Široký záběr lesní pedagogiky nachází uplatnění i v programech pro seniory a dospělé. (domovy pro seniory, prezentační workshopy pro pedagogy, Silva Regina, Natura Viva, atd.), (osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016).

V současné době je předmět LP povinně vyučován pouze na SLŠ Hranice formou předmětových cvičení a je zakotven ve Školním vzdělávacím programu. Je velkou škodou, že se doposud nepodařilo zakotvit LP do školského kurikula (vzdělávacího procesu). V průběhu základní školní docházky však má být každý žák vzdělán alespoň jednou environmentálním vzdělavatelem. Právě tady vidím možnost výuky lesního pedagoga, která by měla být pro školu bezplatná (osobní sdělení Ing. Pavly Příkrylové ze dne 19. září 2016).

3.9.1 Poplatky za účast na akci LP

Vybírání poplatků za akce lesní pedagogiky záleží na konkrétní organizaci, která programy lesní pedagogiky poskytuje, je to individuální. ÚHÚL za akce lesní pedagogiky poplatky nevybírá stejně jako Lesy ČR, s. p. a mnoho dalších lesnických subjektů, vybírání poplatků může být do jisté míry omezujícím kritériem, které může limitovat některé žáky v jeho aktivní účasti na programu (ÚHÚL 2016).

4. Materiál

Zvolit si správné materiály a metody zkoumání s ohledem na cíl práce bylo klíčové pro sběr dat a následné vyhodnocení. Prvním krokem bylo absolvování volitelného předmětu Lesní pedagogika na LDF MENDELU, dále nastudování literatury týkající se nejen lesní pedagogiky a myslivosti, ale také práce s veřejností a nejrůznější příspěvky v odborných periodících jako je lesnická práce, svět myslivosti, časopis myslivost, týkající se práce s mládeží, veřejností, průzkumy veřejného mínění na lesnictví a myslivost. Dále pak seznámení se s dalšími závěrečnými pracemi zaměřenými na podobné téma zejména pro následné porovnání dosažených výsledků v kapitole diskuze. Velmi přínosným zdrojem informací byli lesní pedagogové z Jihomoravského kraje, se kterými bylo uskutečněno několik strukturovaných rozhovorů pro potřeby této práce. Respondenti byli žáci, pedagogové a lesní pedagogové z Jihomoravského kraje. Byl náhodně vybrán výběrový soubor žáků ve věku 8 – 12 let, kteří se předtím nikdy neúčastnili environmentálního vzdělání. Pedagogové (učitelé ZŠ) tvořili část výběrového souboru pro komplexní posouzení vlivu LP na mládež a byli také přítomni s vybranými žáky na akcích LP. Lesní pedagogové tvořili také poměrnou část výběrového souboru ze stejného důvodu, aby bylo možné posoudit vliv na žáky z jejich pohledu a bylo tak jasně patrné co tyto akce přináší.

4.1 Vybrané aktivity lesní pedagogiky a jejich popis (dle Řezáče 2012)

Všechny aktivity jsou prováděny v přírodě a jsou součástí programů pro žáky ve věku 8 – 12 let. Podstatu lesní pedagogiky a tedy i aktivit pro děti tvoří probuzení zájmu o les a všechno kolem něj. Lesní pedagogika učí děti o lese v lese zábavnou formou, která je pro děti vhodná právě kvůli zapamatování si podstatných věcí na základě osobní zkušenosti. Probíhají nejrůznější hry o vývoji lesa, škůdcích lesa, vodě nebo zásazích člověka s cílem trvalého hospodaření v něm. Žáci se dozívají zajímavé informace o fungování celého ekosystému včetně cílených zásahů člověka, s cílem získat z lesa užitek a probudit v dětech zájem o nové poznatky z lesnictví a ochrany přírody.

Program 1 – Trvání aktivit celkem (140 min.)

Jak roste les

Klíčové kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální, personální, občanské, pracovní.

Cíle: kooperativní práce ve skupinách, uplatnění základních biologických znalostí. Získat schopnost poznat hospodářské dřeviny a seznámit se s jejich odlišnými nároky na prostředí.

Pomůcky: Přírodniny (semena lesních dřevin, větve, odumřelé části stromů)

Zahájení (15 min.)

Žáci vytvoří kruh. Jako mikrofon je vhodné použít drobný dřevěný výrobek např. vábničku místo obligátní šišky. Proveďte se vzájemné představení a označení jmenovkami. Poté je provedeno rozlosování do čtyřčlenných skupin.

Výstavba základny (15 min.)

V předem vybraném úseku lesa si každá skupina vybuduje svoji základnu z přírodních materiálů dle vlastních představ.

Semínka (20 min.)

Každá skupina dostane 12 semen lesních dřevin. Lektor seznámí žáky s tím, že celý růst lesa začíná od semen lesních dřevin. Každý druh stromu se snaží, aby se jeho semena dostala na vhodné místo pro svůj růst a zajistil tak další pokolení lesa. Některá semena jsou přenášena větrem, některá přenáší živočichové. Cílem je, aby každá skupina dokázala určit co nejvíce semen. Na konci lektor všem řekne, která semena byla mezi žáky rozdána.

Přestávka na svačinu (15 min.)

Škůdci lesa (20 min.)

V každé skupině mají děti po skupinách vymyslet co nejvíce jevů, které ohrožují les. Pod vedením lektora pak diskutují, které jsou nejvíce nebezpečné. Poté proběhne podle terénu hra na kůrovce nebo bekyni mnišku.

„Na kůrovce“

Polovina žáků představuje kůrovce a druhá stromy. Kůrovci mají zavázané oči a po sluchu mají najít jednotlivé stromy, které vydávají domluvený zvuk. Ve chvíli, kdy se jich dotknou, je strom napaden kůrovci. Při druhém kole část stromů představují lapače a přehradí s roztaženýma rukama cestu kůrovců ke stromům a vydávají stejný zvuk jako stromy. Kůrovec se dotkne lapače, je odchycen a nemůže napadnout stromy. Na základě zvýšeného odchytu kůrovců v lapačích lektor vysvětlí princip boje proti kůrovcům v hospodářském lese. Pokud je poblíž lapač, je vhodné dětem ukázat skutečného kůrovce.

Rostliny kolem nás (30 min.)

Každá skupina dostane atlas rostlin a jejich úkolem bude v časovém limitu 10 minut přinést a zapsat co nejvíce rostlin, které našli, ty které neznají, si mohou určit v atlase. Po ukončení časového limitu se všichni žáci seskupí kolem jedné ze skupin a lesní pedagog hodnotí, zda rostlinu určili správně. Vhodné je žáky upozornit, že nemají trhat okrasné rostliny a např. ze stromu utrhnout vždy jeden list.

Koláž (15 min.)

Paleta z lepenky a oboustranné lepicí pásky. Žáci vytvoří ve skupinkách koláž a pojmenují ji.

Závěrečná reflexe aktivit, rozloučení (10 min.)

Program 2 – Trvání aktivit celkem (120 min.)

Zimní les

Klíčové kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální, personální, občanské, pracovní.

Cíle: kooperativní práce ve skupinách, naučit se pracovat s určovacím klíčem, poznat pupeny nejběžnějších dřevin, seznámit se s vlastnostmi sněhu.

Pomůcky: dřevěný hranol s předvrtanými otvory, sady sedmi větviček dřevin rostoucích v dané lokalitě.

Zahájení (15 min.)

Žáci vytvoří kruh. Jako mikrofon je vhodné použít drobný dřevěný výrobek např. vábničku místo obligátní šišky. Proveďte se vzájemné představení a označení jmenovkami. Poté je provedeno rozlosování do čtyřčlenných skupin.

Klíč k zimnímu lesu (25 min.)

Každá skupina dostane dřevěný hranol o rozměrech 35 x 10 x 5 cm, který má v širší straně vyvrtané dvě řady po 7 otvorech. Do jedné řady jsou zasunuté větvičky stromů či keřů, které rostou v okolí stanoviště. Tyto větvičky si musí lektor předem nachystat. Úkolem skupin je najít stejné větvičky a přiřadit je k párovým otvorům. Větvičky předlohy by měly mít různou výšku, úkol se dá ztížit srovnáním velikostí jednotlivých druhů. Výsledný tvar by měl připomínat zuby klíče, který odemýká zimní les. Cílem je naučit se pozorovat rozdíly mezi jednotlivými druhy stromů a umět pozorovat své okolí.

Severská honička (15 min.)

Odlehčovací aktivita na zahřátí. Na úvod se žákům vysvětlí, že ani ve volné přírodě se zvířata nepohybují zcela volně, ale drží se svých oblíbených tras ať už z důvodu zdrojů potravy, průchodnosti terénu nebo možnosti úkrytu. Tato honička má navodit podobnou situaci. Na zasněžené louce či pasece skupina vyšlape síť koridorů včetně slepých uliček. Dva žáci představují vlky a chytají ostatní spolužáky, které představují jeleny. Jeleni a vlci smí běhat pouze po vyšlapaných koridorech a nesmí mezi nimi přeskakovat. Kdo opustí vyšlapaný koridor, je vyřazen. Rozdíl oproti běžné honičce je pouze v tom, že každý, kdo opustí vyšlapaný koridor, je vyřazen.

Přestávka na svačinu (15 min.)

Hra na paměť (20 min.)

Žáci řeknou slovo, které je napadne, když se řekne les. Další děti poté zopakují slovo a přidají k němu další. Každé další dítě řekne vždy o jednu věc navíc, poté co zopakuje, co již řekly žáci předtím. (Můžeme pomoci pantomimou).

Odpadky (20 min.)

Žáci jdou a sbírají vše, co do lesa nepatří. Přinesou a řeknou, co přinesli a proč. Praktický přínos má také opakování na konci aktivit.

Závěrečná reflexe, rozloučení (10 min.)

Program 3 – Trvání aktivit celkem (120 min.)

Význam lesa

Klíčové kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální, personální, občanské, pracovní.

Cíle: ukázat co do lesa nepatří a proč, vlastním přičiněním se zapojit do úklidu části lesa, ukázat v lese, jak se o něj starat.

Pomůcky: igelitové pytlíky, tužky, lopatky, 2 PET lahve, paleta z lepenky, oboustranné lepicí pásky.

Komunikativní kruh (5 min.)

Žáci se představí v prvním kole svým jménem.

Poklady lesa (25 min.)

Jsme-li v lese, žáci dostanou za úkol se rozejít a najít jednu věc, která je součástí lesa. Přinesou a řeknou, co přinesli a proč.

Biodiverzita – druhová rozmanitost

Význam lesa (15 min.)

- Produkuje kyslík
- Les je místem, kde žije zvíř, rostou rostliny a houby
- Zmírňuje proudění větru
- Je zásobárnou vody, zabraňuje erozi
- Má pro lidi rekreační funkci
- Je zásobárnou dřeva pro mnohostranné využití

Kdo jsem? (25 min.)

Po přivítání lesní pedagog přilepí na záda každého žáka jedno slovo – název živočicha. Nejlépe je napsat si názvy na lepicí papír nebo papírovou lepicí pásku předem. Zde pomáhá také učitel, který žáky zná a může ovlivnit rozdělení do skupin.

Pedagog vysvětlí pravidla: Každý z vás má na zádech připevněn název jednoho živočicha, vaším úkolem je klást ostatním otázky, na které vám můžou odpovídat pouze ANO – NE. Až přijdete na to, kdo jste, prohlédněte si názvy na zádech ostatních spolužáků a zkuste vytvořit skupiny. Až vytvoříte skupinu, každý z vás by měl vědět, jaký název živočicha na zádech má. Po celou dobu aktivity můžete pouze odpovídat na kladené otázky, můžete použít i pantomimu. Žáci by se měli rozdělit podle různých skupin živočichů na savce, ptáky, plazy, obojživelníky, ryby. Počet v každé skupině si upravíme podle počtu žáků tak, aby skupiny byly početně vyrovnané.

Přestávka na svačinu (10 min.)

Pohybové aktivity dle počasí (30 min.)

Závěrečná reflexe, rozloučení (10 min.)

Program 4 – Celkové trvání aktivit (140 min.)

Abiotické faktory

Klíčové kompetence: k učení, k řešení problémů, sociální.

Cíle: rozlišit biotické a abiotické faktory, seznámení se s abiotickými faktory – voda, teplota, půda, světlo.

Pomůcky: teploměry, pH indikační papírky, psací potřeby, misky na půdu, lupy, lopatky, podložky.

Voda v lese – koloběh vody (30 min.)

Tuto aktivitu je vhodné provádět na pozemku lesní školy, ale i v lese. Lektor označí 6 stanovišť – mrak, řeka, rostlina, les, podzemní voda, oceán, živočich. Vzdálenost

jednotlivých stanovišť si zvolí podle počasí, času a věku žáků. Na každé stanoviště dá kartičky nápisy dolů, které patří k tomuto stanovišti. Celá skupina se přesouvá od stanoviště ke stanovišti a přitom se vzájemně drží za ruce.

Na stanovišti otočí první kartičku, na které se dozví, na jaké stanoviště se mají přesunout. Svoji cestu si postupně zapisují do pracovního listu. Hra končí, když si všechny skupiny obešly 10 stanovišť. Jde o pohybovou aktivitu, vítězí skupina, která oběhne 10 stanovišť jako první. Cílem je, aby si děti uvědomily, kde všude se voda dostane a co se s ní může stát.

Les jako klimatizace (30 min.)

Lektor vyzve žáky, aby mu řekli, co je to vlastně klimatizace. Společně vyvolá diskusi na téma teplota, jak na člověka působí. U této aktivity záleží na počasí, mělo by být hezky a teplo. Děti dostanou do skupin teploměr a mají za úkol, změřit teplotu na volném prostranství kde svítí slunce a potom změří teplotu v lese, kam nedopadají veškeré sluneční paprsky jako na volné ploše. Zjistíme, že pobyt v lese, je i v horkých letních dnech snesitelnější. Připomeneme ještě vlhkost vzduchu díky stromům a stínomilné a světlomilné vegetaci. V závěru položíme ještě otázky: Jak stromy ovlivňují teplotu? Odkud strom bere vodu a jak se z něj vypařuje? Kde jsme cítili větší pohodlí, na slunci nebo pod stromy?

Přestávka na svačinu (10 min.)

Zoologická konference – zkoumáme nové živočišné druhy (60 min.)

Žáci mohou zůstat ve skupinách, pokud dané rozdělení vyhovuje, nebo jim můžeme dát volbu rozdělení. Pedagog je uvede do děje: Představte si, že jste vědci, zoologové, kteří objevili nový živočišný druh. Za 20 minut zde proběhne zoologická konference, na které nám svůj nový živočišný druh předvedete. Každý váš tým dostane seznam toho, co musíte o vašem novém druhu vědět. Během časového limitu jeden ze skupiny popíše podle seznamu nový druh, můžete být vybaveni nějakými věcmi, jako jsou přírodniny, krepový papír a další pomůcky. Každá skupina má na představení druhu 5 minut. Nejlepší vystoupení bude oceněno.

Závěrečná reflexe, rozloučení (10 min.)

4.2 Jednorázové programy pro žáky z Jihomoravského kraje

Lesní pedagogikou se zabývá řada lesnických i jiných subjektů s celostátní působností. V dnešní době jsou nejvíce populární právě jednorázové akce pro veřejnost se zaměřením na celé spektrum činností v lese probíhajících včetně představení myslivosti. Nejvyšší počet uspořádaných akcí lesní pedagogiky připadá na státní podnik Lesy ČR a ÚHÚL. Průměrně je to až 1 000 akcí za rok.

Akce lesní pedagogiky probíhají vždy podle zájmu ze strany škol, které projeví svůj zájem o LP a mohou také specifikovat, které aktivity případně činnosti z oboru lesnictví a myslivosti chtějí. Většinou však během dopoledního bloku lesní pedagogové v kostce představí všechny podstatné činnosti, které se v lese provádějí od sázení stromů až po těžbu, součástí je také vlastní výsadba žáky, měření stromů, ukázka lesní techniky, hry s lesnickou tematikou a také myslivost, která s lesnictvím úzce souvisí, i když to není totéž, jak si mnohdy žáci myslí. Pro žáky lesníci připraví na program 6 až 7 stanovišť, kdy na každém stanovišti je vždy jeden lesní pedagog, který prezentuje konkrétní činnosti, například průběh měření stojících a ležících stromů, apod. Žáci si vždy na začátku této akce museli vyrobit lesní deníček, který se neobešel bez malé pomoci lesníka či doprovázející učitelky. Do deníčku si žáci na každém stanovišti udělali zápis a na konci programu se vždy hodnotil nejhezčí z deníčků, který pak získal nějakou cenu. Všechny tyto akce byly zakončeny závěrečným kruhem a svačinou u táborového ohně.

Na každé z těchto akcí, které trvaly vždy cca 3 hodiny včetně závěrečného ohně a vyhodnocení nejlepších deníčků, se lesní pedagogové snažili o co největší zapojení žáků do různých úkolů, kterými si osvojovaly např. zvuky lesa, vnímání barev v podzimním lese, poznávání předmětů po hmatu, vůně v lese, i chuť místních plodů lesa. Tzn., že důraz byl kladen na vnímání lesa všemi smysly s maximální snahou přiblížit dnešní mládež přírodě.

Výhody jednorázové akce:

- Zážitek z lesa je plný názorných ukázek zaměřených na smyslový prožitek
- Žáci se během jednoho dopoledne dozví hravou formou, jak člověk hospodaří v lese a jak využívá jeho bohatství
- Žáci, kteří jsou méně zaujatí lesním prostředím, nejsou tolik otrávené něčím, co je moc nezajímá

- Lesní pedagogové většinou nezabíhají do zbytečných podrobností, vystačí si obvykle s přírodninami v lese a menším množstvím pomůcek v kombinaci s různými hrami na lesnické téma
- Procházka na čerstvém vzduchu v lese je pro zdraví všech účastníků prospěšná

Nevýhody jednorázové akce:

- V některých případech příliš krátký čas na popis základních činností v lesnictví a myslivosti
- Menší časový prostor pro hry a pohybové aktivity – nejlepší pro zapamatování je spojení sdělované problematiky s tematickou hrou, která osvětlí špatně pochopitelné části či posloupnosti)

5. Metodika práce

5.1 Použité metody

Velikost základního souboru tvoří 44 985 žáků cílové skupiny (ČSÚ 2017). Při kvantitativním zkoumání byl pomocí papírové podoby dotazníků a strukturovaných rozhovorů zvolen kvótní výběr s intervalem spolehlivosti 6, hladina spolehlivosti 95 % s návratností 100 %. Náhodně bylo vybráno 280 žáků, (dle webu www.surveysystem.com tvoří výběrový soubor 265 žáků), kritériem byl věk 8 – 12 let. Dále 50 pedagogů, celkem 330 respondentů v letech 2016/2017. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit u lesních pedagogů (lesníků) a pedagogů (pedagogický dozor), jaký přínos má pro žáky lesní pedagogika z jejich pohledu, což bylo zjišťováno dotazníkem i rozhovorem s každým žákem osobně. U pedagogů bylo pro potřeby oddělení myslivosti a lesnictví využito samostatného dotazníku z myslivosti.

Při dotazníkovém šetření bylo využito znalostí a zkušeností lesních pedagogů, na jejichž základě byl vytvořen soubor otázek pro skupinu s 1 akcí (celkem čtyři otázky z lesnictví a myslivosti) a 16 otázek pro žáky, kteří se účastnili celkem čtyřikrát akce LP. Proto, aby mohla být zhodnocena myslivost samostatně, bylo využito dalších čtyř otázek z testové části soutěže ZST nezávisle na žácích z programů LP. Otázky v dotazníku byly formulovány tak, aby podaly věrohodný obraz významu akcí lesní pedagogiky. Otázky byly voleny kombinací uzavřených otázek, tj. s výběrem jedné nebo i více možných odpovědí a také otázkami otevřenými s možností vlastního vyjádření.

5.2 Řešení

Pro pedagogy byly zvoleny dva různé dotazníky na myslivost a lesnictví. Metoda rozhovoru byla využita pro zjištění stavu lesní pedagogiky v praxi u LČR, s. p. a také při práci se žáky na konci všech programů. Rozhovor týkající se lesních pedagogů obsahuje strukturované otázky o tom, jaké programy jsou pro žáky realizovány, jak žáci vnímají nové informace o lese v lese a jaká je motivace lesníků (lesních pedagogů) provozovat tyto akce. Dále jsou otázky zaměřeny na motivování žáků k jednotlivým aktivitám a také jaké finanční zdroje jsou pro tyto aktivity čerpány. Na závěr jsou uvedeny vlastní postřehy z akcí lesní pedagogiky.

Do výzkumu bylo zapojeno celkem 20 lesních pedagogů a 30 pedagogů včetně asistentů (učitelé ZŠ). Rozhovor se žáky byl uskutečňován celkem třikrát. První dotazování proběhlo zhruba týden před akcí LP, druhé dotazování ihned po skončení akce LP a třetí dotazování bylo realizováno 14 dní po akci LP. Cílem bylo zjistit praktický přínos a zkušenosti získané zážitkovým poznáváním lesa. Bylo nutné zvolit přiměřenou motivaci, aby žáci byli vůbec ochotni rozhovor absolvovat. Na začátku programů lesní pedagogiky proběhlo vždy přivítání a rozdělení do malých skupin podle počtu žáků. Ve skupince bylo vždy 10 – 15 žáků a k nim 1 lesní pedagog. Rozhovor probíhal na základě domluvy se žáky i pedagogickým dozorem. Je nutné zmínit, že akce lesní pedagogiky byly vždy o něco kratší právě z důvodu zjištění základních znalostí o lese a myslivosti. Každému žákovi zvlášť položil lesní pedagog čtyři otázky, které zazněly v programu. Na tyto otázky žáci odpovídali samostatně, aby bylo eliminováno riziko napovídání, čímž by došlo ke zkreslení informací. Každý žák tedy odpovídal na čtyři otázky z programu celkem třikrát, aby bylo zjištěno, co ví na začátku akce, dále na konci akce a následně po 14 dnech od uplynutí akce, aby bylo zjištěno, co každému utkvělo v paměti. Tyto programy byly dopředu naplánovány a připraveny tak, aby vše proběhlo bez větších komplikací a žáci si z lesa odnášeli nejen zážitky z pobytu, ale také základní informace o hospodaření lesníků a myslivců a měli tedy i pozitivní náhled na přírodu včetně respektování profesí, které v ní probíhají.

5.3 Tab. 1 Formální a obsahové členění aktivity lesní pedagogiky a její vyhodnocení
(učebnice PAWS 2007, z tohoto členění vycházely všechny uskutečněné akce LP)

Úvod	Z formálního hlediska je lesní program komponován jako umělecké dílo v sociálních, časových a prostorových rámcových podmínkách. Didaktický návod má za úkol respektovat tyto zákonitosti a kreativně s nimi pracovat.
Začátek a konec	Začátek a konec programu jsou vždy něčím výjimečným. Jsou to přechody, při nichž se účastníci setkají a pak zase rozejdou, které by měly být od ostatních částí programu, ale i od běžného života odděleny. V každodenním životě také tyto situace používáme většinou určité rituály, aniž bychom si je přesně uvědomovali. Podobné rituály jsou součástí setkání lesní pedagogiky. Účastníci přitom sedí v kruhu na místě, které lesník předem vybere, součástí kruhu může být i silný strom.
První dojem může být rozhodující	Jak a kde přivítáme naše návštěvníky? Není vhodné je vítat uprostřed lesa, ale také není vhodné dělat přivítání zcela mimo les. Pro přivítání je nejlepším místem okraj lesa. Poprosíme naše hosty, aby vytvořili kruh. Děti se přitom mohou uchopit za ruce. Ve vytvořeném kruhu na sebe všichni dobře vidí a cítí se být s ostatními na stejné úrovni. Kruh je ideální tvar. Nikdo nestojí uprostřed a nikdo není odstrčen. Lesník nejprve přivítá všechny přítomné jako hosty lesa. Krátce se sám představí. U mládeže a dospělých řekne současně něco o své funkci a pracovních úkolech. U mladších dětí je nutné program názorně popsat. Potom dojde ke vzájemnému představení účastníků. Po prolomení počátečního ostychu se zdá být vhodné, aby účastníci při představování vyjádřili také něco osobního. Tím se navodí otevřenost, důvěra, pocit uvolnění. Podnětem mohou být otázky volené podle věku účastníků.
Obsahové členění lesního programu	Časově vymezený rámec programu v lese stanoví hranice, ve kterých mohou být představena témata a obsahy formou konkrétní aktivity. Vytvořit program znamená zvolit správně námět a obsah a prezentovat ho formou konkrétních aktivit seřazených ve správném sledu. Sestavení programu předpokládá velkou kreativitu a pohotovost. To znamená sladit vzájemně cíle, obsahy, metody, publikum a rámcové podmínky, jako jsou čas, místo, počasí a další...
Rytmické členění programu	Obsah programových částí musí samozřejmě zohledňovat přirozené potřeby publika. K tomu patří rytmické střídání vzájemně se doplňujících částí programu, např. činnosti vyžadující pohyb vystřídají činnosti vyžadující klid, činnosti vyžadující přemýšlení vystřídají přestávky atd. Pěší přesuny pomáhají členění programu a umožňují také změnu prostředí, stanoviště, kterou někdy potřebujeme jako kulisu či zázemí pro nové aktivity. U malých dětí musí být jednotlivé části krátké.
Jasná pravidla	Důležité je hned na začátku programu stanovit jasná pravidla (zvláště při práci s dětmi). Pravidla určují mantinely, ve kterých se všichni budeme pohybovat a jsou prevencí případných nedorozumění, např. svačinu jíst až o přestávce, nenechávat v lese žádné odpadky, mluvit pouze do mikrofonu ze šišky, oslovovat se jmény z cedulek na oblečení apod.
Ukončení formou hry	Pokud na konci programu zbývá ještě čas, může být program v lese ukončen veselou pohybovou hrou např. sovy a vrány, hádankou nebo kvízovou otázkou, které však vyžadují správné řešení. Děti mohou lesníkovi a lesu zazpívat na rozloučenou píseň nebo předvést nějaký tanec.
Zpětná vazba	V závěru často následuje poděkování učitele nebo jiné vedoucí osoby. Tato osoba zpětně informuje lesníka o tom, jak byl jeho program v lese hodnocen návštěvníky.
Možné chyby při vyhodnocení	Špatný odhad velikosti herního území, času na hru, schopností nebo mentální vyspělosti účastníků, špatná domluva, přílišná únava účastníků, nedostatečná motivace, nerovnoměrné rozdělení družstev, časový tlak.

6. Výsledky

6.1 Lesní pedagogika v ČR

Počet aktivních lesních pedagogů v ČR k 31. 12. 2016 činí celkem 650 lesních pedagogů. Toto číslo znamená počet lesníků, kteří absolvovali kurz lesní pedagogiky při SLŠ Hranice a Sdružení lesních pedagogů ČR.

U státního podniku Lesy České republiky působí k 31. 12. 2016 celkem 251 lesních pedagogů. Ročně uspořádají tito pedagogové téměř 1 000 akcí, z nichž většina (728 v roce 2015) jsou akce osvětové, kdy lesní pedagog vezme třídu do lesa. Ostatní akce jsou především Dny s Lesy ČR, což jsou sportovně naučné akce pro větší skupiny nebo rodiny s dětmi, ale třeba i celé obce.

Většina akcí jsou jednorázové, se snahou aby se lesní pedagogiky zúčastnilo co možná nejvíce osob. Akce LČR, s. p. jsou zdarma, na akcích typu Den s Lesy ČR je program obohacen objednaným programem.

Necelých 400 lesních pedagogů působí u jiných lesnických subjektů, jako jsou např. městské lesy, církevní lesy, SVOL. Podstatné je zmínit, že všichni z celkového počtu 650 lesních pedagogů nejsou aktivní.

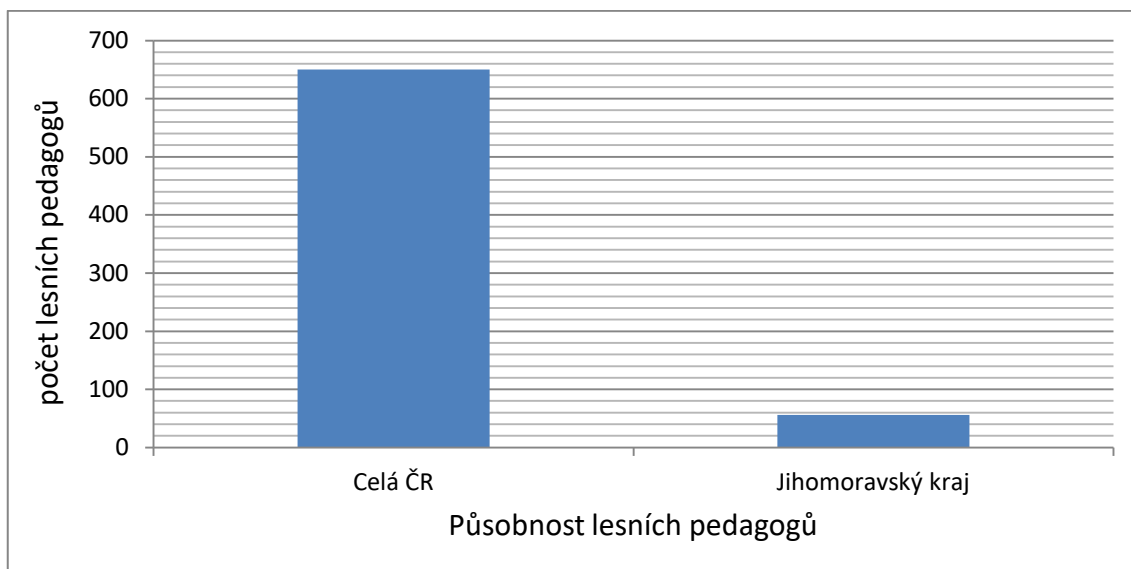
Působnost Jihomoravského kraje zahrnuje 6 lesních správ, 1 lesní závod a Krajské ředitelství LČR, s. p. v Brně. Lesní pedagogika má i tady své významné zastoupení a na jednotlivých správách působí různé počty aktivních lesních pedagogů. Nejvíce lesních pedagogů je na LS Znojmo a to celkem pět, naopak nejméně na Krajském ředitelství v Brně, kde je lesní pedagog pouze jeden. Celkem tedy působí v Jihomoravském kraji 24 aktivních lesních pedagogů LČR, s. p., kteří se věnují práci s dětmi.

V rámci Jihomoravského kraje je možné najít i další lesní pedagogy, kteří působí v jiných lesnických organizacích, jako např. Lesy města Brna, které mají pět lesních pedagogů, ŠLP Masarykův les Křtiny s devíti lesními pedagogy a ÚHÚL, který má dokonce 13 lesních pedagogů.

V roce 2016 se uskutečnily v působnosti KŘ Brno tyto akce:

63x osvěta (1. a 2. stupeň ZŠ, MŠ, senioři, tělesně postižení), 8x Den s LČR (1. a 2. stupeň ZŠ, široká veřejnost), 4x YPEF (mezinárodní lesnická soutěž, mládež 13 - 19 let), 4x výtvarná soutěž (1. stupeň ZŠ), 12x lesnická a myslivecká slavnost (široká veřejnost) a 11x akce pro odbornou veřejnost).

Akcí se účastní především žáci z 1. stupně ZŠ, pak děti z MŠ a hromadné akce jsou určeny spíše pro širokou veřejnost. Programy jsou určeny také seniorům, tělesně postiženým či sociálně znevýhodněným skupinám.

Obr. 1 Počty lesních pedagogů v ČR (aktuální k 31. 12. 2016)

Z Obr. 1 je vidět, kolik lesních pedagogů působí v celé ČR a kolik z toho v Jihomoravském kraji. Celkový počet lesních pedagogů je 650, z toho v Jihomoravském kraji 56. Tyto počty jsou uváděny za všechny lesnické organizace zabývající se LP. Počet lesních pedagogů v Jihomoravském kraji je tvořen počtem zjištěných lesních pedagogů za organizace ŠLP Masarykův les Křtiny, Lesy města Brna, organizační složky LČR, s. p. v Jihomoravském kraji, LDF MENDELU. Počet lesních pedagogů v Jihomoravském kraji může být o něco vyšší, protože zde nejsou uvedeny informace dalších lesnických subjektů (církevní lesy atd.) z kraje, které se nepodařilo zjistit.

Tab. 2 Počet akcí LP za ÚHÚL v období 2008 – 2016

Lesní pedagogika v ÚHÚL počet akcí	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Standardní akce v lese	92	118	114	189	163	154	180	190	205
Informační akce (hromadné) - pozvánky na LP	30	60	51	45	47	59	47	47	55
Celkem ÚHÚL	122	178	165	234	210	213	227	237	260

Tab. 3 Počet akcí LP za ČR v období 2008 – 2016

Lesní pedagogika v ÚHÚL počet akcí	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Standardní akce v lese					2 576	2 378	2 030	2 046	2 105
Informační akce (hromadné) - pozvánky na LP					244	312	309	409	490
Celkem ČR	809	1 434	1 737	2 003	2 820	2 690	2 339	2 455	2 595

Z tabulek vyplývá nárůst počtu akcí lesní pedagogiky napříč celou ČR. V tomto období je vidět, že největší počet akcí proběhl v roce 2012, naopak nejméně v roce 2008. Podstatné je, že akcí přibývá a tím se také úměrně zvyšuje informovanost veřejnosti o lesním hospodářství. Pokud budeme vycházet z dat v Tab. 3, průměrně se za období 2008 – 2016 uskutečnilo 2 098 akcí LP s průměrným počtem 600 pedagogů, je pravděpodobné, že na každé akci byli alespoň čtyři lesní pedagogové.

Pracovní skupina zabývající se lesní pedagogikou v ČR sleduje akce lesnických subjektů od roku 2008. Relevantnější z pohledu lesní pedagogiky – jakožto opravdová lesní pedagogika – jsou samozřejmě standardní/klasické programy. Je ovšem třeba brát v potaz, že sledování akcí se vyvíjí, přibývá organizací, které se do statistického šetření zapojují, jejich počet se průběžně mění.

6.2 Tab. 4 Srovnání lesní pedagogiky a EVVO

Probíraná témata	Lesní pedagogika	Environmentální vzdělávání Lipka
Zakládání a pěstění lesů	Žáci se učí, jak roste les od semínka až do mýtního věku, případně rozpadu a obohacení půdy o živiny, včetně založení porostů a péče o něj	Žáci se učí, jak roste les od semínka až do rozpadu a obohacení půdy o živiny
Ochrana lesa	Žáci se učí, jaké škůdce v lese najdeme, jak se jmenují, čím škodí a jak se proti nim bránit nebo hmyz, který je pro člověka užitečný	Žáci se učí poznávat druhy hmyzu a jejich význam v lese, nikoliv zásahy proti škodlivému hmyzu
Botanika a dendrologie lesních dřevin	Žáci se učí poznávat jednotlivé rostliny a dřeviny	Žáci se učí poznávat jednotlivé rostliny a dřeviny
Zoologie živočichů a zvěře	Žáci se učí poznávat živočichy a zvěř, která je součástí lesního ekosystému	Žáci se učí poznávat živočichy a zvěř, která je součástí lesního ekosystému
Lesní technika a těžba dříví	Žáci jsou seznámeni se základními informacemi, jak a proč se v lese těží dřevo a jaké energetické prostředky se k tomuto účelu používají	Není probírána na jednodenních akcích z časových důvodů, pobytové programy zahrnují těžbu dříví i lesní techniku jako u LP
Myslivost	Žáci získají přehled o významu lovu pro člověka, učí se poznávat pobytové znaky zvěře a vývojová stádia jako např. paroží nebo lebky	Není probírána na jednodenních akcích z časových důvodů, pobytové programy zahrnují těžbu dříví i lesní techniku jako u LP
Biotické a abiotické faktory	Žáci jsou seznámeni se všemi významnými činiteli, kteří ovlivňují svojí činností lesní ekosystém zejména význam vody, slunce nebo biotických škůdců i užitečného hmyzu	Žáci jsou seznámeni se všemi významnými činiteli, kteří ovlivňují svojí činností lesní ekosystém zejména význam vody, slunce nebo biotických škůdců i užitečného hmyzu

Tab. 4a Srovnání lesní pedagogiky a EVVO

	Lesní pedagogika	Environmentální vzdělávání Lipka
Rozsah probíraných témat	Komplexní informace o lese a lesním hospodářství včetně myslivosti	Rozsah odpovídá rámcovým vzdělávacím programům, zaměřeným na dosažení konkrétních výstupů pro cílové skupiny žáků v jednotlivých předmětech (přírodopis, fyzika, chemie)
Poplatky za akci	Zdarma	Od 90 Kč za jednodenní program pro 1 žáka
Rozvíjené kompetence	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální, personální, občanské, pracovní	K učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální, personální, občanské, pracovní
Pomůcky pro výuku	Tužky pastelky, papíry, nůžky, provázky, švihadla, motorová pila, průměrka, cejchovačka, traktor s navijákem, klobouky, vábničky, kožešiny, preparáty živočichů pomůcky k lovu, lovečtí psi a dravci, fotografie a obrázky živočichů, přírodniny (šišky, větvičky, listy, atd.)	Tužky pastelky, papíry, nůžky, provázky, obrázky živočichů, preparáty živočichů, přírodniny (šišky, větvičky, listy, atd.)
Vzdělání lektorů (pedagogů)	min. SŠ lesnického směru, kurz lesní pedagogiky	min. SŠ pedagogického směru se zaměřením na přírodní vědy

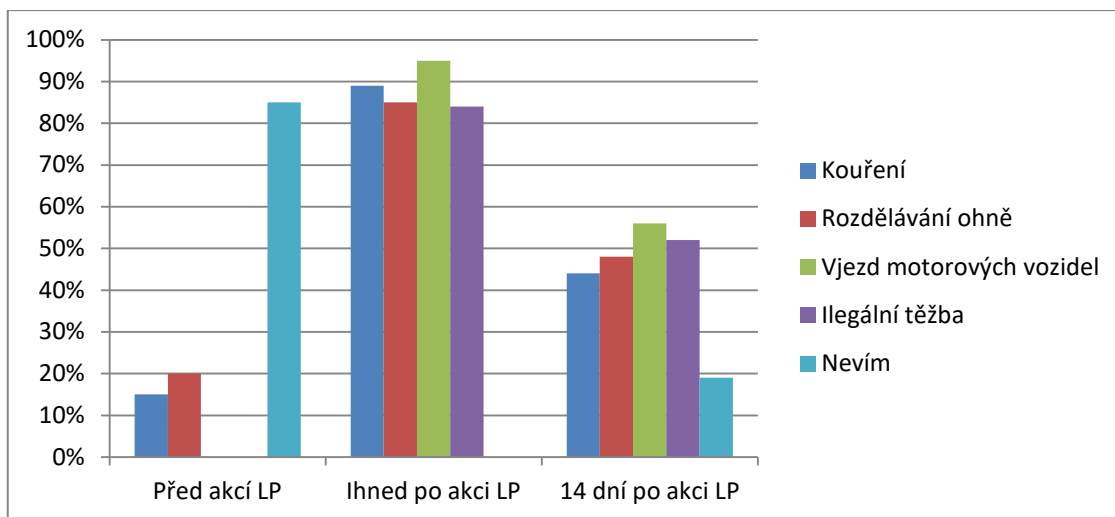
Tab. 4b Srovnání lesní pedagogiky a EVVO

	Lesní pedagogika	Environmentální vzdělávání Lipka
Průměrný počet akcí za rok v ČR	2 000	1 500
Prostředí pro výuku	Les, rybník, řeka, mokřady, vřesoviště (škola)	Les, rybník, řeka, pole, vzdělávací středisko
Časový interval akce	2 – 4 hodiny	2 – 3 hodiny
Cílové skupiny	MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ, žáci s handicapem, DDM	MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ, žáci s handicapem, DDM
Sezónnost aktivit	Celoročně	Celoročně
Typ akce	Jednodenní	Jednodenní, vícedenní (pobytové)
Počet žáků na 1 lektora	Cca 10 – 15	Cca 15 – 20

Jakýkoliv typ výuky o lese a životním prostředí je pro děti vhodný zejména pokud se jedná o výuku mimo školní lavice. Žáci si nejvíce informací zapamatují právě tehdy, když si sami vyzkouší např. hledání bezobratlého hmyzu, určování rostlin a dřevin nebo poznávání živočichů v půdě.

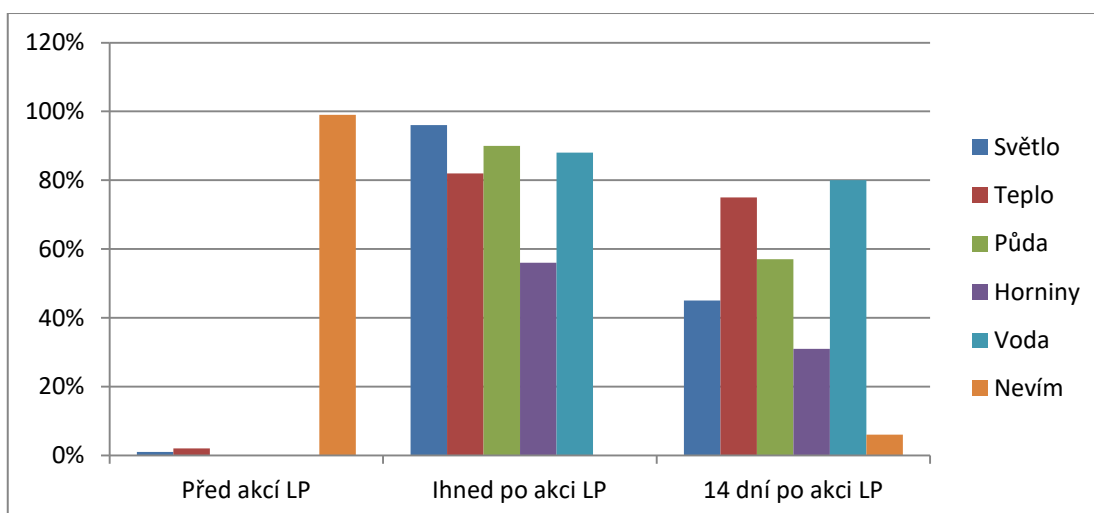
6.3 Vyhodnocení jednorázových akcí LP – žáci

Hodnocených programů, se zúčastnilo celkem 121 žáků základních škol Jihomoravského kraje.

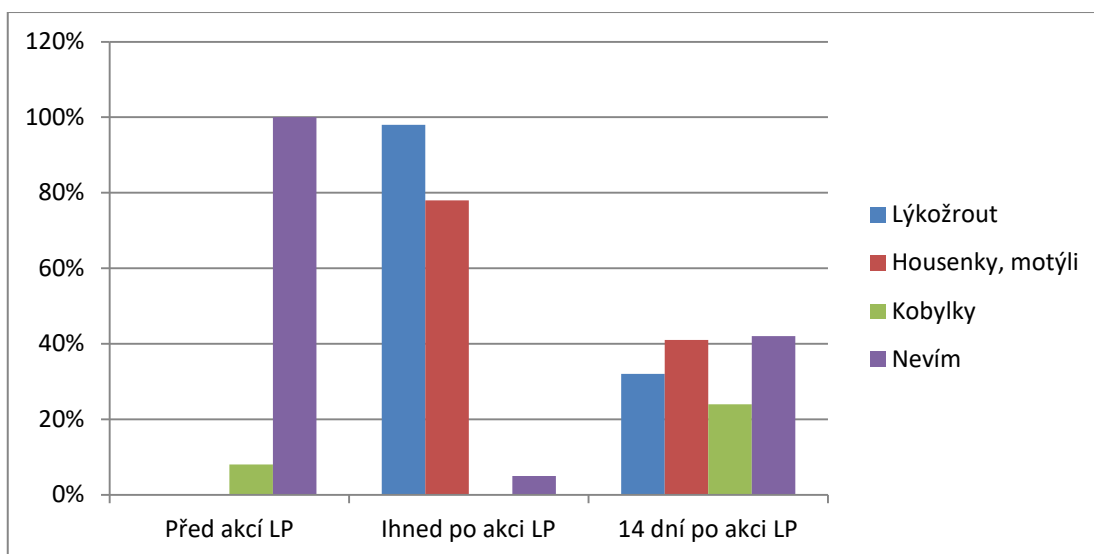
Obr. 2 Co je v lese zakázáno?

V zákoně o lesích je specifikováno, co je v lese zakázáno, odpovědi jsou tvořeny zákazem rozdělávání ohně a kouření, vjezd automobilů a motocyklu a nelegální těžba dříví a odpověď nevím. Z Obr. 2 je dobře vidět, jak se měnily odpovědi žáků na stejnou otázku v průběhu sledování. Podstatné je, že i po 14 dnech od uplynutí, si většina žáků dokázala vybavit alespoň tyto základní věci. Z toho je patrné, že vliv a názorná ukázka na akci LP je velmi vhodná pro zapamatování si těchto skutečností.

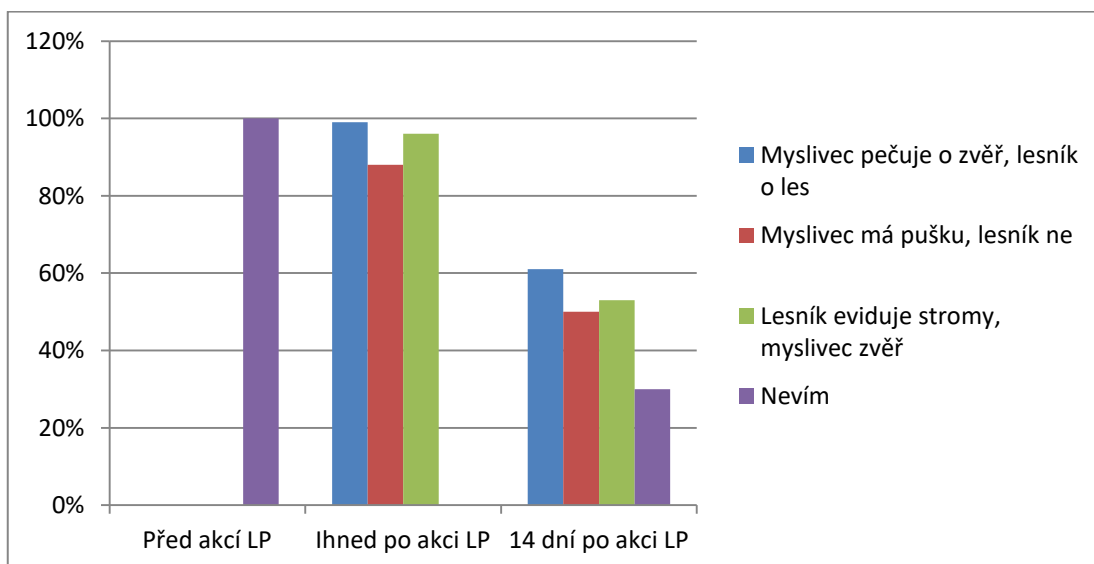
Obr. 3 Co je součástí neživé přírody?

Před akcí LP na tuto otázku téměř nikdo neznal odpověď, po akci je však vidět, že praktické ukázky a zážitky z přírodního prostředí jsou pro děti velmi vhodné. 14 dní po akci znalo správnou odpověď 58 % žáků.

Obr. 4 Jak se nazývá nejobávanější hmyzí škůdce lesa?

Před akcí na tuto otázku nikdo nenalezl správnou odpověď, aktivity s lýkožroutem byly v tomto případě vhodné, nicméně po 14 dnech si tento fakt, pamatovalo jen 32 % žáků.

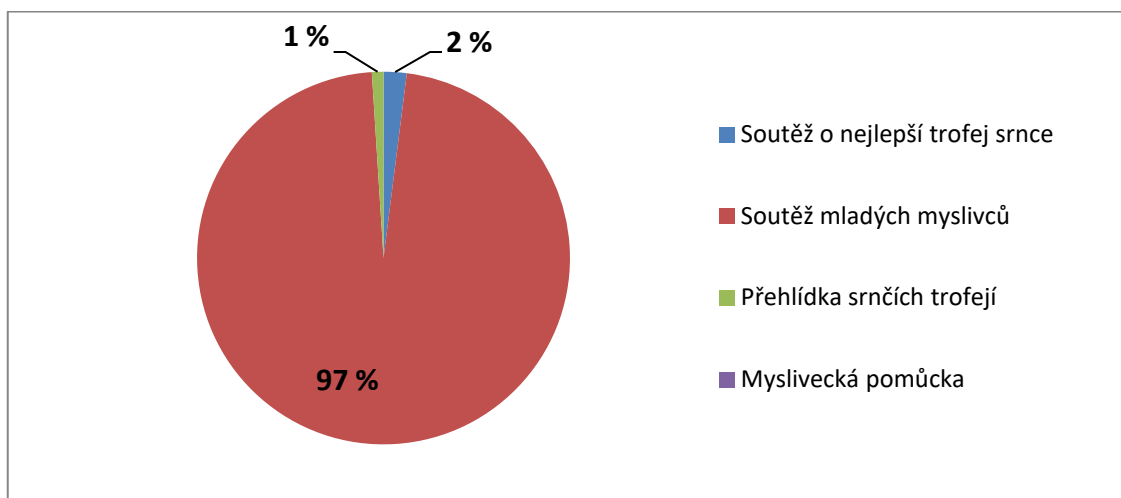

Obr. 5 Čím se liší myslivec od lesníka?

Tato otázka dělala žákům problémy, často před akcí LP odpovídali, že lesník a myslivec jsou synonyma. Z grafu je vidět, jaký vliv má praktická ukázka vybavení lesníka a myslivce na odpovědi žáků ihned po skončení a 2 týdny od skončení akce LP.

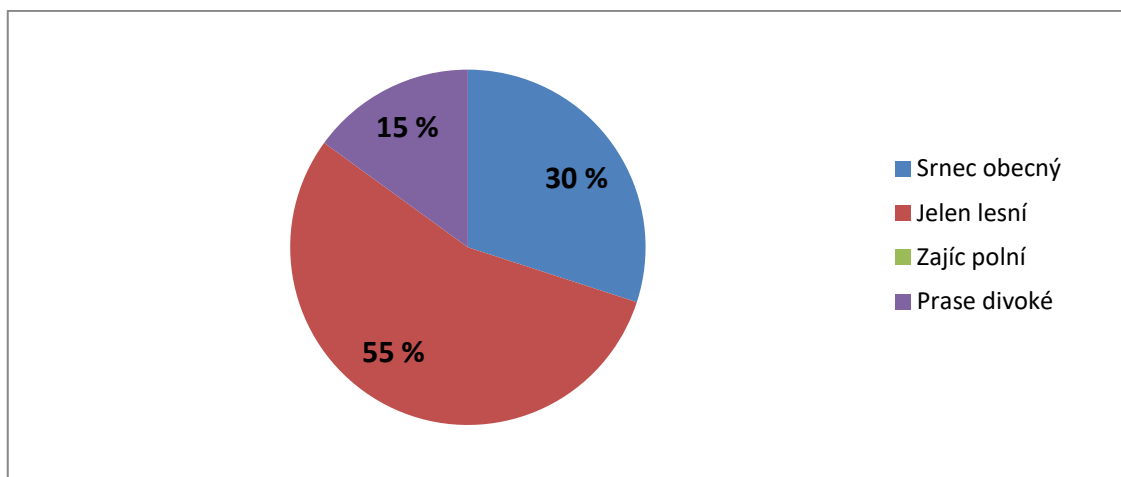
6.3.1 Vyhodnocení dotazníků z myslivosti – žáci (ZST)

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 51 žáků na myslivecké soutěži ZST.

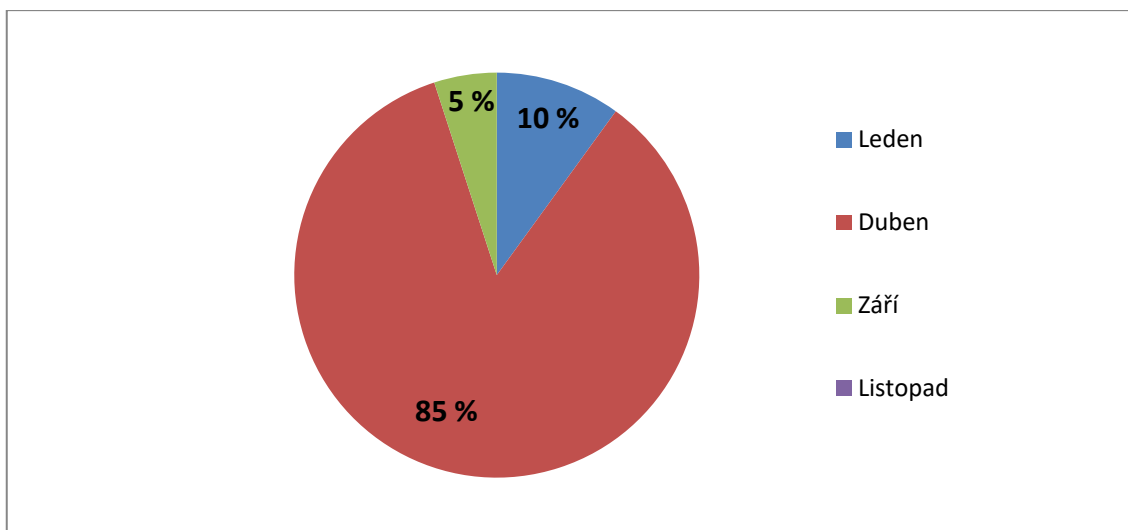
Obr. 6 Co je to Zlatá srnčí trofej (ZST)?

Z Obr. 6 je patrné, že pouze 3 % dotázaných odpovědělo špatně na otázku: Co je ZST. Byly to žáci, které se účastnily akce ZST poprvé a tedy přesně nevěděli, co to znamená. 97 % však odpovědělo správně, tedy že jsou na soutěži pro mladé myslivce.

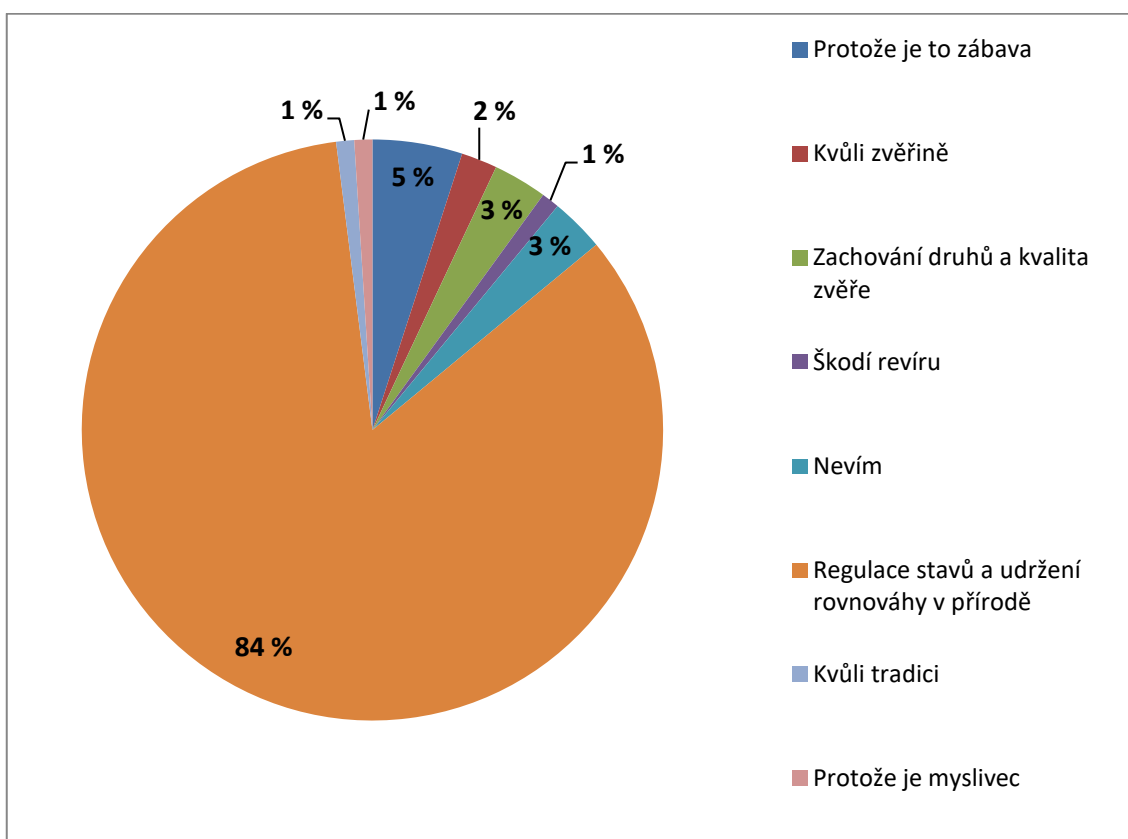
Obr. 7 Jaký druh zvěře má kelku?

Obr. 7 ukazuje odpovědi žáků na otázku, který druh zvěře má kelku, správně odpovědělo pouze 55 % žáků, 30 % uvedlo, že kelku má srniec obecný, 15 % si myslí, že je to prase divoké. Je vidět, že je co zlepšovat, co se týče jejich znalostí o zvěři.

Obr. 8 Kdy začíná myslivecký rok?

Otázka kdy začíná myslivecký rok, žákům většinou nedělala problémy, z obr. 8 je vidět, že 85 % žáků zná první měsíc mysliveckého roku, kterým je duben. 10 % žáků uvedlo, že myslivecký rok je shodný s rokem kalendářním, 5 % si myslí, že myslivecký rok začíná stejně jako školní rok v měsíci září.

Obr. 9 Proč myslivci loví zvěř?

Na otázku proč myslivci loví zvěř (viz Obr. 9), bylo více různých odpovědí. Celkem 84 % žáků uvedlo, že myslivci loví zvěř z důvodů potřebné regulace zvěře vzhledem k rovnováze a únosnosti životního prostředí (přírody). Mezi zbývajících 16 % dotázaných se objevuje několik různých odpovědí, nejvíce z nich, celkem 5 % uvedlo, protože je to zábava, což je možné chápat tak, že myslivci dělají svoji činnost rádi. Shodně po 3 % uvádějí žáci, že neví, co je smyslem lovu zvěře, ale také, že myslivci loví, aby zachovávali druhy a kvalitu zvěře. 2 % si myslí, že myslivci loví pro zvěřinu, a shodně po 1 % si žáci myslí, že loví proto, že jsou myslivci, kvůli tradici nebo protože zvěř revíru škodí.

Závěr z jednorázových akcí – žáci

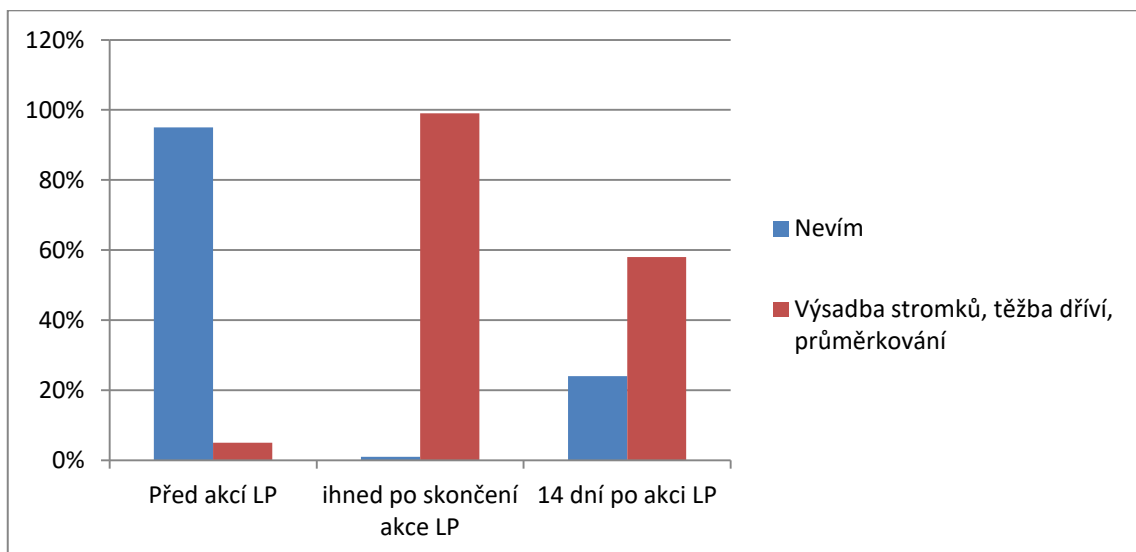
Program lesní pedagogika má prokazatelně pozitivní vliv na žáky základních škol v cílové skupině 8 – 12 let. I přesto, že proběhla 1 akce lesní pedagogiky se skupinou, která se jí nikdy předtím neúčastnila, je vidět z grafů výše, že tato akce je dostatečně informativní, atraktivní a zážitkově pojatá, což je velmi vhodný způsob předávání informací pro jejich následné zapamatování.

Žáci, kteří se účastí ZST, jsou zaujati přírodou a myslivost je baví. Mají základní znalosti o mysliveckém hospodaření, i když na některých věcech je nutné ještě zpracovat. Výsledek dotazníkového šetření je následující: 97 % žáků ví, co znamená ZST, jen 55 % žáků ví správnou odpověď na otázku, která zvěř má kelku. 85 % žáků odpovědělo správně na otázku, kdy začíná myslivecký rok. Nejzajímavější byla ovšem otázka 4, ve které je uvedeno 8 různých odpovědí na otázku, proč myslivci loví zvěř? Odpovědi byly různé, nicméně většina se shoduje v tom, že je nutná regulace stavů (84 %), aby byla udržována rovnováha v přírodě a to je velmi zásadní, protože člověk zde nahrazuje velké predátory, kteří tuto úlohu plnili před hospodařením člověka v krajině.

6.4 Vyhodnocení akcí LP s vícenásobnou účastí – žáci

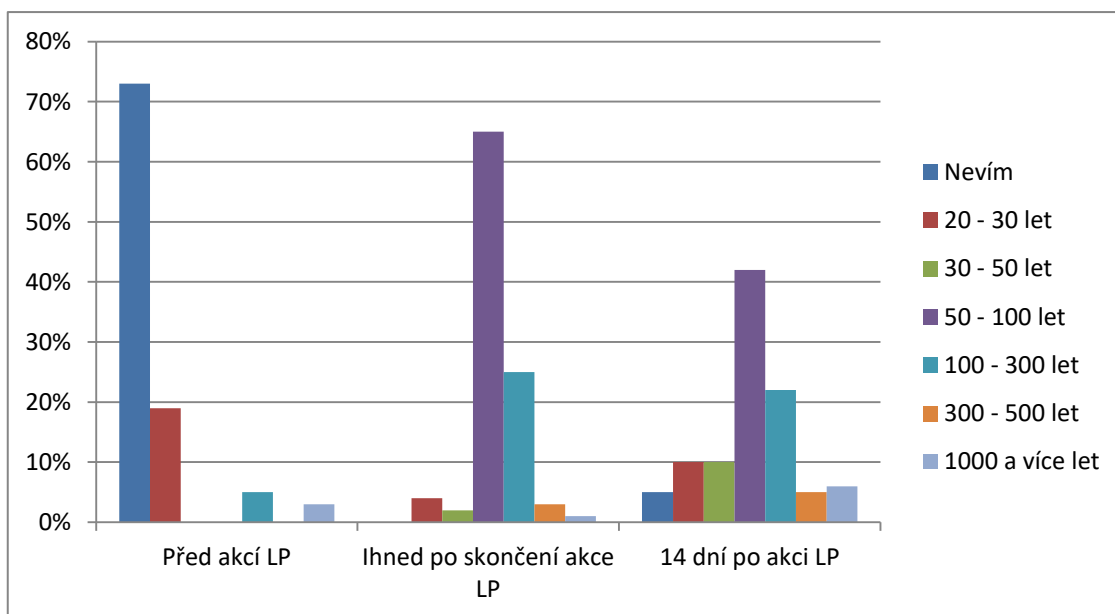
Zúčastnilo se celkem 108 žáků ze ZŠ Jihomoravského kraje. 3 akce byly zaměřeny na lesnické hospodaření a 1 akce na myslivost

6.4.1 Vyhodnocení dotazníků – žáci

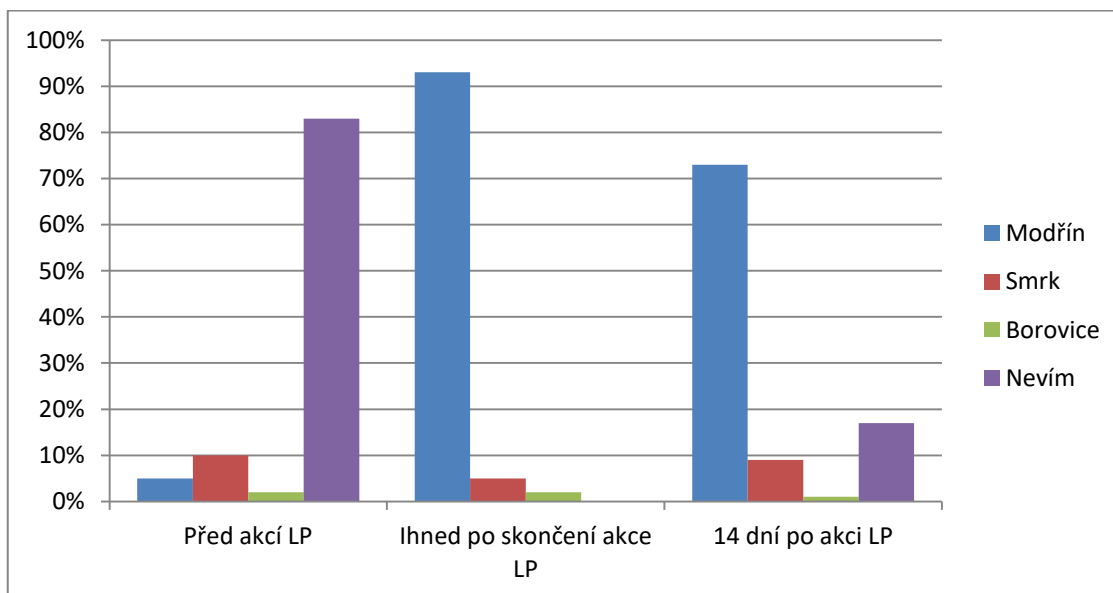
Obr. 10 Jaké práce probíhají v lese na podzim?

Z odpovědí (viz Obr. 10) je zřejmé, že žáci před začátkem programu neměli tušení o tom, jaké lesnické práce probíhají v lese v průběhu podzimních měsíců. Po skončení akce LP vědělo téměř 100 % žáků správnou odpověď, a po 14 denním odstupu věděli žáci stále více než 50 % činností probíhajících v lese na podzim.

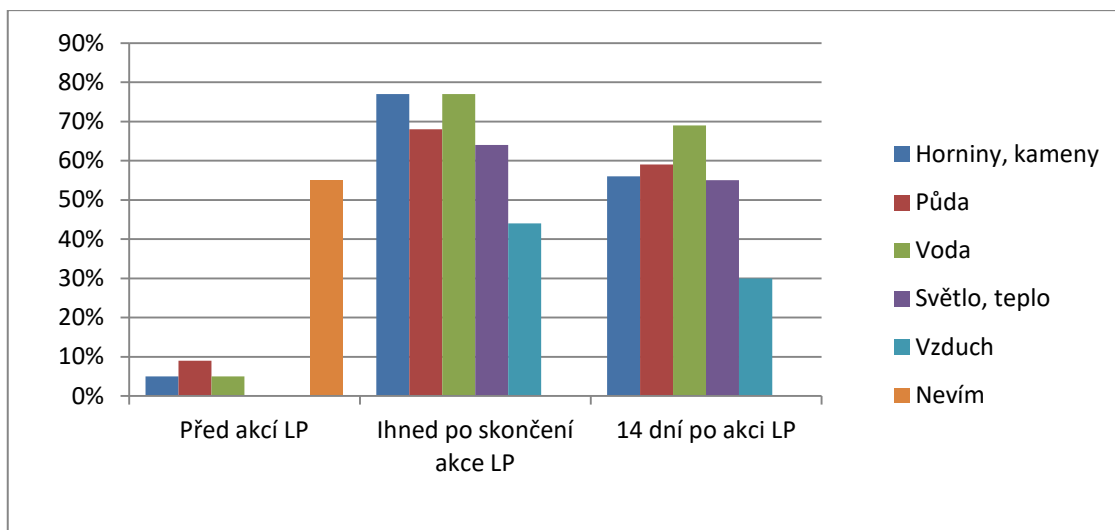
Obr. 11 Jak dlouho roste strom?

Odpověď na otázku Jak dlouho roste strom (viz Obr. 11) se různí ve všech 3 sledovaných obdobích. Odpověď na otázku byla žákům vysvětlena jako minimální věk pro těžbu dříví. Žáci reagovali různým rozpětím věku lesních dřevin, což je v podstatě správně, spíše by se hodilo říci, že všichni mají pravdu, protože věk je věc vnitrodruhově, stanovištně i hospodářsky specifická. Obecně myšleno na hospodářské lesy, obmýtlí je v ČR legislativně stanoveno min. 80 let, což uvádí ihned po akci 65 % žáků, 14 dní po akci LP mají žáci stále v hlavě délku života stromů, která byla uvedena jako minimální věk pro mýcení porostu (42 %). Jinak je samozřejmě podstatné, jaký je zdravotní stav dřevin, jejich produkční optimum i stanoviště a škodlivý abiotičtí i biotičtí činitelé, ale hlavně člověk, který hospodářskými zásahy ovlivňuje délku života stromu (lesních dřevin) od semenáčků po kmenovinu.

Obr. 12 Jakému jehličnanu každoročně padají všechny jehlice?

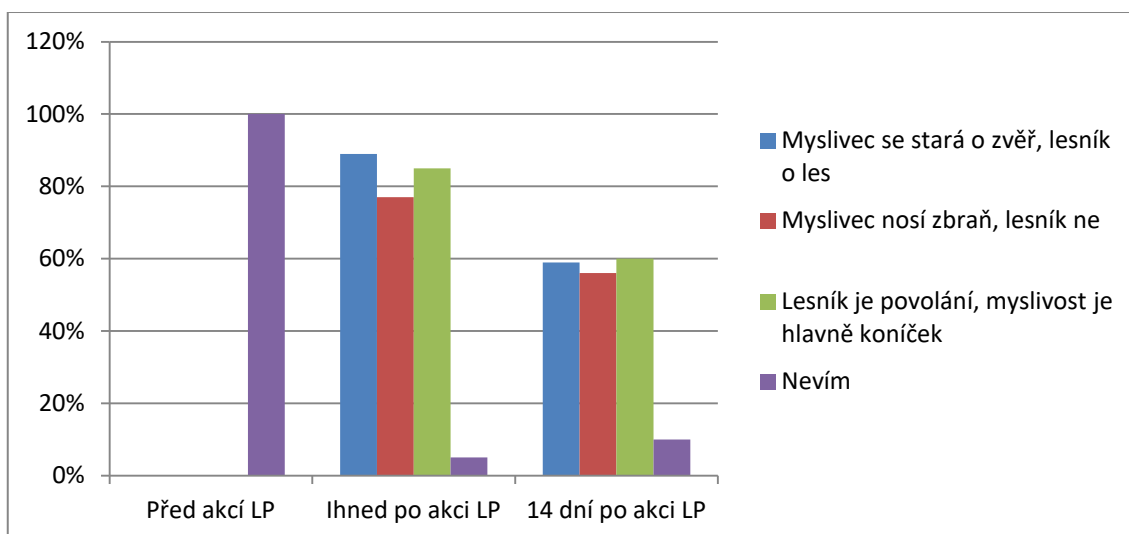
Před akcí na otázku (viz obr. 12) jakému jehličnanu každoročně padají všechny jehlice, odpovědělo správně 5 % žáků, ihned po akci 93 % žáků a po 14 denní pauze 73 % žáků. Zbytek pravděpodobně neposlouchal, protože uvádí smrk nebo borovici, případně neví.

Obr. 13 Co je součástí neživé přírody?

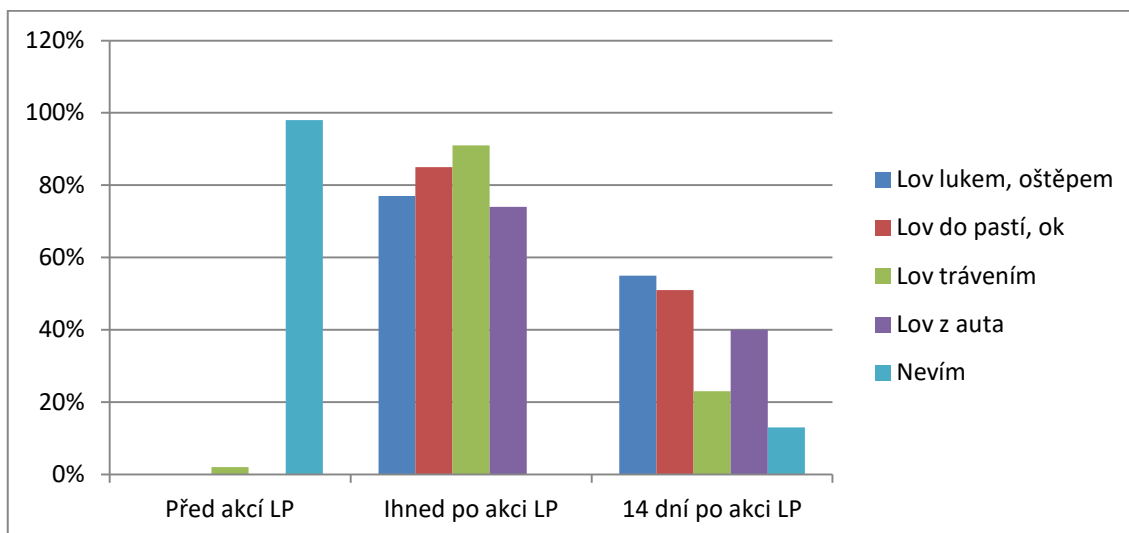
O neživé přírodě, která je předmětem *obr. 13*, už někteří žáci před akcí LP slyšeli. Ihned po skončení žáci prokázali znalosti neživé přírody, které se jim zachovaly v paměti i po 14 denním odstupu od posledního setkání. Více jak 50 % žáků si pamatovalo, co je součástí neživé přírody.

Akce 2 Myslivost

Obr. 14 Čím se liší myslivec od lesníka?

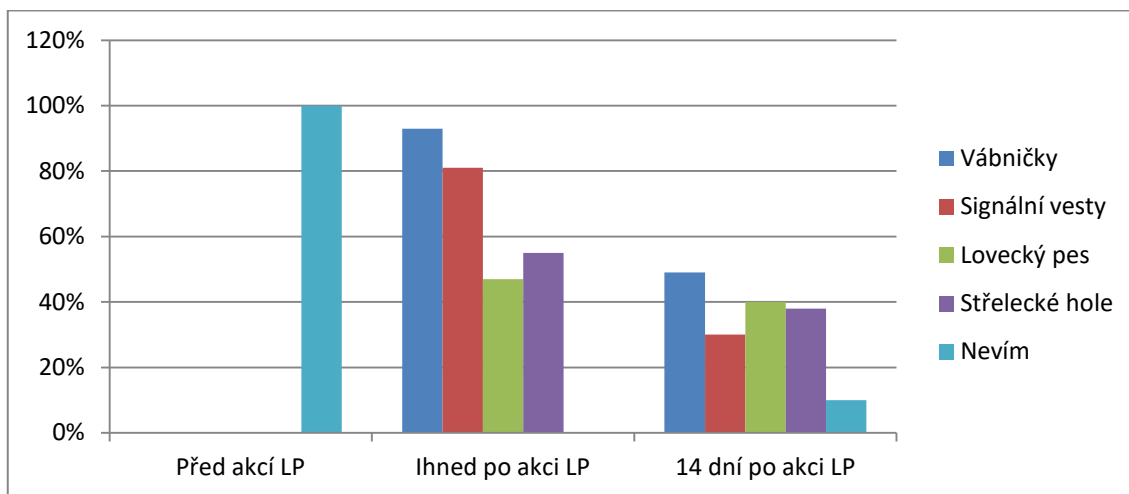
Žáci si před akcí mysleli, že myslivec = lesník. Po programu, jak je znatelné z obr. 14, teprve věděli, jaké jsou mezi nimi rozdíly. 85 % žáků ihned po akci uvedlo, že myslivec se stará o zvěř a lesník o les. Tento většinový názor a přetrvával i 14 dnech od skončení akce stejně jako odpovědi: myslivec nosí zbraň a lesník nikoliv; lesník je povolání, myslivost je hlavně koníček.

Obr. 15 Jaké znáš zakázané způsoby lovu?

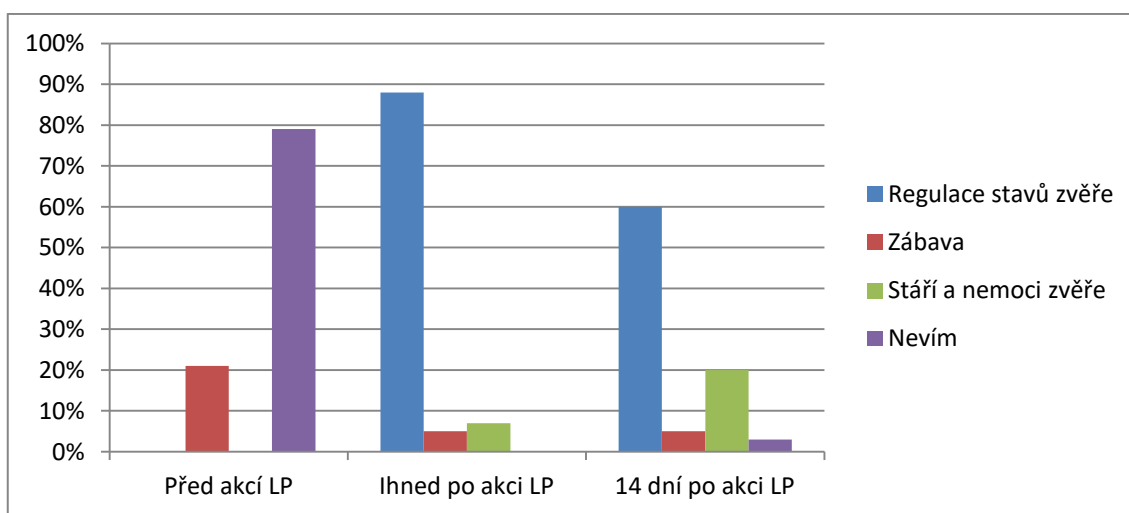
Vliv akce je dobře patrný na otázku Jaké znáš zakázané způsoby lovu (viz obr. 17). Před akcí věděly správnou odpověď pouze 2 % dotázaných. Ihned po akci, stejně jako

v předcházejících případech, zná téměř všechny zakázané způsoby více jak 75 % dotázaných, po 14 denním odstupu je to stále více jak 50 %.

Obr. 16 Jaké znáš pomůcky k lovu zvěře?

Před akcí LP nikdo nevěděl, jaké pomůcky myslivci k lovu zvěře používají. Praktická ukázka vábniček a dalších doplňků děti upoutala. Jak je patrné z obr. 16, zejména vábničky zůstaly žákům v paměti i po 14 dnech, kdy nejčastěji uváděli právě tyto pomůcky (50 %).

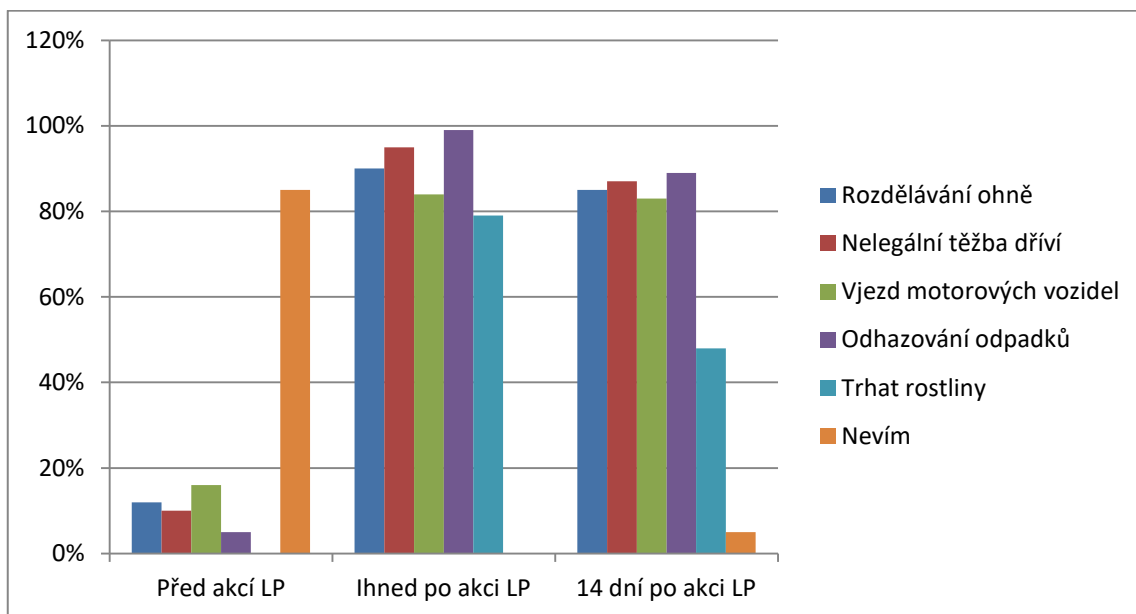

Obr. 17 Proč myslivci loví zvěř?

Zdánlivě jednoduchá otázka, na kterou žáci vymysleli několik odpovědí. Před akcí žáci nevěděli (79 %), co je podstatou lovu zvěře, 21 % uvedlo, že myslivci loví pro zábavu.

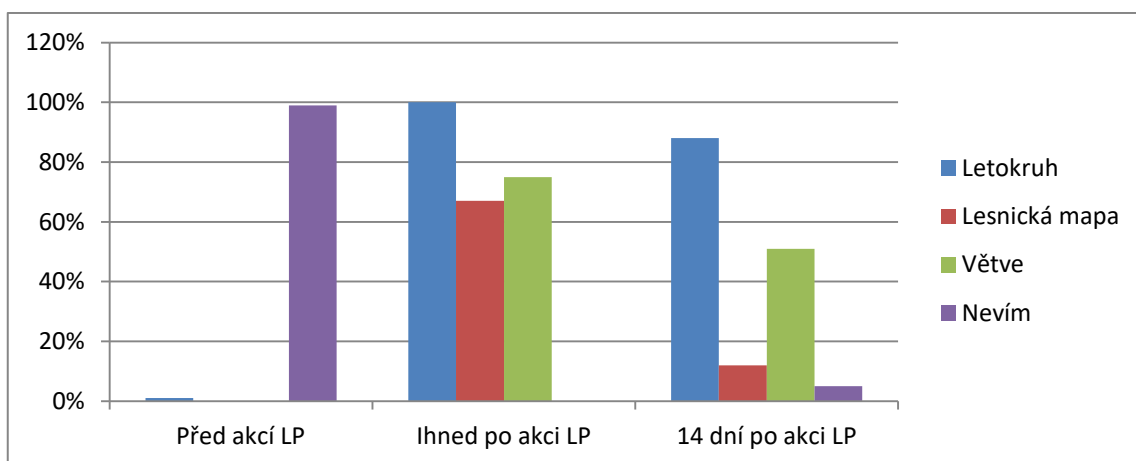
Ihned po akci tento názor sdílelo 5 % žáků, přičemž 88 % z nich uvedlo nutnost regulace stavů zvěře, 7 % žáků uvádí, že důvodem lovu zvěře jsou nemoci a stáří zvěře.

Akce 3 lesnictví pokračování

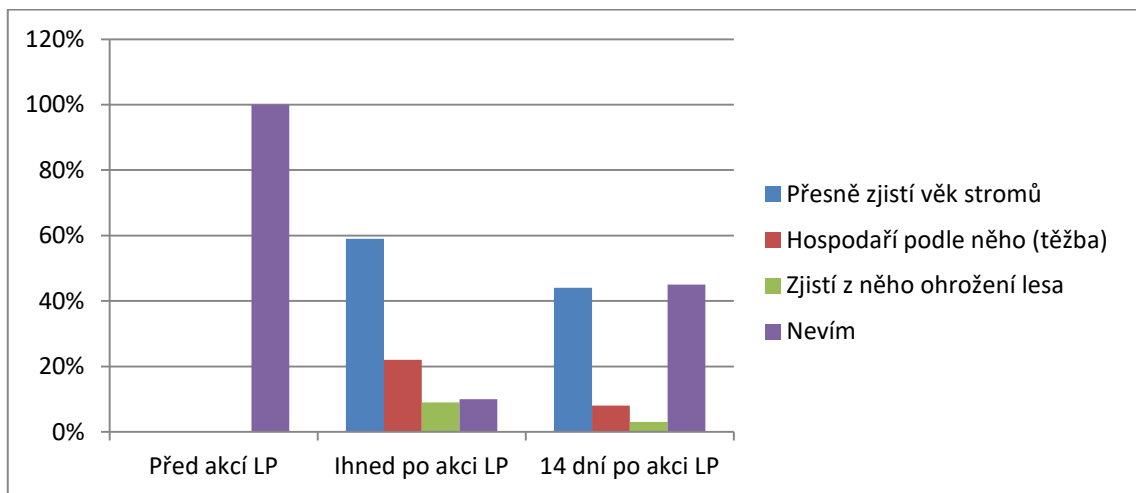
Obr. 18 Co je v lese zakázáno?

Na této otázce je vidět, že někteří žáci už před začátkem akce LP věděli jak se chovat v lese a co je zde zakázáno. Podstatné je, že žáci i po 14 denním odstupu od poslední akce LP věděly téměř vše jako ihned po skončení akce LP. Určité věci se žákům vybaví snáze než jiné, u této otázky je to o významnější, protože za porušení zákazů v lese hrozí sankce podle rozsahu škody a druhu činnosti až do řádu statisíců korun.

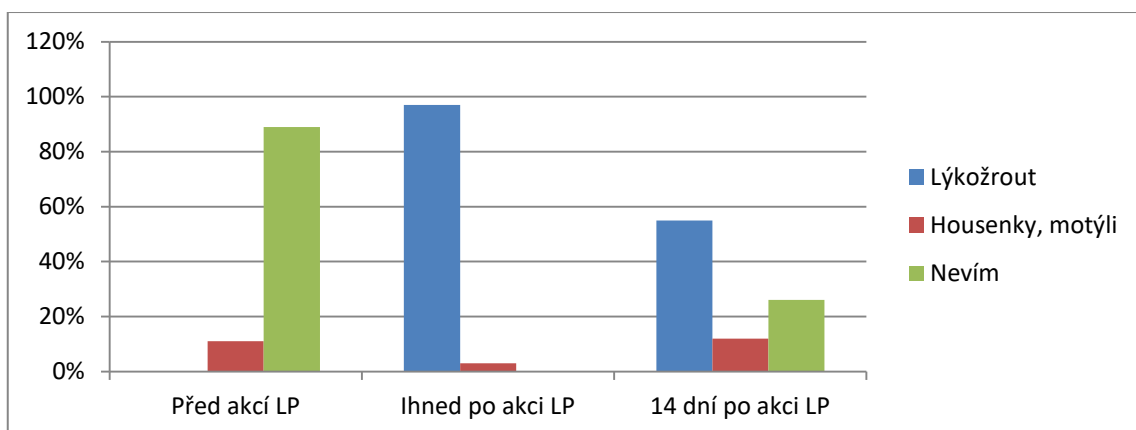
Obr. 19 Jak poznáme věk stromu?

Žákům po akci zůstalo v paměti, že věk lze poznat podle počtu letokruhů na pařezu prostým součtem (100 %), případně se využívá u stojících stromů tzv. vrtáková metoda, dále si žáci vybavili věk podle přeslenů (větví), (75 %), jako nejméně častou odpověď žáci uvádějí lesnickou mapu s barevnými značkami a čísly (67 %).

Obr. 20 K čemu používají lesníci LHP?

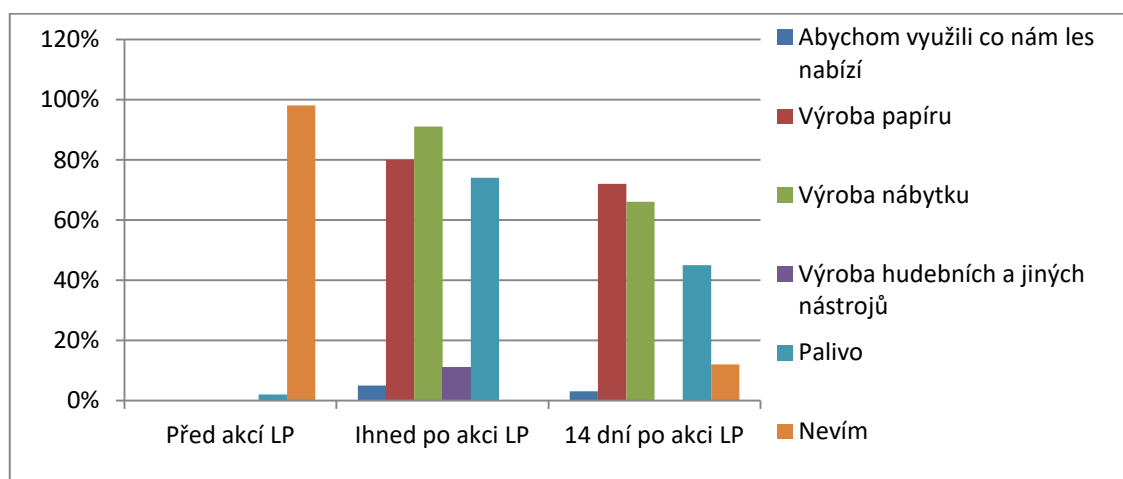
Pro žáky cílové skupiny poměrně těžká otázka, na kterou nikdo před začátkem akce LP nenašel v paměti odpověď. Ihned po akci vědělo co je to lesní hospodářský plán nebo co obsahuje, 90 % žáků, s odstupem 14 dní to bylo ještě 44 % žáků. Praktická ukázka LHP s popisem jeho částí utkvěla v paměti s odstupem 14 dní téměř polovině dotázaných.

Obr. 21 Jak se nazývá nejobávanější hmyzí škůdce lesa?

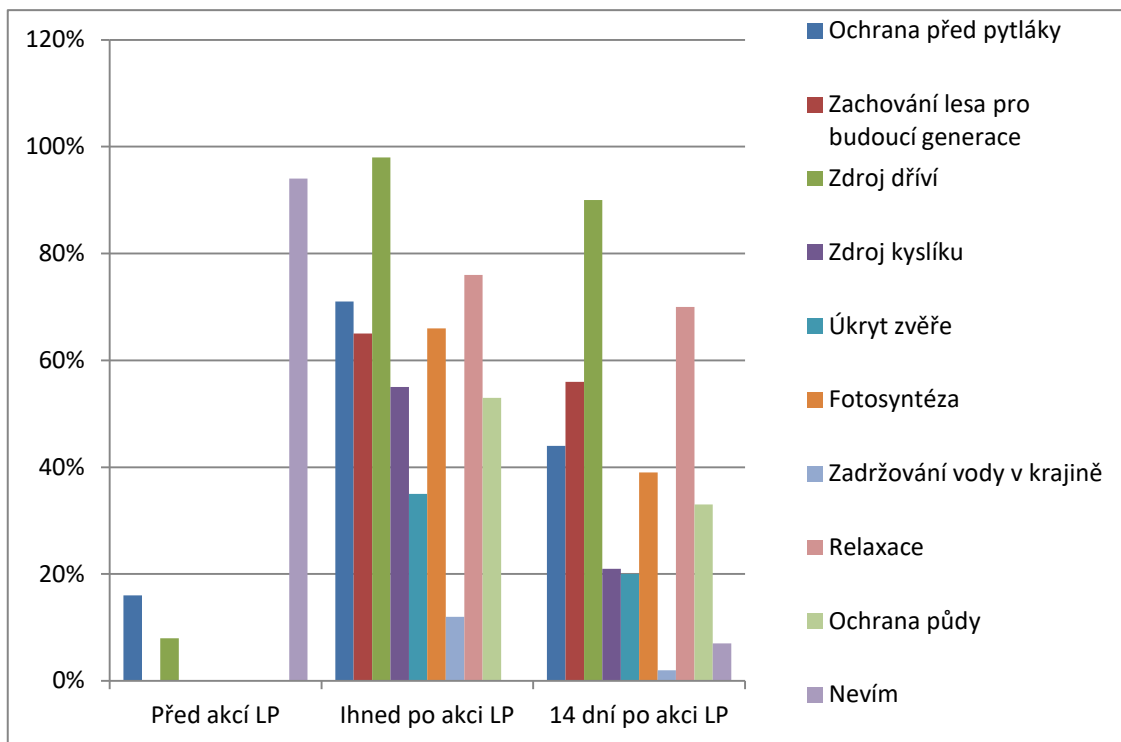
Před začátkem akce se 10 % žáků domnívalo, že to jsou právě housenky, které ožirají listy a motýli, sající šťávy ze stromů. Ihned po skončení aktivit bylo všem jasné, jaký druh považují lesníci za nejvíce ohrožující (vzhledem k zastoupení smrku v dřevinné skladbě ČR). 97 % žáků uvádí lýkožrouta jako nejobávanějšího škůdce lesa, 3 % žáků uvedly odpověď housenky a motýli, mezi kterými byla také zmíněná bekyně mniška jako kalamitní druh hmyzu a polyfág na listnácích i jehličnanech. 14 dní po akci uvedlo shodně 77 % žáků odpověď lýkožrout a motýli, což je jistě důkazem praktické ukázky zmíněných druhů s krátkým popisem.

Akce 4 lesnictví závěr

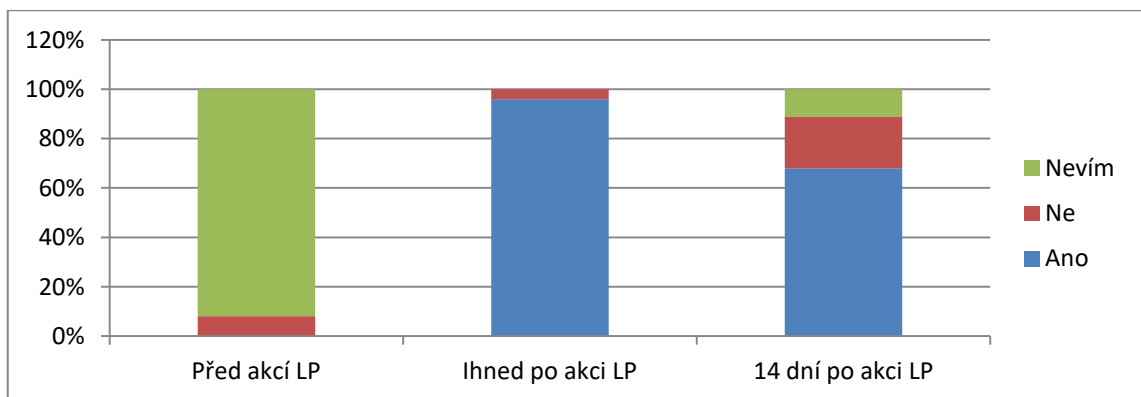
Obr. 22 Proč se v lese těží dřevo?

Cílem bylo zjistit, zda žáci mají tušení, proč se v lese dřevo těží a nenechává se třeba stát, dokud se les sám přirozenou cestou neobnoví. Odpovědi byly různé jako vždy, nejvíce žáci uvádějí výrobu nábytku (91 %), výrobu papíru (80 %) nebo palivo (72 %). Jen 5 % dotázaných uvedlo odpověď využití toho, co nám les nabízí, tzn. ekonomické zhodnocení veškerých lesnických komodit.

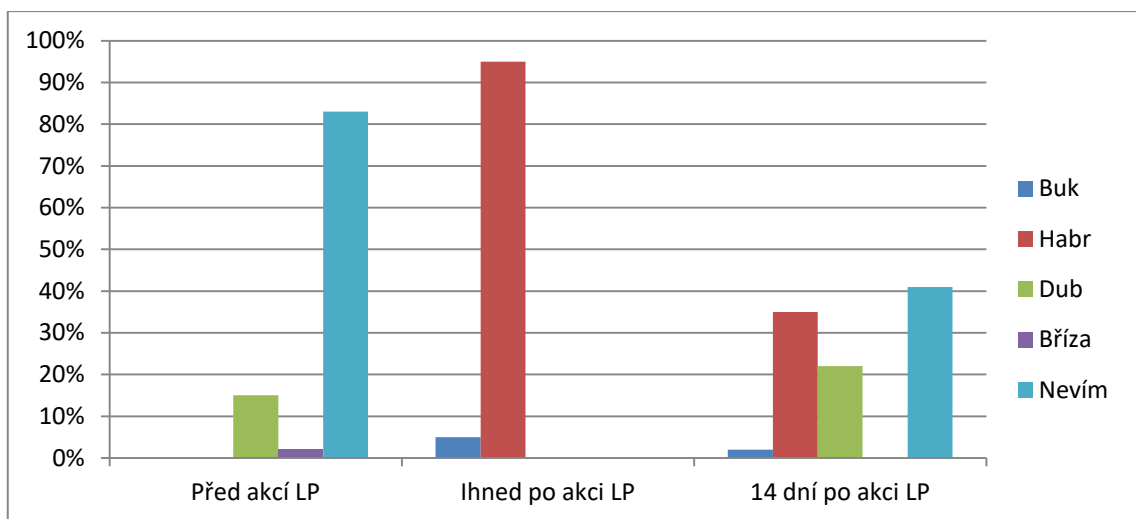
Obr. 23 Proč chráníme lesy a přírodu?

Z otázky je patrné co všechno si žáci pamatují z akce LP o ochraně lesa ve smyslu zachování ekosystému včetně všech jeho složek. Před akcí si žáci mysleli, že je nutné chránit lesy před pytláky (16 %), a také že je nutné chránit lesy, protože jsou zdrojem dříví (8 %). Obě odpovědi jsou jistě pravdivé jen před akcí LP byly velmi skromné, co se počtu respondentů týče. Po skončení akce LP žákům nejvíce zůstalo v paměti, že lesy je nutné chránit, protože nám poskytují velice cenný sortiment dříví různých kvalit (více než 80 % žáků), také je les zdrojem rekreačního využití (více než 70 %) od turistiky po myslivost. Z dalších odpovědí bylo mezi častými např. fotosyntéza nebo zachování lesa pro budoucí generace.

Obr. 24 Zvětšuje se plocha lesa v ČR?

Tato otázka byla vybrána z toho důvodu, aby žáci věděli, jak se vyvíjí lesnatost v ČR. Obecně u veřejnosti přetrvává názor, že lesy jsou ve špatném stavu a jejich plocha se zmenšuje, což určitě není pravda. Před akcí LP tento fakt nevěděl nikdo, naopak ihned po skončení si jej uvědomilo 96 % respondentů. Po 14 denní pauze si toto tvrzení pamatovalo 68 % dotázaných žáků.

Obr. 25 Která z našich geograficky původních dřevin má nejvyšší hustotu dřevních vláken?

Většina žáků před akcí LP vůbec nevěděla jak habr obecný vypadá, po akci si však žáci pamatovali nejen habitus stromu, ale také rozdíl mezi habrem a bukem a také to, že habr má nejvyšší hustotu dřeva ze všech našich regionálně původních dřevin.

Závěr z akcí s vícenásobnou účastí - žáci

Na setkání lesních pedagogů se žáky, kteří se před tím nikdy neúčastnili žádného environmentálního vzdělávání, bylo zjištěno: žáci ihned po skončení akce věděli, že na podzim probíhá v lese zejména výsadba stromků, dále se provádí těžba dříví, se kterou souvisí co nejpřesnější stanovení zásoby porostu na základě stanovení tloušťky a výšky stromů. Dále mají také jistou představu, jak dlouho roste strom, nicméně rozpětí je poměrně výrazné od 80 let až do 5 000 let, což je trochu nereálné v podmínkách lesa střední Evropy. Akce měla pozitivní vliv na znalosti žáků, většina žáků si po 14 dnech pamatovala více jak polovinu informací, které zazněly v programu LP a byly hodnoceny.

6.4.2 Osobní rozhovory

Žáci v cílové skupině jsou velmi zaujati prací a procesy, které byly představeny na akcích LP. Součástí výzkumu byl kromě dotazníkového šetření také osobní rozhovor s každým žákem, abych zjistil to, co se nevešlo do dotazníků a zjistil např. jejich osobní náhled na lesnictví a myslivost před a po akcích LP. Cílem tohoto rozhovoru tedy bylo zjistit, jaký mají děti názor na tyto činnosti v lese před akcí a po ní a také, co se jim na akcích líbilo nebo ne.

Názory žáků na lesnictví před akcemi LP by se daly shrnout do následujících vět: „Lesníci a myslivci? V tom je nějaký rozdíl? Podle mě lesníci vědí, jak v lese hospodařit, ale občas nám lžou o tom, co dělají“ Tento názor sdílelo před akcí 73 % žáků, zbylých 27 % žáků nemělo žádný názor na lesnictví.

Názory žáků na lesnictví po akcích LP lze vyjádřit stejně jako v předchozím odstavci jejich vlastním tvrzením: „Lesnictví je činnost, kterou člověk provádí, aby les vychoval a poté vytěžil, protože potřebuje dřevo“ Tento názor sdílelo po akci 85 % žáků, zbylých 15 % žáků na otázku neodpovědělo.

Názory žáků na myslivost před akcí LP: „Myslivci chodí po lese s puškou a loví zvěř a starají se o les. Myslivci loví divočáky, aby je nemuseli zavírat do obor. Myslivci loví pro zábavu. Myslivci žijí v lese.“ Tento názor sdílelo 95 % žáků, 5 % nemělo žádný názor.

Názory žáků na myslivost po akci LP: „Myslivci loví zvěř, aby regulovali stavy zvěře. Loví nemocné kusy. Myslivci se starají o zvěř.“ 91 % žáků sdílelo tento názor. 9 % svůj názor nesdělilo.

Žáci o programu LP:

Líbilo se mi: Všechno. Poznávání lesa všemi smysly, pozorování zvěře, měření stromů, sázení stromků, ukázka loveckých psů a dravců, trofeje, vábení zvěře, pomůcky pro lesnictví a myslivost, pobyt v přírodě (lese), pohybové hry zaměřené na lesnictví a myslivost.

Nelíbilo se mi: Žáci neuvedli žádná negativa z akcí LP

Věděl jsem: 5 % žáků má zkušenost z lesa předanou kamarádem nebo rodinným příslušníkem, tzn., že tito žáci věděli, rozdíl mezi myslivcem a lesníkem, důvod těžby stromů.

Nevěděl jsem: V podstatě před akcí žáci nevěděli téměř nic fungování lesa jako ekosystému a hospodaření v něm. Jediná představa byla, že les tvoří stromy a je domovem četných živočichů.

Co se mi vybaví, když se řekne les? Žákům se vybaví živá i neživá příroda a procesy prováděné člověkem. „Stromy – lesy smíšené, listnaté i jehličnaté, dřevo, zvěř – daněk, divočák, liška, srna, rostliny – lesní plody, houby, lesnické hospodaření – značení stromů sprejem, měření stromů, sázení stromků, hmyz – brouci, motýli, housenky, čerstvý vzduch, klid, příroda, přírodniny, potok, myslivec, myslivna, zážitek z pobytu.

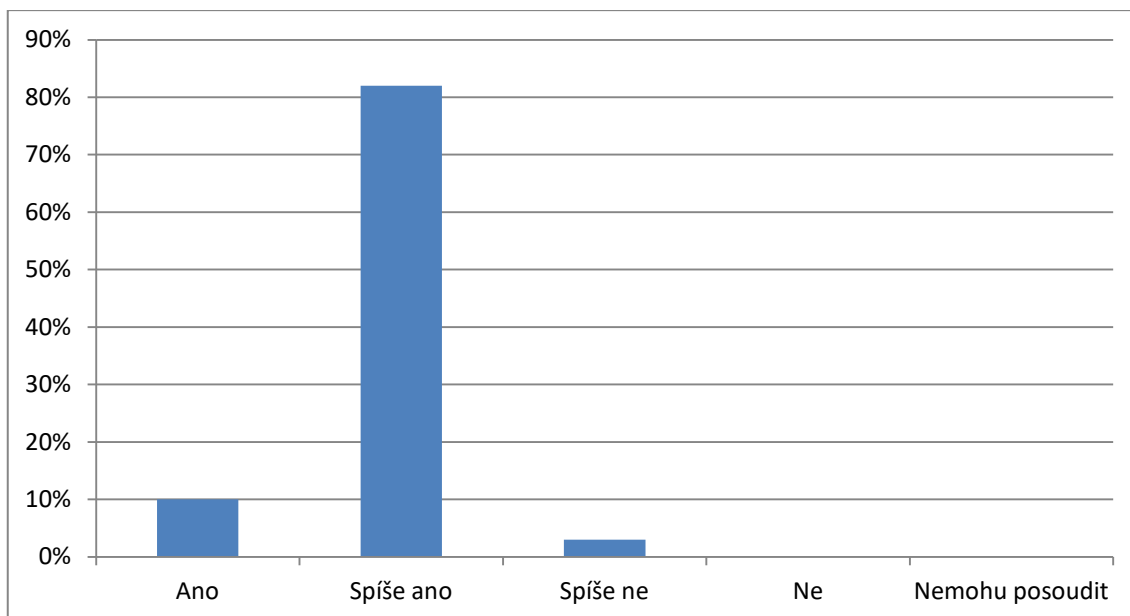
Překvapilo mě, myslel(a) jsem si, že je to jinak: Žáci byli překvapeni: zvuky, které zvěř vydává, že se k lovu zvěře využívá vábniček, jak vypadá ve skutečnosti zvěř v lese – daněk, divočák, srnec, že se používá k lovu různých pomůcek a loveckých psů nebo dravců, dále žáky překvapilo, že se plánuje v lesích veškerá činnost od sázení stromků po těžbu, dalším překvapením bylo zjištění, že lesy nejsou „plíce planety“ byť se to o nich tvrdí.

Závěrečné shrnutí rozhovorů

Žáci jednoznačně prokázali, že se jim akce LP líbily a vyvíjí se u nich pozitivní vliv chápání lesa a všech činností s ním spojených. Z otázek a odpovědí jasně vyplynulo, že žáci byli nadšeni ze všech aktivit, které jim lesní pedagogové připravili, a přály by si akci zopakovat. Probuzení zájmu o lesnictví a myslivost bylo prokázáno, stejně jako zážitky z akcí, které se promítají do povědomí zúčastněných žáků o různých částech lesního hospodářství a myslivost i s časovým odstupem 14 dní od uplynutí akce LP.

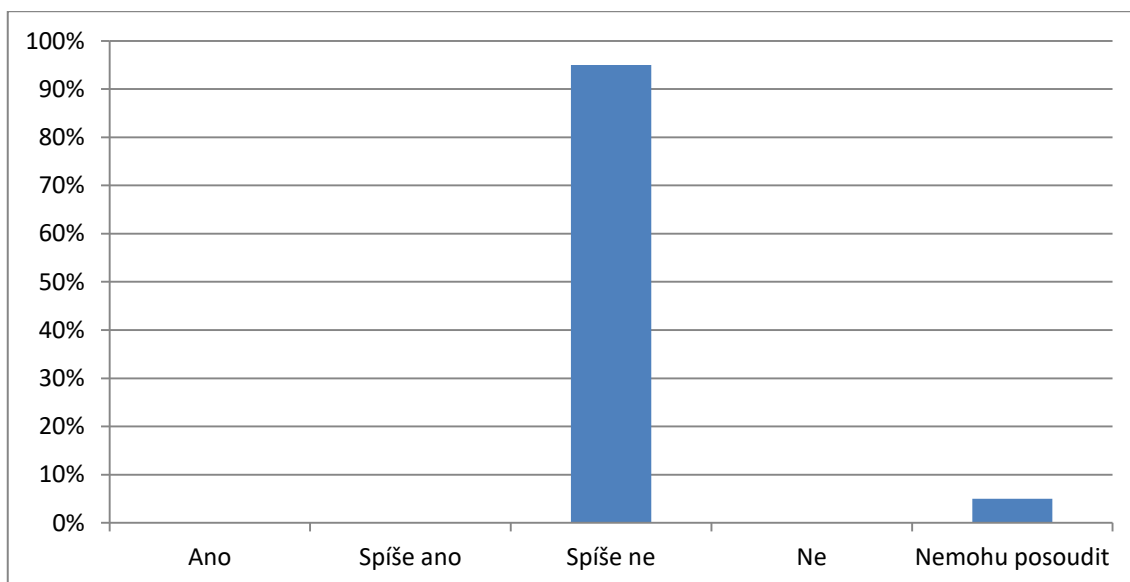
6.5 Vyhodnocení dotazníků lesní pedagogiky – pedagogové

Toto hodnocení společně s hodnocením lesních pedagogů bude sloužit jako doplnění k vyhodnocení žáků, čímž bude celé hodnocení komplexní a více jednoznačné.

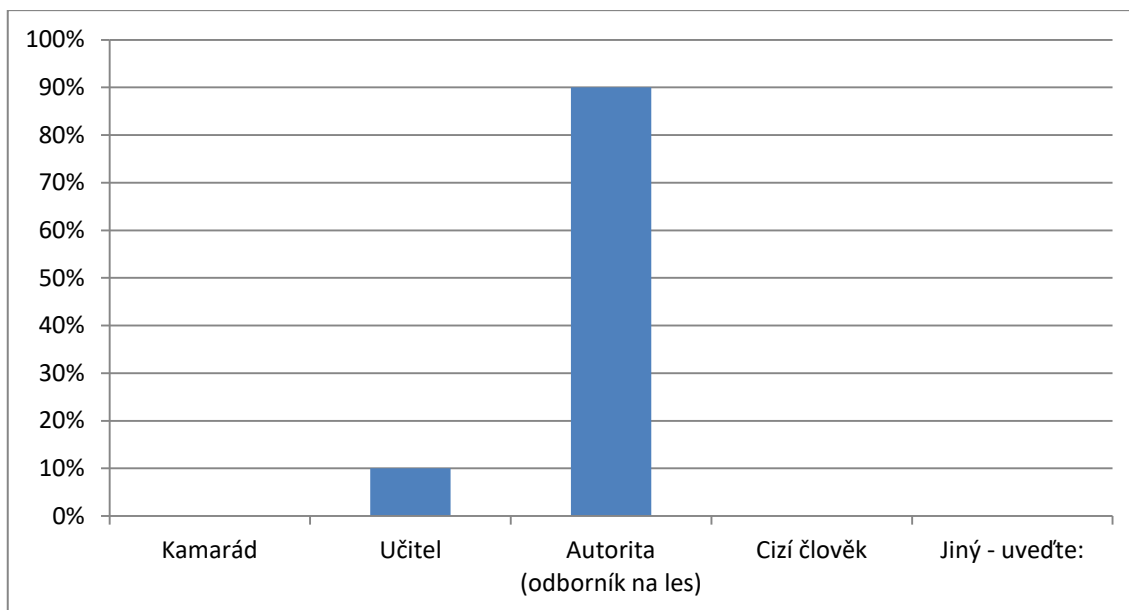
Obr. 26 Chodí většina Vámi svěřených žáků ráda do lesa?

Z výše uvedeného grafu (obr. 34) vyplývá, že žáci chodí rádi do lesa, jak uvedlo celkem 92 % pedagogů, 8 % do lesa nechodí vůbec. Z toho lze usuzovat např. nedostatečnou znalost lesa a všech procesů, strach z toho, že by se jim mohlo v lese něco stát, nebo také fakt, že žáci si myslí, že les k ničemu v životě nepotřebují.

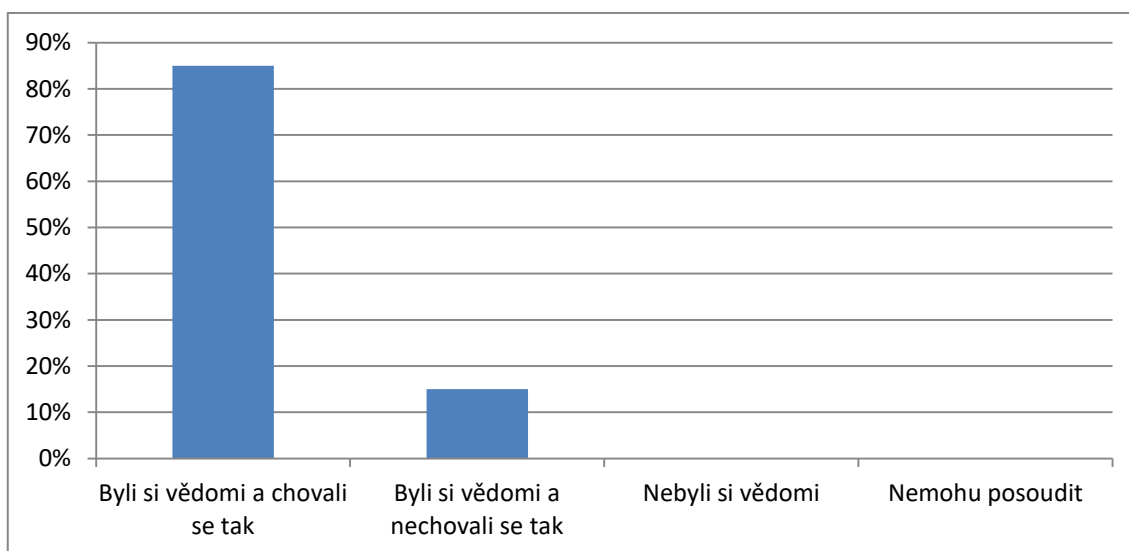
Obr. 27 Bojí se žáci v lese, mají z něčeho obavy?

Jak je patrné z Obr. 35, naprostá většina dotázaných uvedla (95 %), že žáci z lesa strach nemají, tudíž ani není důvod, aby do lesa nechodili, protože se nemají čeho bát. 5 % respondentů nedokázalo posoudit, zda se žáci bojí návštěvy lesa.

Obr. 28 Jaký měli žáci vztah k lesnímu pedagogovi? Lesní pedagog je pro ně spíše?

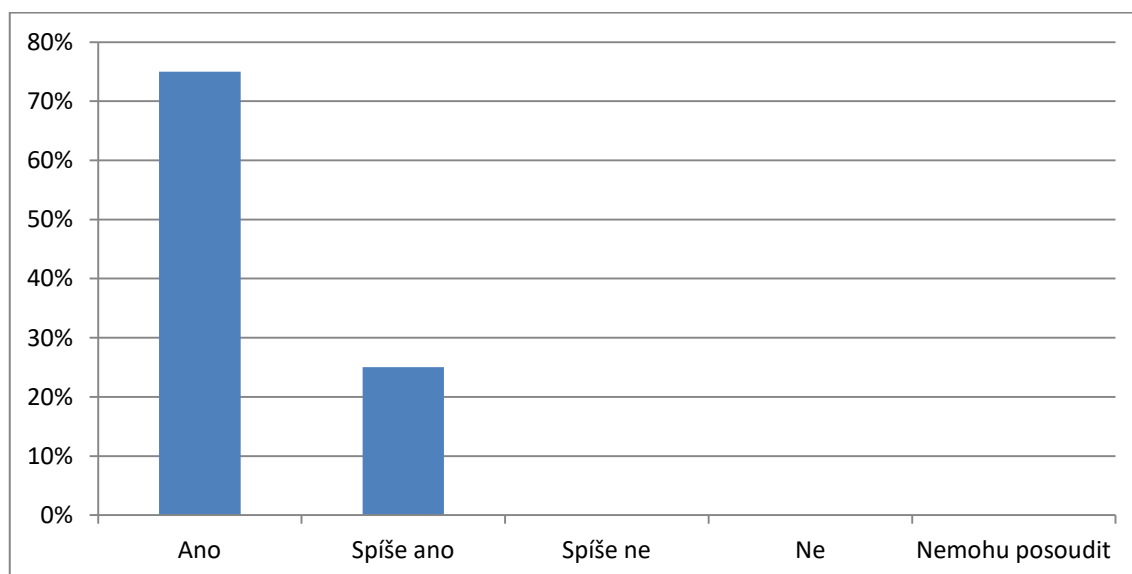
V učebnici o lesní pedagogice lze najít informaci, že lesní pedagogika si klade za cíl působit na žáky jako kamarád. Z pohledu pedagogů, však žáci chápou lesní pedagogy tak, jak by to zřejmě mělo být, tzn. jako učitele a odborníka na les. Každý, kdo předává informace je pro ně v podstatě učitel nebo odborník na dané téma.

Obr. 29 Byli si žáci před lesní vycházkou vědomi, jak se mají chovat v lese?

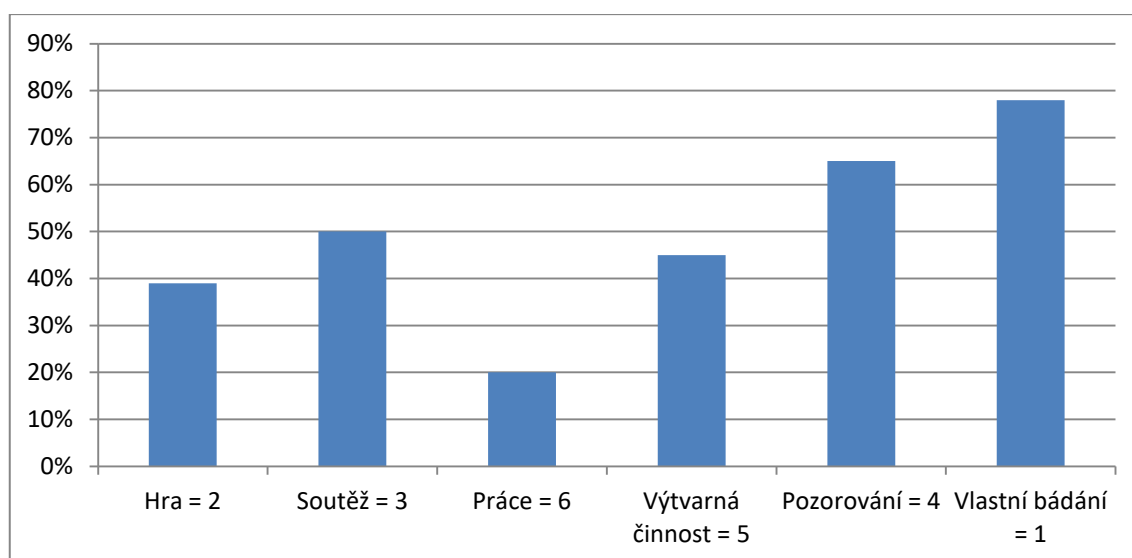
Žáci byli poučeni pedagogem, jak se chovat v lese již před začátkem akce LP. Z dotazníku vyplynulo, že se vhodně chovalo celkem 85 % zúčastněných žáků, zbylých 15 % však nikoliv. Vždy to záleží na tom, jak je lesní pedagog schopný zvládat některé situace

s problémovými žáky. V tomto ohledu by bylo vhodné využít pomoci pedagogického dozoru.

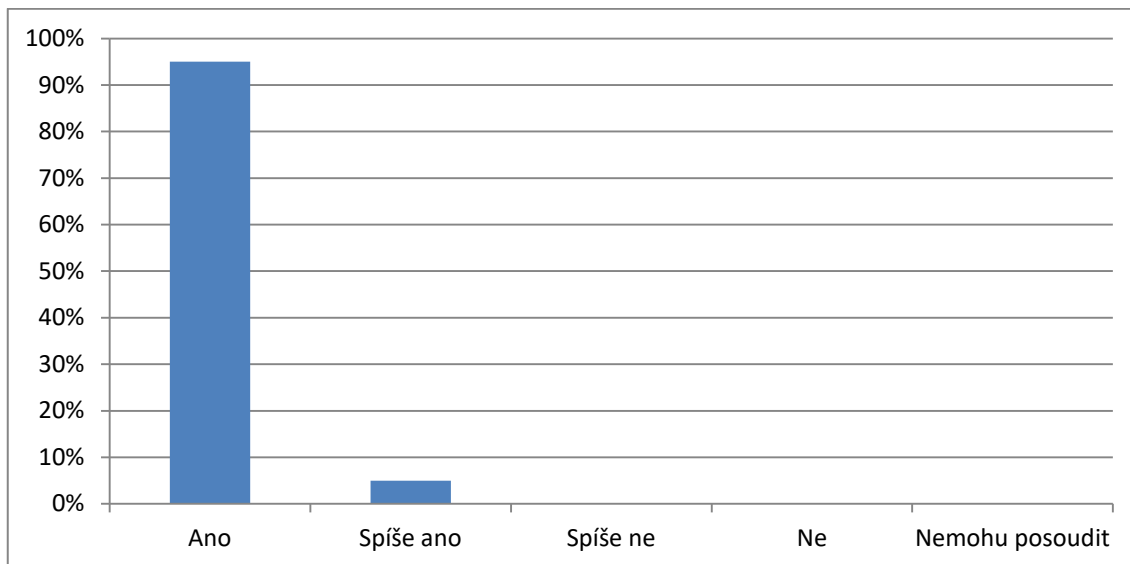
Obr. 30 Je pro dnešní žáky atraktivní forma lesní vycházky, osobní setkání s lesníkem?

Jednoznačně se potvrdilo, že pro žáky je lesní vycházka s lesními pedagogy atraktivní.

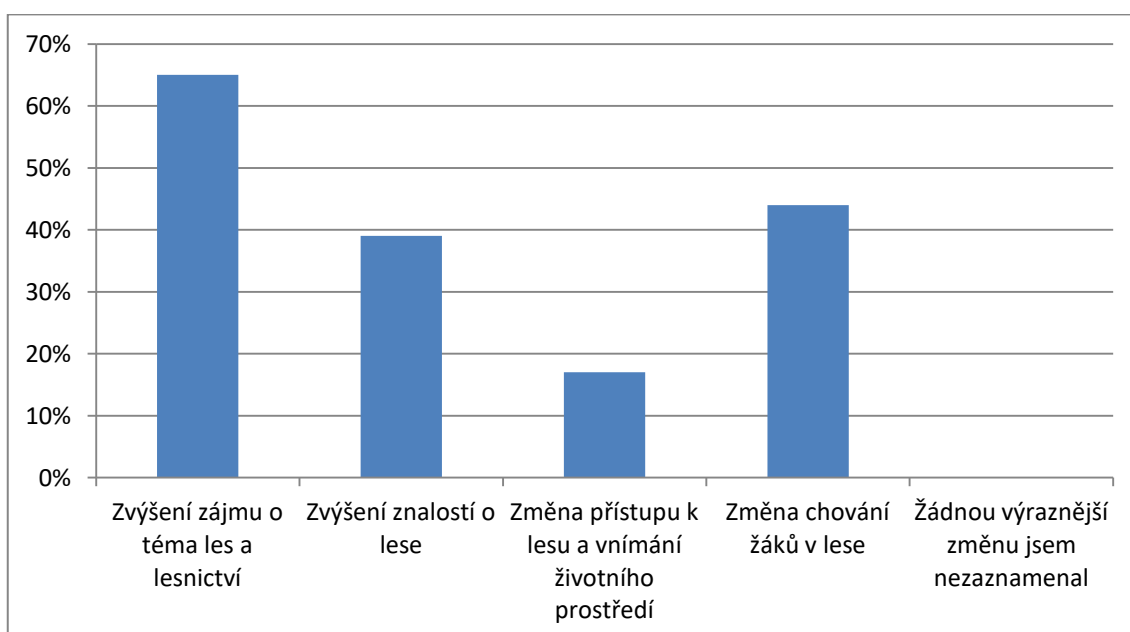
Obr. 31 Jaká aktivita podle Vás žáky nejvíce pozitivně formuje? (nejvhodnější = 1, nejméně vhodná = 6)

Z grafu (obr. 39) je patrné, že žáci jsou velmi zaujati vším, co lesní pedagogika obnáší. Nejvíce nadšení byli žáci vlastním bádáním (např. najdi svůj strom, poznej, kdo žije v lese), naopak nejméně zajímavá byla práce ve smyslu poslouchání výkladu.

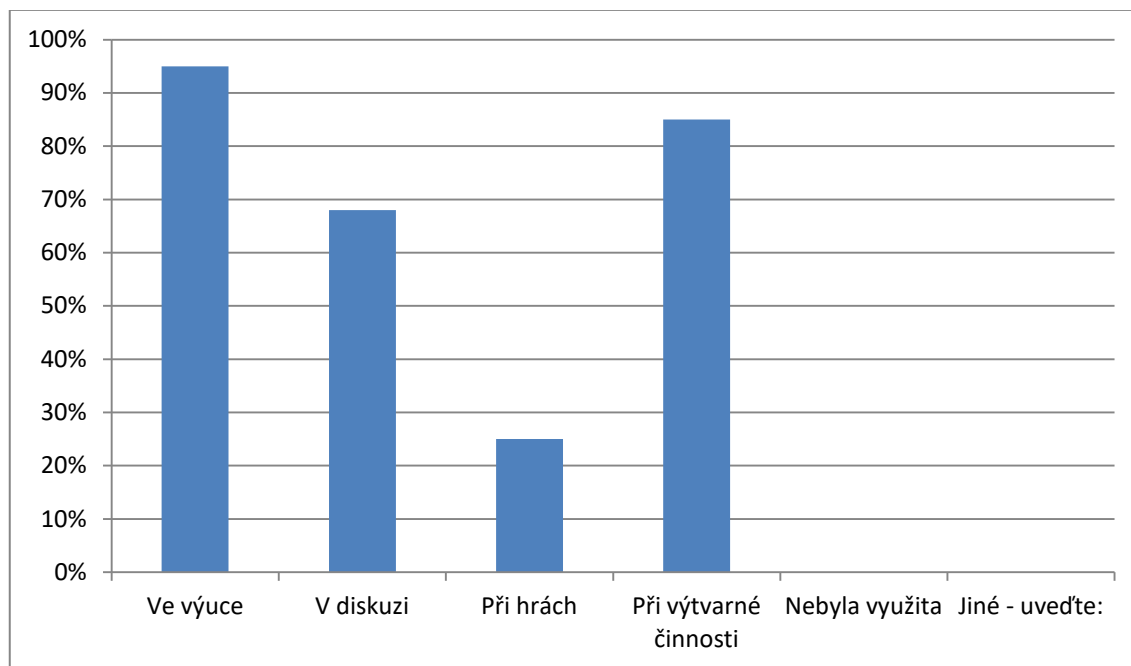
Obr. 32 Přáli si žáci vycházku do lesa opakovat?

Jednoznačná odpověď ano, byť by se mohlo v průběhu akcí LP zdát, že tomu tak není, žáci byli opravdu nadšení.

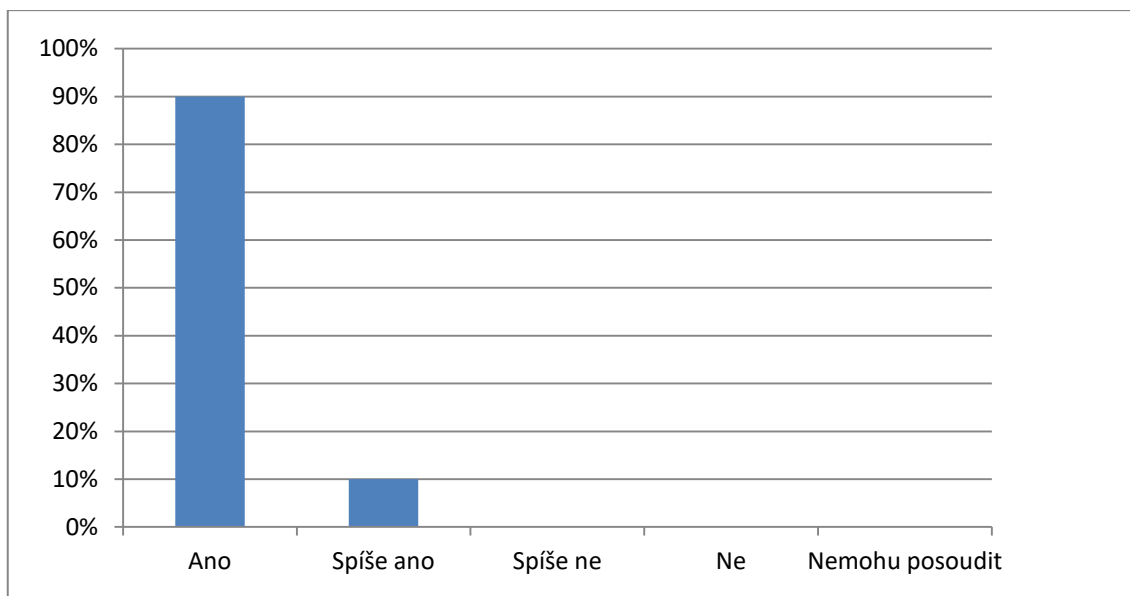
Obr. 33 Jakou změnu ve vztahu žáků k lesu a jejich znalostí jste zaznamenali? (možno více odpovědí)

Vzhledem k tomu, že bylo možné zaškrtnout více odpovědí současně, není součet roven 100 %. Pedagogové uvedli, že u žáků po akci LP došlo ke zvýšení zájmu o les a lesnictví 65 %, změna chování 44 %. 39 % respondentů uvedlo, že se u žáků zvýšily znalosti o lese a 17 % uvádí také změnu přístupu k lesu a vnímání životního prostředí.

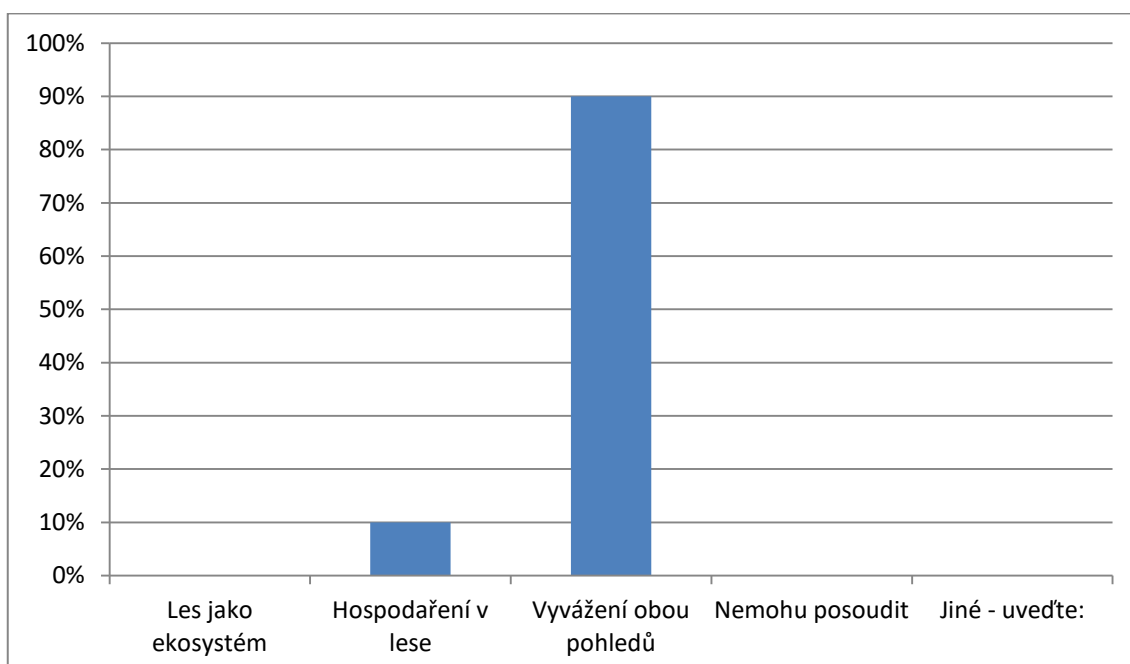
Obr. 34 Byla lesní vycházka nějakým způsobem dále využita v rámci výuky ve škole?(možno více odpovědí)

Pedagogové ZŠ využili znalostí a zážitků z lesní vycházky ve výuce, čímž žáci znovu hovořili o tématu les a příroda kolem nás, tentokrát ve škole. Tuto odpověď uvedlo 95 % respondentů, dále byla lesní vycházka využita při výtvarné činnosti 85 % i diskuzi 68 % dotázaných, nejméně při hrách 25 %. Lesní vycházka tedy zanechala pozitivní vliv jak na žácích, tak na pedagogích, kteří ji využívají při výuce a to je také důkaz spokojenosti a probuzení zájmu o dané téma.

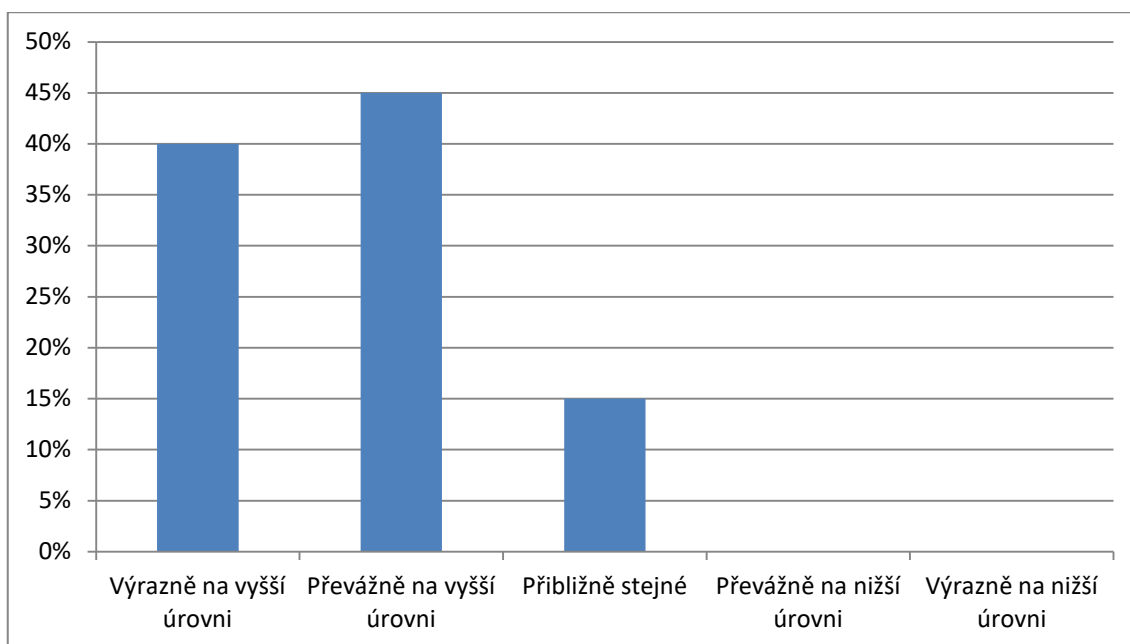
Obr. 35 Byla lesní vycházka a její program vhodně zvolen k věku žáků a jejich schopnostem?

100 % pedagogů (učitelé ZŠ) uvedlo, že program LP byl vhodně zvolen vzhledem k věku žáků (8 – 12 let). Všechny aktivity na programy LP byly představeny pedagogům ještě před začátkem akce LP, aby se předešlo případným nedorozuměním, byly přizpůsobeny věku žáků obsahově i délkou jednotlivých aktivit. Stejně tak otázky v dotaznících a rozhovorech byly předem vybrány a konzultovány jak s lesními pedagogy, tak pedagogy ze zúčastněných ZŠ.

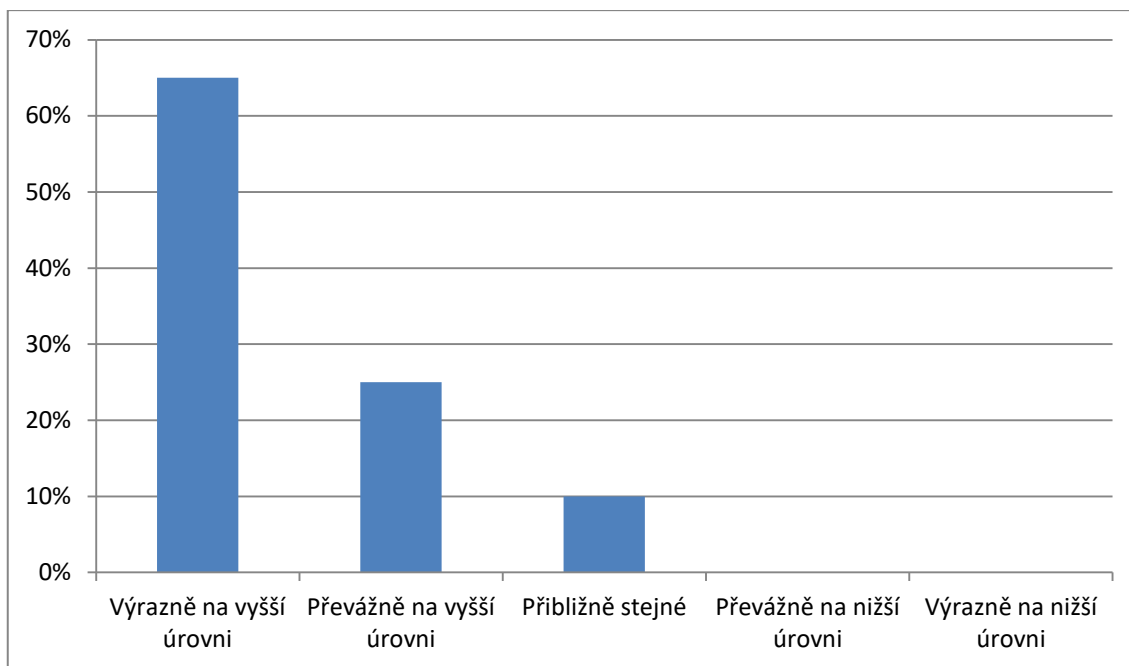
Obr. 36 Program lesní vycházky byl více zaměřen na:

Cílem aktivit bylo seznámit žáky s fungováním lesního ekosystému, včetně hospodářské činnosti v lese. Bylo tedy důležité, zajistit pro žáky dostatečné množství materiálů pro výuku v lese a neoddělovat od sebe hospodaření člověka a procesy ekosystému. 90 % respondentů hodnotí program jako vyvážený z hlediska struktury a provázanosti všech činností v lese, 10 % respondentů uvedlo, že program byl více zaměřen na hospodaření v lese.

Obr. 37 Jak hodnotíte aktivity lesní pedagogiky vzhledem k jiným aktivitám environmentálního vzdělávání po stránce pedagogického a odborného zajištění?

Pedagogové ohodnotili činnost lesních pedagogů z hlediska pedagogického a odborného spíše na vyšší úrovni, i přesto že se nikdy předtím neúčastnili žádné akce environmentálního charakteru. Spíše by se zdálo, že hodnotí jejich znalosti a výklad o lese, protože pedagogické vzdělání a zkušenosti nemá téměř nikdo z nich.

Obr. 38 Aktivita lesní pedagogiky vzhledem k jiným aktivitám environmentálního vzdělání hodnotíte po stránce vlastního přínosu pro žáky?

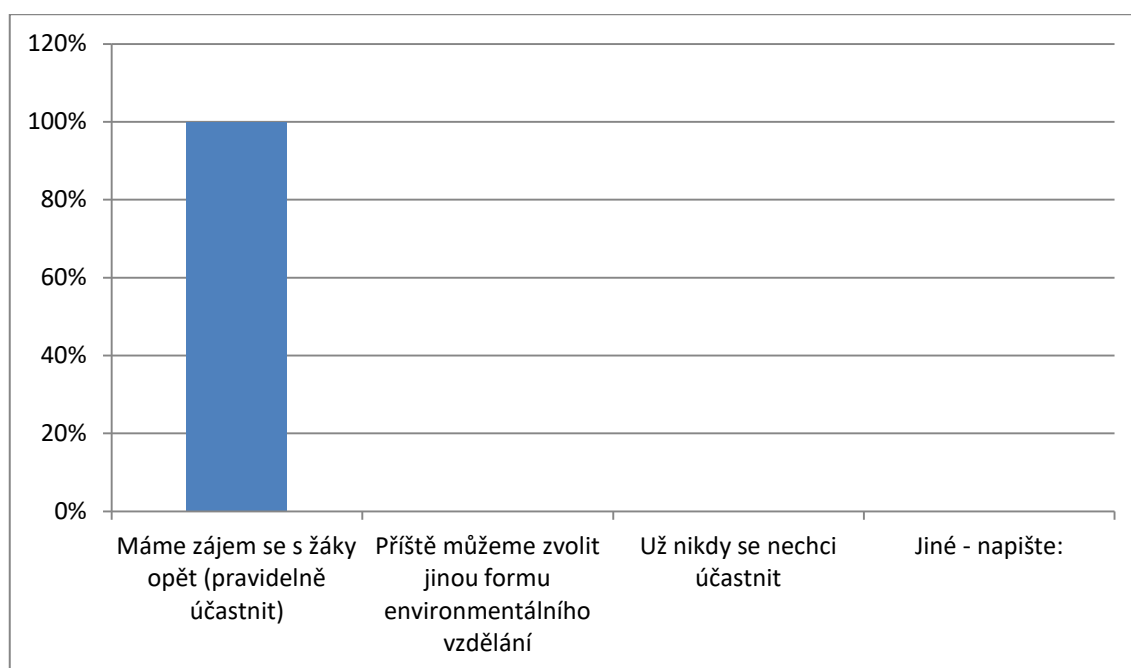
90 % respondentů hodnotí aktivity LP vzhledem k jinému environmentálnímu vzdělání na vyšší úrovni. Důvodem může být připravenost lesních pedagogů a umění zaujmout, dále pak skutečnost, že lesní pedagogové představí všechny činnosti, které v lese probíhají včetně fungování ekosystému.

Tab. 5 Jaké jsou podle Vás hlavní výhody a nevýhody lesní pedagogiky oproti jiným aktivitám environmentálního vzdělávání?

Výhody	Nevýhody
Žáci jdou do lesa.	Náročné na přípravu v lese.
Žáci jsou v kontaktu s přírodou.	Závislé na počasí.
Les je dětem blízký mohou si ho „osahat“.	Omezená nabídka aktivit.
Provádí ji odborníci, učí o lese v lese.	Žádné.
Výuka v lesním prostředí.	
Přímá osobní zkušenost, jiná než ve škole.	
Vzbuzení zájmu o les.	
Seznámení s „blízkou přírodou“.	

Výhody uvedené v Tab. 5 jsou výhodami patrně proto, že žáci dnes do lesa téměř nechodí. Pedagogové považují za výhodu, že jsou žáci v lese, což samo o sobě není nic

neobvyklého, další výhodou, která má větší váhu je jistě kontakt s odborníky na les a seznámení se s lesním prostředím a hospodařením. Jako nevýhody pedagogové uvádějí náročnost na přípravu v lese, závislost na počasí, což je omezující spíše pro práci s menšími žáky, dále pak omezená nabídka aktivit a někteří respondenti, tvrdí že LP žádné nevýhody nemá.

Obr. 39 Aktivit lesní pedagogiky:

100% respondentů má zájem o další akce LP, což je jistě důkazem připravenosti a způsobu předávání informací. Nadšeni byli všichni pedagogové.

Tab. 6 Hodnocení vlastní osoby lesního pedagoga:

Milý přístup.
Výborné vysvětlování.
Většinou profesionální chování.
Všichni byli nadšeni pro výuku a zaujali žáky.
Výborné.
Skvělá příprava stanovišť.
Dobré vystupování.
Individuální příprava podle potřeb školy.

Z výše uvedeného hodnocení lesního pedagoga je také patrné, proč byli pedagogové spokojeni s aktivitami a celým programem LP.

Tab. 7 Vaše připomínky k obecnému hodnocení lesní pedagogiky a náměty k jejímu zlepšení:

Žádné.
Všichni byli úžasní, přizpůsobili své povídání žákům.
Perfektní příprava stanovišť.
Všichni byli spokojeni včetně pedagogů (učitelé).
Možné změny aktivit.

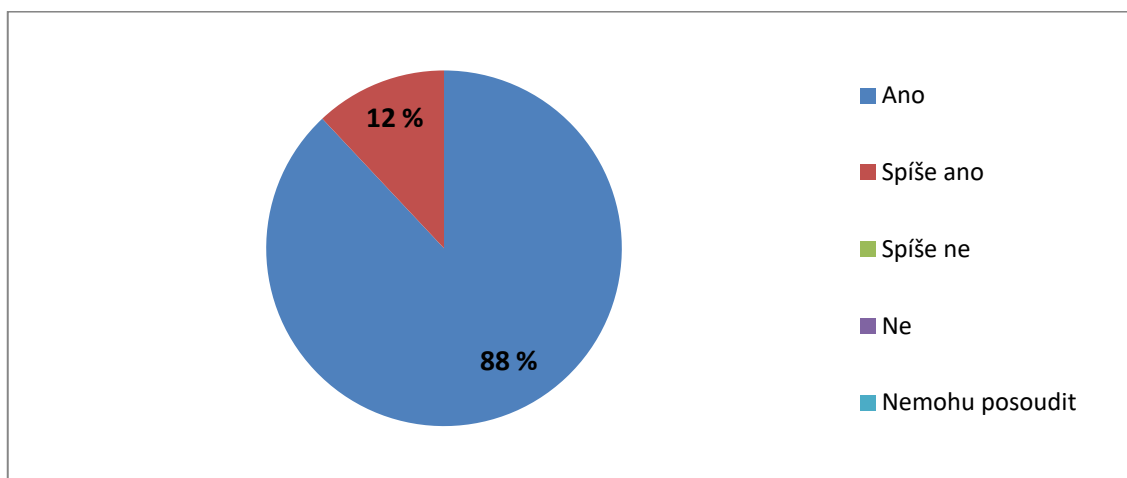
Závěrečné potvrzení o tom, že akce byla dobře připravena, přizpůsobena věku žáků a spokojenost byla na obou stranách, což je dobře. Někteří pedagogové uvedli, že by bylo možné změnit některé aktivity.

Shrnutí dotazníků pro pedagogy

Akce lesní pedagogiky mají dle odpovědí respondentů pozitivní vliv na žáky i pedagogy. Cílem bylo zjistit, jak aktivity připravené pro cílovou skupinu na ně působí prostřednictvím jejich učitelů. Ti zhodnotili akci jako výbornou po stránce organizační, informativní i věcné. Z dotazníků dále vyplynulo následující: většina žáků chodí do lesa ráda, ničeho se v lese nebojí, žáci jsou podle pedagogů také zaujatí všemi aktivitami, které jsou na akcích LP pořádány, informace byly žákům předány srozumitelnou formou, dále žáci i učitelé využili motivy lesní vycházky při výuce ve škole a všichni zúčastnění si přáli akci opakovat. Velmi přínosné bylo zjištění, že pedagogové zaznamenali po lesní vycházce změnu přístupu žáků k lesu stejně jako zvýšení znalostí a zájmu o les a také chování v lese. Co se týká hodnocení lesních pedagogů, vyskytují se odpovědi, jako je profesionální chování a skvělý přístup. Připomínky k akci LP byly velmi skromné nebo žádné, s možnou změnou aktivit v příštích programech. Z čehož lze vyvodit jednoznačně pozitivní vliv aktivit LP.

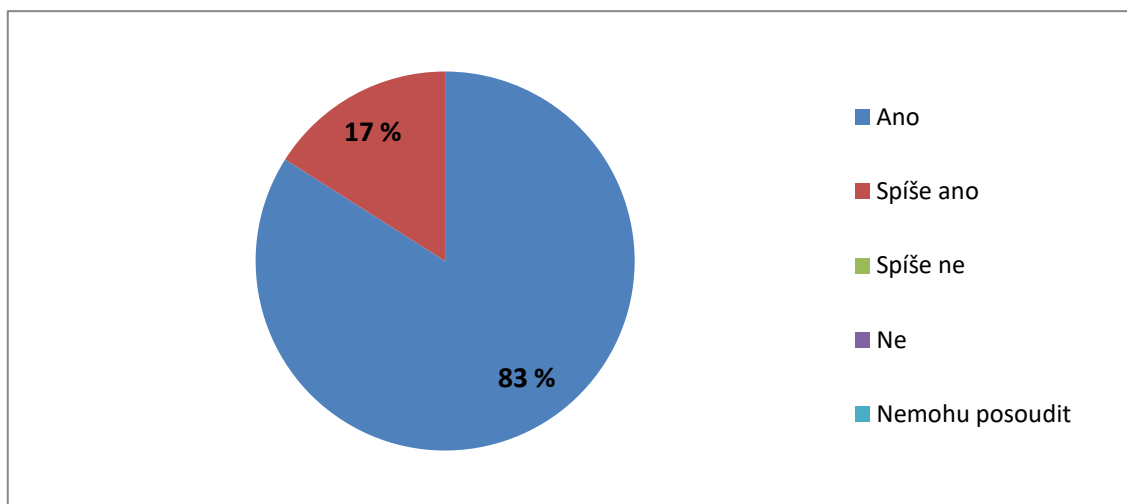
6.5.1 Vyhodnocení dotazníků z myslivosti – pedagogové (učitelé ZŠ)

Do šetření bylo zapojeno 30 pedagogů ZŠ.

Obr. 40 Vnímáte myslivost jako součást environmentální výchovy?

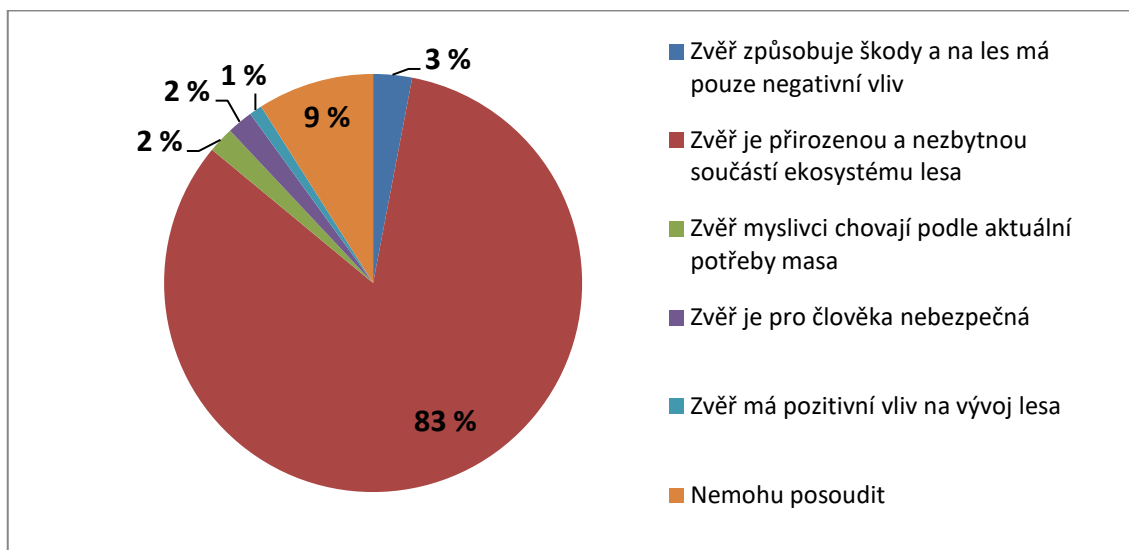
Z odpovědí dotazovaných (viz Obr. 26) je zřejmé, že myslivost je vnímána pedagogy jako environmentální vzdělávání. Všichni respondenti jsou si jisti, nikdo neuvedl zápornou odpověď.

Obr. 41 Je podle Vás lesní vycházka pro žáky optimální pro pochopení významu myslivosti a lovectví?

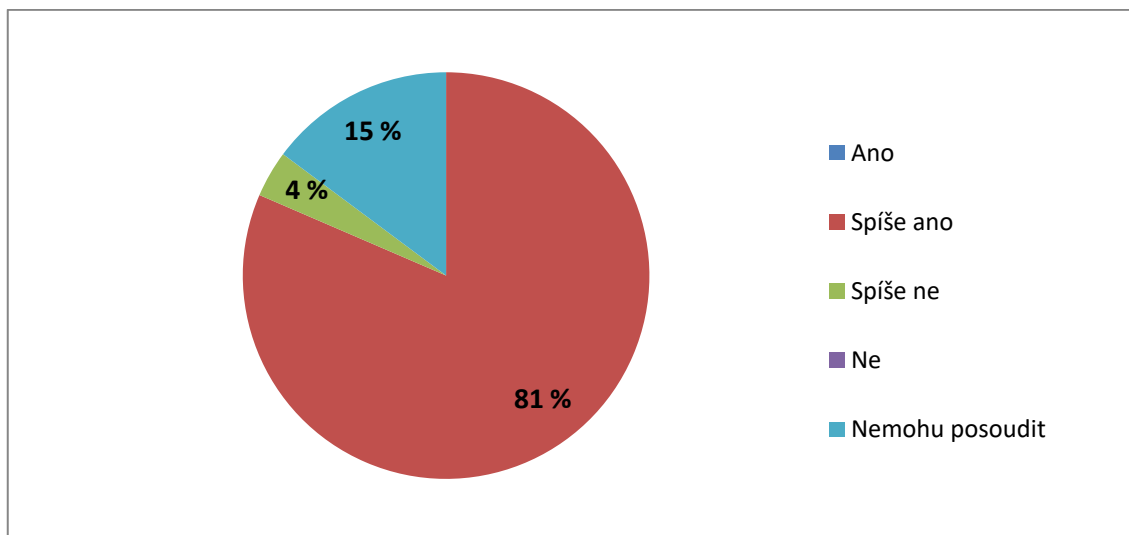
Pedagogové potvrdili v průzkumu, že lesní vycházka je pro žáky optimální z hlediska chápání myslivosti. Při lesní vycházce se žáci setkávají se zvěří a osvojují si

některé lovecké vybavení a poslouchají a zkoušejí si samostatně i ve skupinách příkrmování zvěře nebo odlévání stop ze sádry.

Obr. 42 Jak žáci vnímají zvěř v lese?

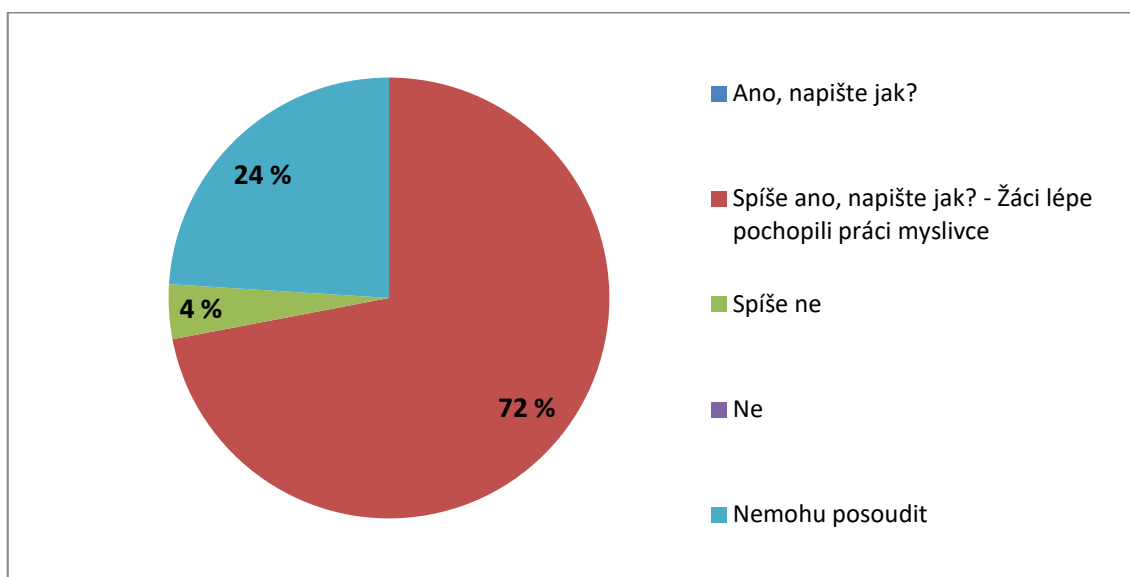
Podle názorů pedagogů žáci vnímají nejvíce zvěř jako přirozenou součást ekosystému (83 %), 2 % dotázaných tvrdí, že si žáci myslí, že je zvěř pro člověka nebezpečná. 1 % respondentů pak uvádí, že zvěř pozitivně ovlivňuje vývoj lesa.

Obr. 43 Pochopili žáci význam lovu zvěře jako součást regulace stavů z důvodů únosnosti životního prostředí?

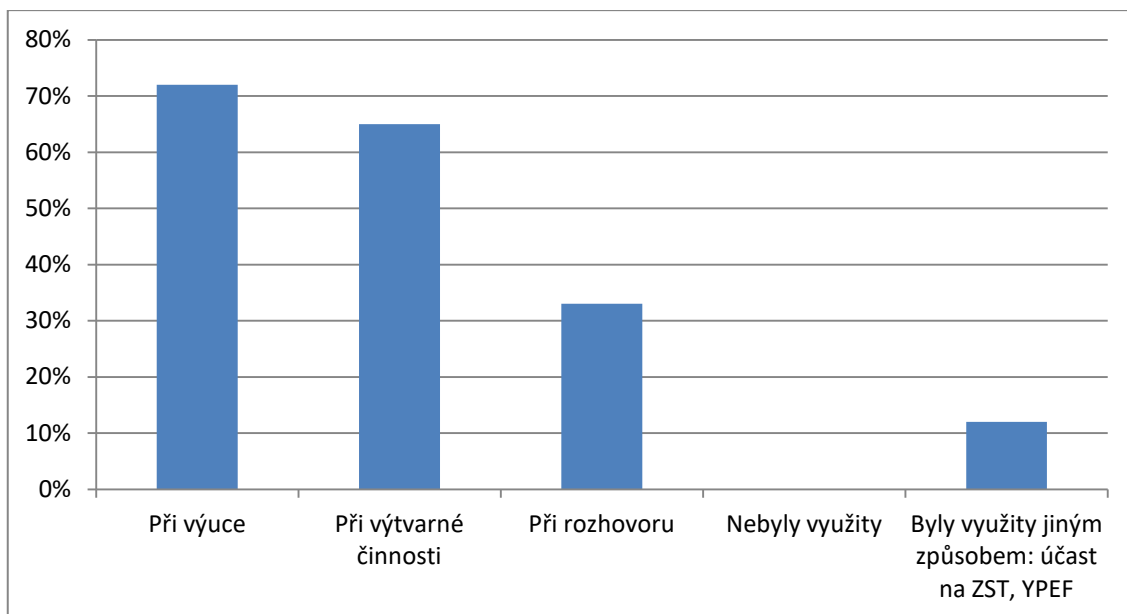
Podstatou lesní vycházky bylo, aby si uvědomili, co je důvodem odstřelu zvěře. Podle odpovědí pedagogů je zřejmé, že žáci po absolvování akcí znají reálné důvody

odstřelu zvěře a nemyslí si např., že myslivci loví pro radost, maso nebo trofej a to kdykoliv se jim zachce.

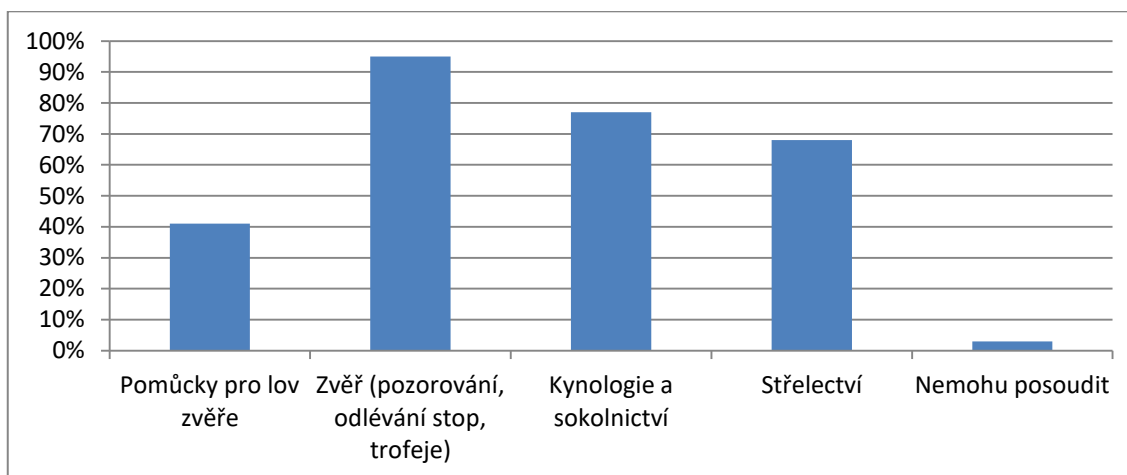
Obr. 44 Změnil se u žáků po akcích LP přístup k mysliveckému hospodaření?

Kromě pochopení významu lovu bylo také cílem, aby žáci lépe pochopili práci myslivce, což se potvrdilo, podle názorů většiny pedagogů. Významnou skupinu také tvoří odpovědi, kdy si pedagogové nejsou jisti (24 %), zda došlo k nějakému zlepšení v chápání mysliveckého hospodaření u cílové skupiny.

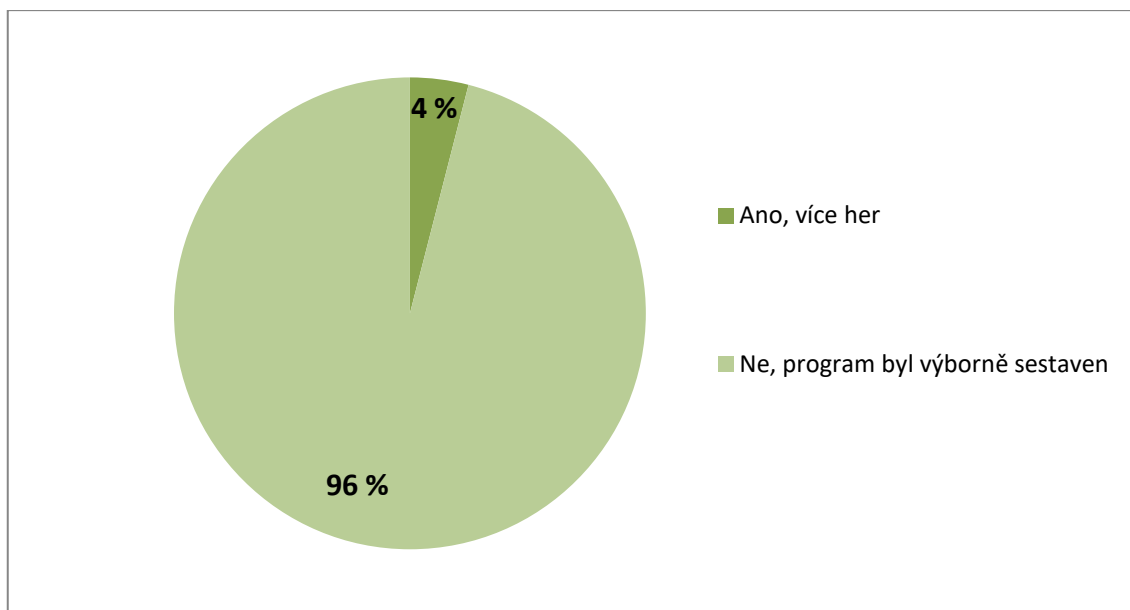
Obr. 45 Byly zážitky z programu myslivosti dále využity pro rozvoj žáků? (Možno více odpovědí)

Tato otázka ukazuje, že si žáci odnášejí z akce lesní pedagogiky zážitky a zkušenosti, které dále využívají ve výuce nebo jsou dokonce motivováni natolik, že se stanou myslivci, případně se účastní myslivecké soutěže o ZST nebo lesnické soutěže YPEF.

Obr. 46 Jaké části mysliveckého hospodaření jsou u žáků oblíbené? (Možno více odpovědí)

Myslivost je u žáků cílové skupiny velmi oblíbená. Žáci jsou zaujati většinou vším, co je s myslivostí spojené. Zajímá je vše od zvěře a pomůcek k lovu až po střelbu z luku, vzduchovek apod. Praktické ukázky trofejí nebo loveckých psů a dravců zaujmou vždy většinu zúčastněných.

Obr. 47 Chybělo Vám něco v programu mysliveckých aktivit?

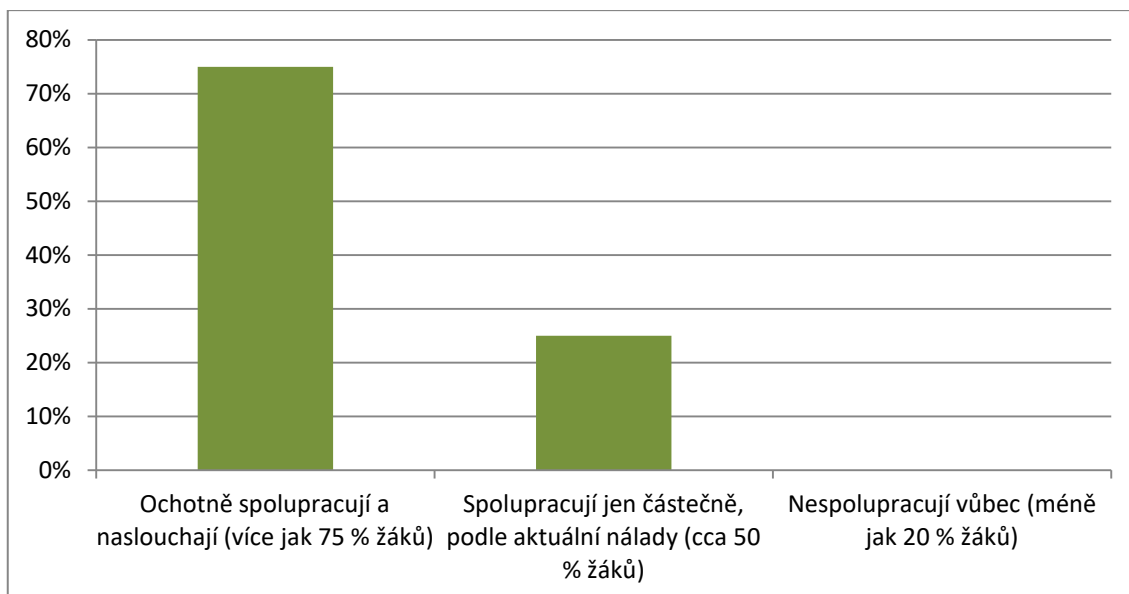
Pedagogové se téměř jednoznačně shodují na tom, že programy pro žáky v cílové skupině týkající se myslivosti jsou výborně připravené a žáci si přejí je zopakovat. Pouze 4 % dotázaných uvedlo, že jim při mysliveckých aktivitách chybělo více her na uvolnění a odreagování.

Shrnutí dotazníku z myslivosti

Podle názorů pedagogů, kteří se společně se žáky účastnili akcí LP, byla část zaměřená na myslivost dobře zpracovaná. Žáci se dozvěděli podstatné informace o myslivosti, měli možnost prohlédnout si lovecké pomůcky a psy, vyzkoušet si příkrmování a poznávat zvěř. Zážitekové poznávání přírody s mysliveckou tematikou oslovilo i pedagogy natolik, že společně se žáky dále využívají svých zkušeností při rozhovorech a výuce ve škole. Z dotazníků vyplývá, že žáci většinou pochopili význam lovu a také došlo k lepšímu pochopení mysliveckého hospodaření.

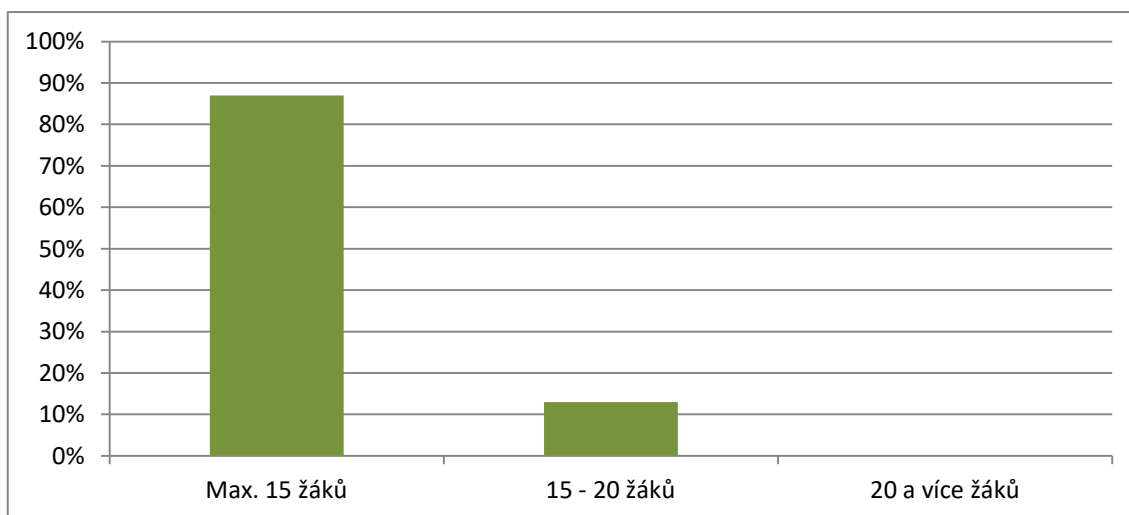
6.6 Vyhodnocení dotazníků lesní pedagogiky – lesní pedagogové

Cílem dotazníků pro lesníky, zabývající se lesní pedagogikou bylo zjistit, podstatné informace o tom, co si myslí o působení LP na žáky a jaký je jejich názor na LP.

Obr. 48 Jaký přístup mají žáci k aktivitám lesní pedagogiky ve věku 8 – 12 let?

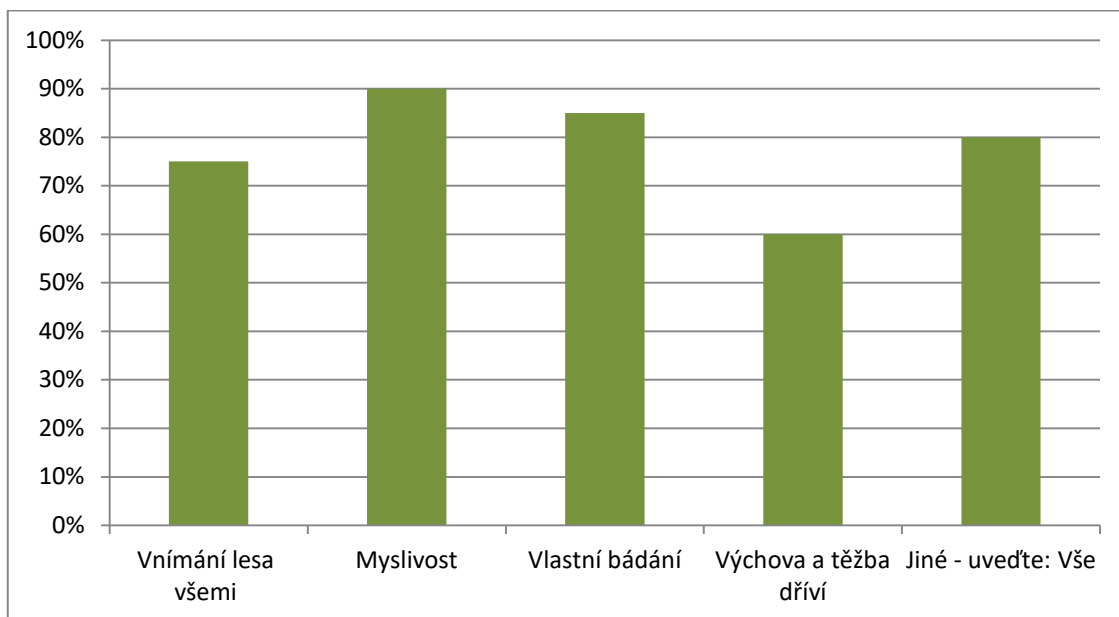
75 % dotázaných odpovědělo, že více 2/3 žáků naslouchají programu LP, což je také důkazem toho, jak dokáže lesní pedagog žáky zaujmout. 25 % dotázaných uvedlo, že spolupracuje zhruba polovina žáků a méně než 20 % neuvedl nikdo. Tento fakt záleží jak na lesním pedagogovi, tak na konkrétní skupině a jejím zájmu o dané téma.

Obr. 49 Jaká je podle Vás optimální velikost skupinky žáků ve věku 8 – 12 let? (na 1 lesního pedagoga)

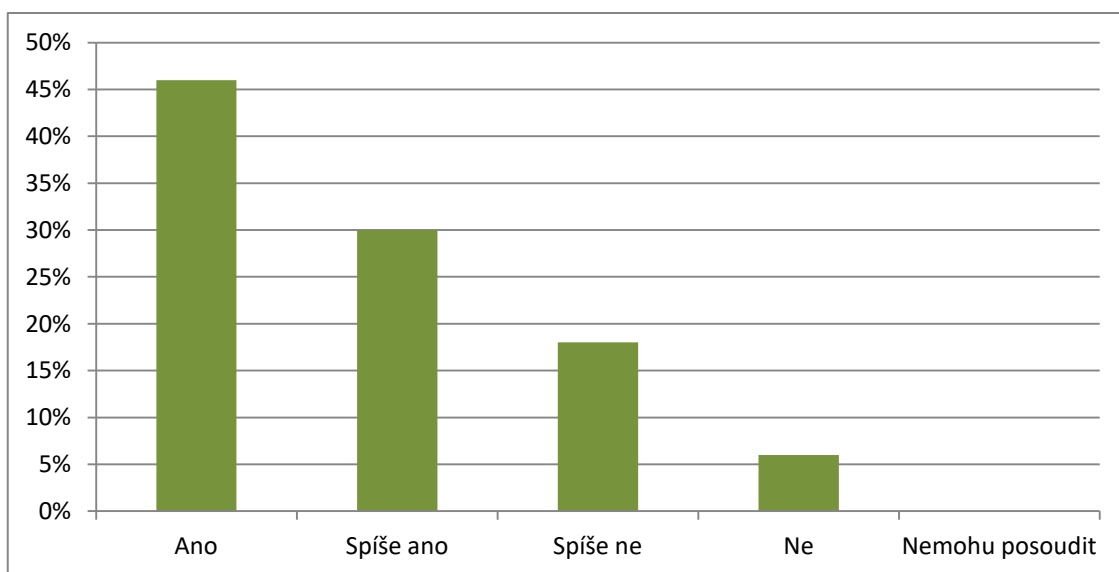
Velikost skupiny má zásadní vliv na udržení pozornosti žáků a lepší přenos informací a následné zapamatování. 87 % dotázaných uvedlo, že optimální velikost je max. 15 žáků na 1 lesního pedagoga. 13 % uvedlo optimum mezi 15 – 20 žáky. Zřejmě jako

v předchozí otázce to závisí na tom, jak dokáže lesní pedagog zaujmout a taky čím více žáků bude, tím menší šance na udržení pozornosti všech.

Obr. 50 Jakými aktivitami jsou žáci nejvíce nadšeni? (Možno více odpovědí)

Žáci jsou nadšeni všemi aktivitami, které lesní pedagogika nabízí. Největší zájem byl o myslivost 90 % dotázaných (zejména o pozorování a příkrmování zvěře v oboře), naopak nejmenší zájem byl o výchovu lesa a lesní těžbu, 60 % dotázaných. Čím více aktivit, tím více zážitků a nově získaných informací.

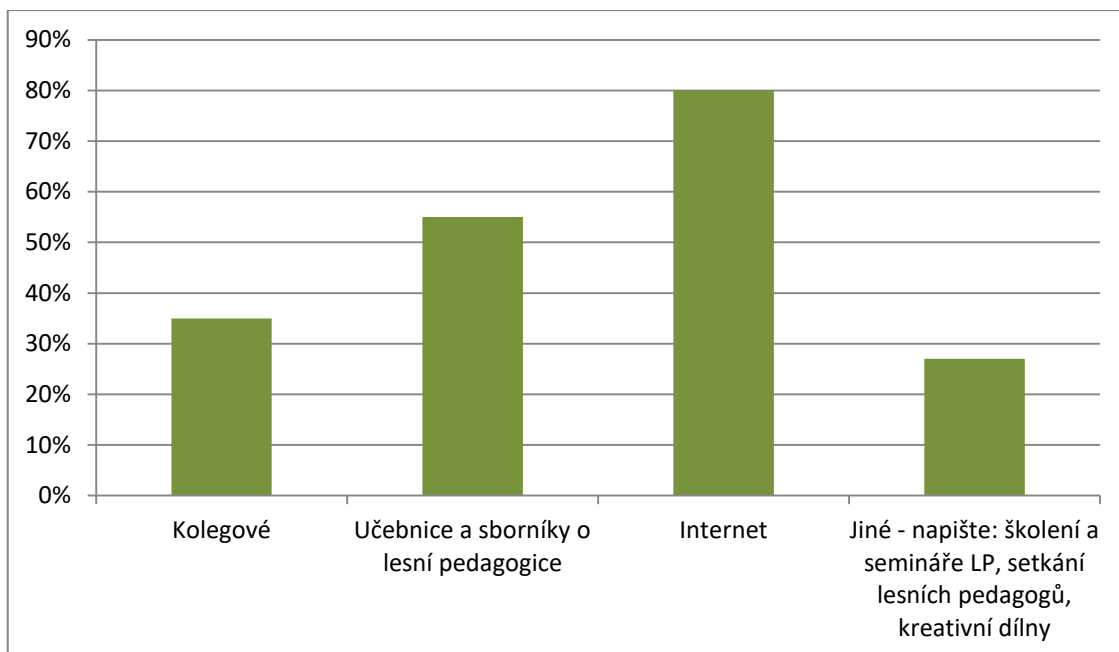
Obr. 51 Považujete kurz lesní pedagogiky za dostatečný pro práci s žáky každého věku?

Na tuto otázku odpověděli lesní pedagogové s kurzem LP v Hranicích velmi rozdílně, což bylo překvapivé. 45 % považuje kurz LP za dostatečný pro práci s žáky každého věku, 30 % tvrdí že kurz je zřejmě vhodný, naopak 24 % procent si myslí, že tento kurz není dostatečný pro práci s dětmi každého věku. Určitě to záleží na věku žáků, počtu akcí s danou skupinou a vzdělání lesního pedagoga. Kurz LP je určitě vhodný pro práci s mladšími žáky do věku 10 let, naopak pro žáky starší 10 let by bylo vhodné, aby lesní pedagogiku vyučoval člověk s lesnickým a pedagogickým vzděláním a praxí.

Tab. 8 Jaké jsou podle Vás hlavní výhody a nevýhody lesní pedagogiky oproti jiným aktivitám environmentálního vzdělávání?

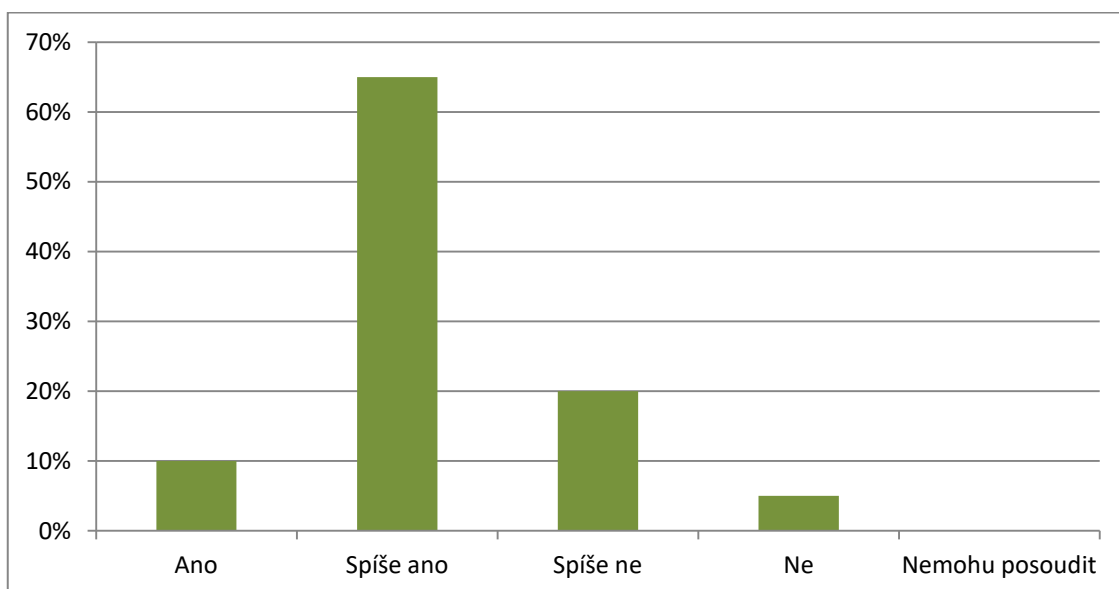
Výhody	Nevýhody
Přiblížení myslivosti a lesnického hospodaření žákům a široké veřejnosti	Lesník není profesionální pedagog a dělá tuto akci nad rámec svých pracovních povinností
Návrat všech cílových skupin do přirozeného prostředí	Chybí profesionalizace při tvorbě programů i jejich interpretace
Vnímání lesa všemi smysly	Chybí čas a také ohodnocení za práci navíc
Lesník s praktickými názory na hospodaření v lese	
Les = jednotka neustále tvořivá, do lesa může lesník vyrazit se žáky kdykoliv i bez přípravy	
Komplexní ukázka lesnických prací a představení lesa jako ekosystému	
Osvěta cechu lesnického	

Lesní pedagogové uvádí, že LP má své výhody celkem 7 bodů, ale také nevýhody celkem 3 body. Mezi pozitiva řadí např. přiblížení myslivosti a lesnického hospodaření pro veřejnost, praktické názory s ukázkami přímo v lese nebo vnímání lesa všemi smysly, což je možné pouze v lese nikoliv ve třídě nebo doma u počítače. Naopak jako nevýhody uvádějí, že se jedná o práci nad rámec pracovních povinností bez nároku na finanční ohodnocení a také chybějící profesionály, kteří by měli patřičné vzdělání, materiály a programy pro všechny věkové kategorie a aktivně by tak přispívali ke zlepšování vztahu mezi odbornou a neodbornou lesnickou veřejností.

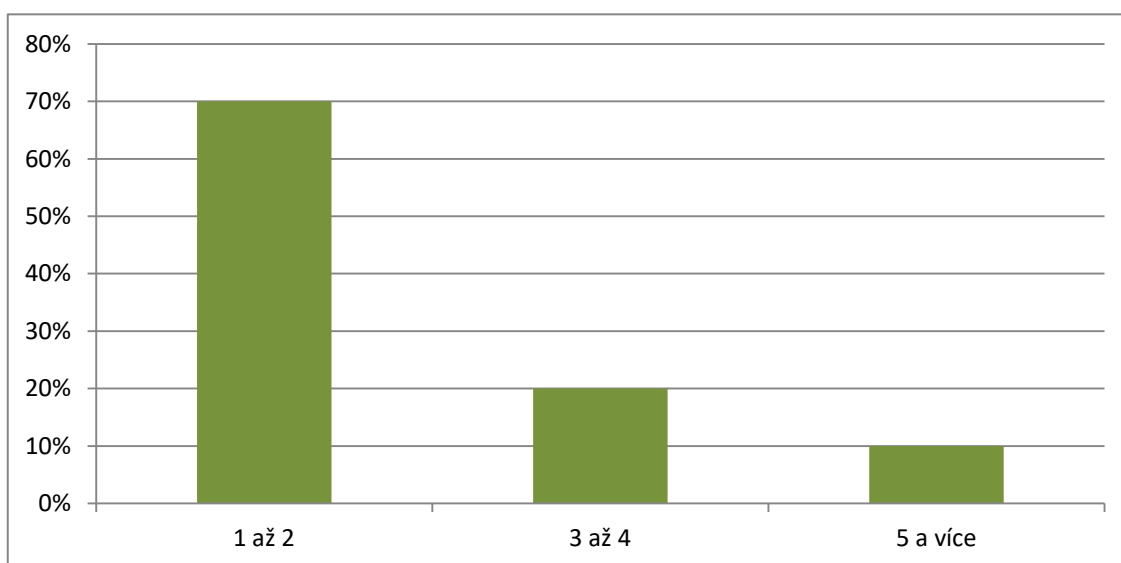
Obr. 52 Odkud čerpáte informace na programy lesní pedagogiky? (Možno více odpovědí)

Největším zdrojem informací pro náměty na LP je internet, odpovědělo tak 80 % dotázaných lesních pedagogů. Jako další zdroje uvádí sborníky a učebnice LP 55 %, semináře a setkání lesních pedagogů 28 %, případně kolegové 34 %.

Obr. 53 Myslíte si, že program je připraven tak, aby předal žákům vše podstatné o lesnickém hospodaření?

Celkem 75 % dotázaných uvedlo, že program je sestaven tak, aby předal vše podstatné. Naopak 25 % tvrdí, že tomu tak není, z důvodu krátkých časových intervalů na jednotlivé aktivity.

Obr. 54 Kolik akcí LP v průběhu roku považujete za optimální ve vztahu k znalostem o lese a s přihlédnutím k věku žáků pro 1 skupinu?

Vzhledem k tomu, že většina akcí LP je jednorázových, dala by se očekávat jednoznačná odpověď pro 1 až 2 akce na skupinu. Výsledek byl 70 % 1 až 2 akce pro 1 skupinu za rok, 3 až 4 akce odpovědělo 20 % a 5 a více akcí za rok pro 1 skupinu odpovědělo 10 % lesních pedagogů. Toto tvrzení je velice závislé na požadavcích školy na programy, také však vyžaduje důslednější přípravu lesních pedagogů po stránce odborné (lesnické) i pedagogické respektive didaktické.

Tab. 9 Váš návrh na zlepšení akcí LP?

Vybudování naučné stezky a přírodních altánů – zázemí pro případ špatného počasí
Kvalitní vybavení lesních pedagogů lesnicko-pedagogickými pomůckami
Profesionalizace lesní pedagogiky
Peníze (ohodnocení za práci se žáky)
Více času na přípravu a práci se žáky
Portál s hodnocením poznatků od kolegů (lesních pedagogů)

Lesní pedagogové vidí možné zlepšení akcí LP ve vybudování naučné stezky a přírodních altánů v případě nepříznivého počasí, dále možnost nákupu kvalitního vybavení lesnicko-pedagogickými pomůckami a také již zmíněná profesionalizace programů lesní

pedagogiky. Dalšími podstatnými fakty jsou zejména čas a peníze za práci a také zhotovení webového portálu s hodnocením poznatků od lesních pedagogů.

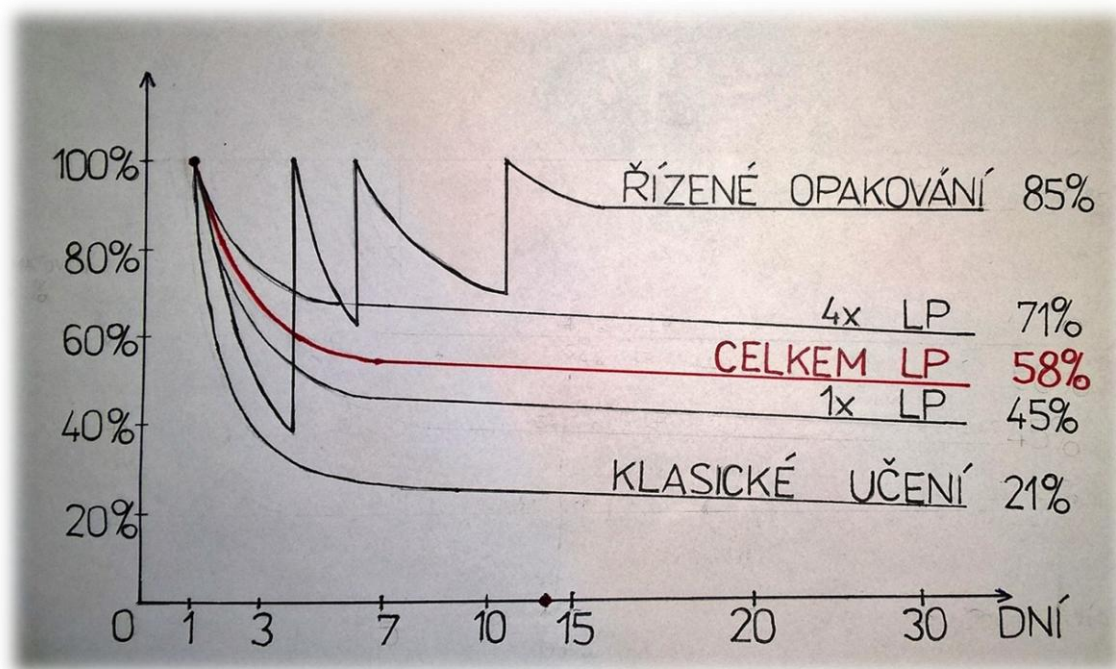
Tab. 10 Vlastní názory lesních pedagogů na LP

<p>Lesníci, kteří se zabývají lesní pedagogikou, vykonávají svoji práci jako „poslání“ nad rámec svých pracovních činností, většinou také ve svém volném čase, dobrovolně a rádi. Žáci jsou v lese bezprostřední a na naši práci spontánně reagují.</p>	<p>Aby měla lesní pedagogika význam, musí být soustavné a opakované působení, tedy více programů => profesionalizace. Lesní pedagogika je obor, který je nutné rozvíjet, ovšem za předpokladu vkladu financí a časové dotace, ne na úkor volného času zaměstnanců. Akce lesní pedagogiky jsou potřebné, protože žáci nemají často tušení, co se v lese musí dělat, aby les existoval a jaké spojitosti zde fungují.</p>
---	--

Vyjádření vlastního názoru může velmi pomoci s otázkou, jak zlepšit akce LP. V tabulce jsou odpovědi, které lze chápat jako skutečnost, kterou je třeba dále podporovat ve prospěch dobrého jména lesnictví a myslivosti v ČR.

Shrnutí dotazníku lesní pedagogové

Smyslem tohoto dotazníku bylo zjistit aktuální stav LP a názory přímo od lesních pedagogů, kteří jej realizují. Z dotazníků vyplynulo následující: aktivity LP jsou jednoznačně přínosné pro všechny zúčastněné, téma lesa je zajímavé pro všechny, kteří jsou přítomni na akci, optimální velikost je podle zkušeností a názorů do 15 žáků na 1 lesního pedagoga. Vzhledem k tomu, že 25 % respondentů uvedlo nedostatečnost kurzu LP pro práci s žáky každého věku, bylo by vhodné vytvořit síť profesionálních lesních pedagogů pro jednotlivé kraje podle počtu a zájmu škol. LP má své výhody i nevýhody, které je možné odstranit již výše zmíněnou profesionalizací a finančním ohodnocením. Pokud chceme znovu vytvořit dobré jméno celému sektoru lesního hospodářství, bude k tomu potřebná spolupráce všech lesnických subjektů a také ministerstva zemědělství. Teprve intenzivní spolupráce a čas nám může ukázat, jestli jsme na správné cestě k úspěchu.

Obr. 55 Ebbinghausova křivka zapomínání (Dvořák 2015, korelace zážitkového poznávání a zapamatování v porovnání s výsledky práce)

Z výsledků je patrné, že 14 dní po uplynutí akce si žáci cílové skupiny pamatují 58 % informací z aktivit LP prostřednictvím zážitků a vlastní zkušenosti. Pro přehlednost porovnání s upravenou křivkou zapomínání. O 37 % vyšší účinnost oproti klasickému učení a o 27 % nižší účinnost oproti řízenému opakování.

7. Návrh opatření

Vzhledem k výsledkům práce doporučuji i následující úpravy:

Jednotný postup při realizaci všech aktivit LP

Je velmi důležité, aby všechny subjekty zabývající se lesní pedagogikou postupovaly jednotně při výuce LP, která má být nástrojem pro lesníky (lesní pedagogy), kteří předávají informace o lese a hospodaření v něm. Resort MZe vytvořil koncept jednotné realizace LP, kterého by bylo dobré se držet a postupovat podle zásad, které obsahuje, zároveň by bylo potřebné, aby byly uvolněny dostatečné finanční prostředky na realizaci, z podnětu ministerstva, případně tento bod zakotvit do lesnické a školské legislativy. Bylo vytvořeno několik publikací (učebnice lesní pedagogiky, sborníky z konferencí o LP, sborníky výukových programů), které jsou kvalitně zpracované po stránce odborné i věcné. V současné době si lesní pedagogové veškeré aktivity chystají podle svých vlastních nápadů často bez komunikace s ostatními a tím vytváří prostor pro odchylky od jednotného přístupu, který je již dávno určen.

Vytvoření sítě lesní pedagogiky

Lesní pedagogika se postupně začíná uplatňovat u většiny lesnických firem nejen u nás, ale i v zahraničí, z důvodů špatného veřejného mínění o lesnictví. Je jediné dobře, že lesníci mají zájem o to, aby veřejnost vnímala jejich práci lépe než doteď, protože vztahy mezi vlastníky lesů a veřejností (zejména turistickými návštěvníky) nejsou vůbec dobré. Špatné vztahy jsou výsledkem několika faktorů: špatná nebo žádná informovanost o lese ze strany laické veřejnosti, špatné příklady z médií (intenzivní a celoroční těžba dříví, špatné dopady na životní prostředí, smrtelné úrazy při těžbě dříví apod.).

Při vytváření jednotlivých aktivit a čerpání informací o tom, jak se připravit na akce LP, jaké jsou zkušenosti z akcí LP, čeho se vyvarovat, jak podrobně je potřeba vysvětlovat, jak dlouhé by měly být jednotlivé aktivity, a mnoho dalších informací. Pro tento účel by bylo vhodné vytvořit webové stránky s přístupem pro všechny lesní pedagogy, kde by si mohli předávat informace sdílet fotky atd. Je to také potenciální propagační a informační materiál pro případné zájemce ze strany škol nebo jiných institucí.

Kvalitní vybavení lesních pedagogů pro výuku v lesním prostředí i v učebnách

Základem výuky každého lesního pedagoga by mělo být odpovídající vybavení a pomůcky. Bez těchto věcí není možné akci dobře zvládnout. Není možné, aby si lesní pedagogové všechny svoje pomůcky vyráběli doma na vlastní náklady a ještě ve volném čase, který by jistě dokázali využít lépe. Pomůcky by měly být poskytnuty zaměstnavatelem, pokud je lesní pedagogika náplní práce konkrétních zaměstnanců. Pro zachování celistvosti a trvanlivosti se doporučuje např. zatavit některé popisky do fólie.

Vytvoření lesnických kroužků

Existuje velké množství kroužků pro žáky. Co se environmentálního vzdělávání týká, patří sem jistě kroužek myslivecký, dále přírodovědný, zoologický, botanický ale chybí kroužek, který by se zabýval lesním hospodářstvím a lesem. Otázkou zůstává, zda by o takový kroužek byl zájem. Podle zájmu žáků o aktivity lesní pedagogiky, které se uskutečnily mezi lety 2016/2017 by zájem určitě byl. Mohlo by to také přispět k postupnému zlepšování vztahů mezi již zmíněnou veřejností a lesnickým sektorem.

Motivace lesních pedagogů k provádění akcí

Lesníci, kteří se chtějí zabývat prací s žáky, potřebují mít nejen lesnické vzdělání a praxi v lesnictví, ale také vzdělání pedagogické. Tuto nesrovnalost se snaží vyřešit SLŠ Hranice kurzem pro lesní pedagogy, který je rozdělen na kurz Základní a Rozšířený (nadstavbový). Jak vyplynulo z dotazníkového šetření, podstatná část lesních pedagogů tento kurz nepovažuje za dostatečný pro práci s žáky každého věku. Nabízí se tedy otázka, jestli je opravdu nutné, aby lesníci z povolání, kteří tuto práci dělají v podstatě zdarma ve svém volném čase, měli mít i pedagogické vzdělání? Podle mého názoru ano, pokud budou pracovat se skupinkami žáků starších 10 let a vícekrát za rok. Tomu bude odpovídat i jejich připravenost a vzdělanost. Motivace k provádění akcí LP není příliš velká ze strany samotných lesních pedagogů, protože není zaplacená, viz bod financování akcí LP. Práce lesního pedagoga je tedy spíše posláním všech lesníků, případně nátlak vedení lesnických organizací k organizování tohoto typu akcí.

Průzkum veřejného mínění na lesnictví a myslivost u veřejnosti

Průzkum situace v celorepublikové působnosti by mohl odhalit, jaké procento obyvatel ČR je nespokojeno s prací lesníků a myslivců a jaké jsou jejich zkušenosti s těmito činnostmi.

Vzdělání lesních pedagogů

Lesní pedagogika je povinně vyučována v ČR formou předmětových cvičení pouze na SLŠ Hranice na Moravě. Každý absolvent této lesnické školy má tedy kurz lesní pedagogiky a lesnické vzdělání, které ho předurčuje k provádění nebo organizaci těchto akcí. Část absolventů míří na vysokou školu lesnickou do Prahy nebo Brna, kde může ještě absolvovat volitelný předmět s názvem Lesní pedagogika. Pro potřeby praxe by ale bylo vhodné, aby lesní pedagogové měli pedagogické vzdělání na vysoké škole Pedagogické alespoň v rozsahu pedagogického minima (pokud budou aktivity provádět a je třeba je také ocenit, protože je to práce navíc, možná by bylo vhodné vybrat přímo konkrétní osoby, které budou zajišťovat lesní pedagogiku pro danou lesní správu nebo obdobnou organizační jednotku u ostatních lesnických subjektů, což by mělo být napsáno již v pracovní smlouvě procentně nebo hodinově). Při práci se staršími žáky je velmi důležité zvládnout např. psychologii osobnosti a didaktiku. Lesník je ovšem především odborník na les a lesní hospodářství a je patrné, že nějaké minimum pedagogického vzdělání je již nad rámec zvolené profese a to je nutno brát v úvahu.

Vazba na politický systém ČR

V ČR za vlády socialismu bylo u lidí mnoho odlišností oproti současnosti. Lidé si byli blíže (neexistovaly sociální sítě, v televizi toho také moc nebylo) a tak se lidé více zajímali o dění v přírodě a obecně si více všímali i jeden druhého. Nikdo nemohl cestovat tak jako dnes, kdy je již více než 20 let u vlády demokracie. V televizi běžel pravidelně pořad nazývaný týdenní věstník, kde bylo možné shlédnout např. práci v lesích nebo na poli. Byla to určitá forma propagace, která měla vliv na chápání hospodaření např. v lesích, na poli nebo také v továrně na zpracování masa. Nyní je bohužel médií obraz často zkreslován do podoby, která je od reality natolik odtržena, že ji již nelze nazývat pravdou. Je nesporné, že velký vliv na tuto skutečnost mají zájmové skupiny.

Průzkum zájmu o LP u všech vzdělávacích a školících institucí

Pokud má lesní pedagogika fungovat a plnit v současnosti i budoucnosti svoje cíle a poslání, bylo by vhodné udělat průzkum u všech vzdělávacích institucí, zda je o tento typ akce zájem.

Pravidelné setkání lesních pedagogů

Setkání mají za cíl předat si mezi kolegy získané zkušenosti, pohovořit o příležitostech a možných úskalích, a neustále mít potřebu pracovat na osobním rozvoji a zkvalitňovat výuku pro všechny věkové kategorie. Součástí aktivit LP by mohlo být např. kreativní tvoření výrobků ze dřeva, kde si všichni zúčastnění vyzkouší svoji zručnost a kreativitu při práci se dřevem nebo také práce s ostatními přírodninami – šišky, kůra, listí, traviny atd. Nejdůležitější je jistě komunikace mezi pedagogy, snaha o harmonizaci aktivit lesních pedagogů v rámci celé ČR a obohacení kolegů o nově vymyšlené aktivity a možnosti.

Profesionální lesní pedagogové

Pokud by fungoval systém jednotného postupu při realizaci aktivit LP, bylo by vhodné ustanovit také lesní pedagogy profesionály, kteří by tuto činnost dělali jako práci. Počet lesních pedagogů by mohlo stanovit MZe podle různých kritérií a požadavků ze strany škol a institucí, které by projevily zájem o spolupráci. Např. stanovení konkrétního počtu profesionálů pro kraje nebo školy.

Programy pro handicapované lidi

Lidé s handicapem mají často omezené možnosti hybnosti končetin, případně mohou být neslyšící či nevidomí. I na takové případy je nutné pamatovat, a vytvořit programy, které budou přínosem i pro tuto zájmovou skupinu lidí.

Časové rozpětí aktivit LP dle věku a nároků zúčastněných osob

Celkový čas na práci s žáky je vyhrazen většinou na dopoledne, to znamená dvě až čtyři hodiny. Důležité je, aby si děti odnášely z lesa kromě zážitků také např. svoje vlastní výrobky z přírodnin, které jim budou tento typ vzdělávání připomínat a budou pomáhat také při zlepšování vztahů a změně přístupu. Délka aktivit a celého programu by měla být přizpůsobena konkrétním skupinám, tak aby byl program zajímavý, ale ne příliš dlouhý.

Zároveň by bylo vhodné stanovit si intervaly přestávek na svačinu a pohybové hry na odreagování. Celkový čas na předání veškerých informací o lesním hospodaření by měl být rozdělen do několika aktivit v průběhu dopoledne.

Každá skupina žáků je schopna udržet pozornost jen po určitou dobu, proto není vhodné, aby délka jednotlivých aktivit přesahovala 20 minut.

Zajistit zpětnou vazbu na konci všech programů LP

Zpětná vazba může být velice přínosná u všech typů akcí. Smyslem je zjistit od zúčastněných, jak se jim program líbil, co by změnili, případně doplnili, aby byl dojem z akce co nejlepší z hlediska přístupu lektorů i předávaných informací. Pokud nebudou lesní pedagogové respektovat požadavky škol a všech účastníků, nemůže být akce zlepšena.

Propagace lesní pedagogiky

Lesní pedagogika je pojem, který se dostává do popředí zájmů. Propagaci si zajišťuje každý, kdo takové akce pořádá. Většinou se jedná o jednorázové akce, kdy jdou žáci s lesníkem do lesa, aby se dozvěděli, co, proč a jak v lese funguje. Dobrou propagací jsou také hromadné akce, které se každoročně pořádají např. na výstavách lesnické a dřevařské techniky v Brně. Cílem je, aby se zúčastnilo co nejvíce lidí. Akce bývá poměrně úspěšná a hojně navštěvovaná.

Pořady o lesnictví a myslivosti (televize, internet)

Je velká škoda, že v televizi nevidíme žádné pořady na lesnické téma. Poměrně úspěšný byl například myslivecký pořad 1 000 let české myslivosti, který vhodně prezentoval myslivost v ČR. Jistou formou propagace jsou např. videa na webu youtube.com. Všechna videa a propagační materiály by bylo vhodné také umístit na nově vytvořenou síť lesních pedagogů.

Vytvoření stabilního zázemí pro konání LP v případě nepřízně počasí

I přesto, že se převážná většina akcí LP koná v průběhu léta, bylo by také vhodné vytvořit místa se stabilním zázemím a odpovídajícím vybavením pro celoroční pořádání akcí s lesnickou tematikou. Nepříznivé počasí je častým důvodem zrušení akce LP, což by nemuselo být pravidlem v případě nově vybudovaných altánů nebo lesních chat pro skupiny o velikosti cca 50 žáků.

Financování programů LP

Finanční odměna za práci na dobrém jménu lesnictví je jedním z velkých negativ celého projektu, do kterého se zapojují stovky lesních pedagogů bez nároku na odměnu. Lesní hospodářství je obor, který produkuje každoročně miliardové zisky, proto není důvod neposkytovat potřebné finanční prostředky na pořádání akcí LP s cílem zlepšení image a dobrého jména lesnictví. Akce LP jsou pořádány zdarma, naproti tomu environmentální programy jsou zpoplatněny, viz srovnání LP a EVVO. MZe by mohlo uvést plán akcí LP na nově vytvořenou síť LP, kde by byl podrobně rozepsán počet akcí plánovaných na rok, počet lesních pedagogů zapojených do akcí LP, rozpočet na 1 akci LP, kdy jde lesník s žáky 1x ročně do lesa, rozpočet na veškeré pomůcky a vybavení a také celkový rozpočet na všechny věci související s LP. Bez finančních plánů a uvolnění potřebných peněz nebude možné celý systém výuky zdokonalit a sjednotit. Jistou možností by mohlo být poskytnutí dotace EU na práci s žáky v lesnictví, což je spekulace, která by musela být ratifikována evropským parlamentem a vycházet z potřeby více členských států.

Zlepšení vztahů mezi laickou a odbornou veřejností

Proto, aby se zlepšil vztah a došlo ke změně přístupů v oblasti lesnictví a myslivosti je potřeba čas. Čas, který je potřebný k zlepšení ve všech ohledech může trvat celou generaci (cca 20 let), po tak dlouhé době teprve můžeme objektivně hodnotit, jestli jsme jako lesníci (lesní pedagogové) změnili vztah lidí k lesu. Jisté je, že lesníci mají zájem na tom, aby ke zlepšení došlo, proto také vznikla lesní pedagogika, aby byla veřejnost seznámena se vším, co patří k lesnictví a bylo vysvětleno zejména velmi diskutované téma týkající se lesní těžby. Mnozí lidé těžbu odsuzují, ale už si neuvědomují, že mají značnou část vybavení domu ze dřeva, případně využívají dříví jako palivo. Kdyby se v lesích netěžilo, nemohl by se vyrábět nábytek, různé pracovní nebo hudební nástroje, papír atd. Zkrátka je nutné naučit lidi přemýšlet trochu jinak, aby si uvědomili, že člověk lesník využívá to, co nám les nabízí ve prospěch celé společnosti.

Zlepšení komunikace mezi lesními pedagogy

Komunikace je základem úspěchu. Lesní pedagogové často nekomunikují se svými kolegy z jiných lesnických subjektů. Klíčem k této situaci jsou např. pravidelná setkání, případně síť LP, na které by lesní pedagogové mohli sdílet své zkušenosti a navázat kontakty s ostatními.

8. Realizační výstup

Cílem této kapitoly je posoudit a stanovit východiska, samostatně pro lesní hospodářství a samostatně pro myslivost v ČR, na základě dosažených výsledků práce. Cílem tématu práce bylo zhodnocení aktivit LP u žáků v Jihomoravském kraji z pohledu jejich přístupů a znalostí, které žáci mohli získat na akcích LP. Zpětná vazba složená z dotazníkového šetření a rozhovorů byla cenným materiálem pro zpracování dat k této práci, také pro zjištění všeho podstatného pro soustavné zlepšování úrovně všech akcí LP a také pro odvození závěrů pro praxi v oblasti lesnictví a myslivosti.

8.1 Konkrétní závěry pro praxi v lesnictví:

Z hodnocení aktivit u cílové skupiny žáků ve věku 8 – 12 let jsem dospěl k následujícím doporučením a závěrům:

Žáci se nikdy předtím nezúčastnili žádné environmentální akce, tj. před akcí nevěděli prakticky nic a jejich názory a přístupy byly značně zkreslené médií a také názory jejich rodičů a přátel, kteří také reagují na mediální kauzy o lese, případně mají osobní zkušenost s konkrétními pracovníky v lesnictví.

Žáci z akcí LP získali cenné zkušenosti, které zvýšily jejich zájem o téma les stejně jako znalosti o něm, zároveň byla podle pedagogů zaznamenána změna přístupu k lesu a lesnictví. Praktické ukázky lesnických činností a osobní zkušenosti každého žáka v aktivitách LP jsou výhodné právě proto, že žáci se dozvěděli vše podstatné o tomto oboru a mohou si tak udělat zcela nezávislý náhled na to, co se v lese dělá a zaujmout nějaké stanovisko. Z příložených dat je patrné, že díky zážitkovému poznávání lesa mají žáci většinu probíraných témat uchovaných v paměti a díky tomu mohou na základě osobních prožitků pozitivně ovlivňovat svoje okolí a přispět tak lepšímu chápání lesa u veřejnosti. I když žáci po nějakém čase zapomenou většinu věcí, podstatou zůstává fakt, že prožili několik dní v lese s lesníkem, který jim ochotně vysvětloval svoje povinnosti a fungování lesního ekosystému, a také měli dobrý pocit z celé akce a pobytu v lese i z vlastních výrobků ze dřeva. Lesní pedagogika tedy žákům ukazuje lesnické hospodaření hravou formou, která je podle výsledků všemi vnímána pozitivně, což je cílem pro zlepšení budoucích vztahů mezi veřejností a lesnictvím a potvrzením toho, co je cílem LP.

8.2 Konkrétní závěry pro praxi v myslivosti:

Myslivecké hospodaření je součástí environmentálního vzdělávání a také velmi diskutované téma v médiích. V lesním hospodářství je myslivost vedena jako *jiná lesní činnost*, což ji řadí k lesnickému sektoru a mnoho lidí ji tak vnímá jako ekvivalent lesnictví.

Myslivost je součástí aktivit LP a žáky je vnímána velmi pozitivně. Pro objektivní hodnocení znalostí a přístupů žáků k myslivosti byly zvoleny dva způsoby: průzkum na soutěži ZST, průzkum na akcích LP. Žáci však na rozdíl od akcí LP mají možnost navštěvovat myslivecký kroužek, který je vhodně připravuje na ZST. Co se týká získaných zkušeností, žáci jsou nadšeni poznáváním přírody a zaujati zejména zvěří, která je její přirozenou součástí. Znalosti žáků byly vzhledem k věku po akcích hodnoceny pozitivně, většina z nich odpověděla správně na klíčové otázky. Co se týká přístupu, žáci, kteří se účastní soutěže ZST mají vždy kladný vztah k přírodě a většinou chápou podstatné souvislosti. Akce LP s tématem myslivosti jsou také pro žáky přínosné. Žáci jsou nadšeni vším, co k myslivosti patří, od výstroje myslivce po příkrmování zvěře. I zde se potvrdilo, že zážitkové poznávání s tématem myslivosti, je vhodné pro pozitivní náhled na myslivost i získané znalosti a změnu přístupu.

9. Diskuze

9.1 Jak to bude dál s lesní pedagogikou?

Dělá se vše proto, aby bylo dosaženo stanovených cílů? Bude v budoucnosti možné zaměstnávat profesionální lesní pedagogy a čerpat na ně peníze od státu případně EU? Má smysl se tímto tématem dále zabývat? Chceme jako lesní pedagogové spolupracovat na mezinárodní úrovni a učit se od kolegů? Tyto a mnoho dalších otázek si možná klademe jako jednotlivci, zabývající se tímto tématem s cílem zlepšit napjatost vztahů a odbourat nedůvěru v tento sektor NH u veřejnosti.

Akce jsou připraveny tak, aby žákům vhodným způsobem předaly informace, které jsou formou zážitkového poznávání lesa a vlastního přispění jejich práce, např. při sázení stromků, dlouhodobě uchované v paměti. Každý žák si zapamatoval určité množství informací, které může dále uplatnit pro svůj osobní rozvoj a pohled na lesní hospodářství a myslivost v ČR.

Lenoch (2007) píše „Žijeme ve společnosti, ve které politická moc vychází demokraticky z názorů všech občanů, a je navíc velice často ovlivňována médií, mnohými občanskými iniciativami a lobbistickými skupinami. V budoucnosti bude proto názor veřejnosti na jakoukoli organizovanou lidskou činnost stále důležitější a na lesnictví tím spíše, čím více budou lidé využívat celospolečenské funkce lesa. Většina současných problémů mezi veřejností a lesnickým sektorem je dána nedostatečnou informovaností veřejnosti a nezájmem lesnického sektoru o aktivní spolupráci s občany. Na vině je celý lesnický sektor, který po roce 1989 podcenil význam a potřebnost aktivního public relations s českou veřejností. O to více je teď nutné dopracovat, uvádět do života a umět veřejně obhájit další rozměr moderního lesnictví, a tím je sladění zájmů veřejnosti, vlastníků lesa a potenciálu dřeva coby obnovitelné přírodní suroviny.“

Potřeba vzdělání nejen v lesnictví ale také v pedagogice je potřebná, jak uvádí Bučková (2009). Bylo by výhodné, aby se jednalo o člověka, který má zkušenost s prací s mládeží, nebo který v rámci vysokoškolského lesnického studia absolvoval doplňkové pedagogické studium.

Fakt, že lesní pedagogika má smysl potvrzuje např. Bučková (2009) „Vychovávat zákazníky dřeva i návštěvníky lesa je vzhledem ke stále se zvyšujícímu odtržení člověka od přírody pro lesnický podnik velmi potřebnou a užitečnou strategií do budoucnosti. Toto konstatování vychází jak ze zahraničních, tak i z domácích zkušeností.“

Smutný a Kamler (2010) sdělují, že nelze říci, že by se v České republice pro práci s dětmi a v propagaci dělalo málo. V porovnání se sousedními státy je ovšem vidět, kde má ČR v tomto ohledu rezervy. Řadu zajímavých nápadů je možné jednoduše převzít a nemusí se v této oblasti prakticky nic vymýšlet, ani mít obavy z nevyzkoušené cesty. Na začátku stačí aplikovat osvědčené postupy. Dále uvádí, že je patrné, že se jedná o činnost dlouhodobou, ale vidí v ní smysl.

Lenoch (2007) uvádí: „Problematikou lesa a vytvářením mediálního obrazu lesnictví se v ČR zabývají především dvě zúčastněné skupiny: lesníci a ekologové. Lesníci přistupují k chápání lesa spíše prakticky, provozně, z pohledu zajištění všech jeho funkcí a současně i respektování vyvážených práv vlastníků lesa a veřejnosti“.

Lenoch (2007) uvádí: „Ekologové bez lesnického vzdělání les často vnímají poměrně blízko omezené filosoficko-biologické platformě vidění a hodnocení původního zakonzervovaného stavu přírody, světa a lidské společnosti. Zde bych pro upřesnění terminologie odlišil pojem ekolog (vědec zabývající se na vědecké úrovni) a ekologista (ekologický aktivista). Přírodní vědy nejsou nadstavbou lesnictví, naopak přírodní vědy jsou součástí lesnického vzdělání. Z tohoto odlišného vnímání významu a funkce lesa v krajině zákonitě vyplývá i v mnoha směrech odlišná strategie komunikace s veřejností. Lesníci jsou v tomto oboru zatím spíše pasivní, převažuje každodenní práce v lese na zlepšení jeho stavu a poskytování celospolečenských funkcí lesa“.

Lenoch (2007) uvádí: „Veřejnost není třeba podceňovat, pokud bude stejně intenzivně a účinně informována o obou úhlech pohledu na les, tj. ekologickém, ale i lesnickém, určitě si sama na základě svého zdravého rozumu časem vytvoří svůj vlastní přirozený a reálný vztah k lesu a lesnímu hospodářství“.

Lidé si udělají představu o hospodaření v lesích podle zpráv v médiích, jak uvádí Brauner (2013) „80 % veřejnosti se domnívá, že se v lesích nehospodaří správně. Co se týká těchto zpráv, je také nutné zmínit myšlenku těžby dříví, která je u veřejnosti spíše odsuzována a veřejnost tedy na základě zkreslených představ o lesním hospodářství usuzuje, že plocha lesa se zmenšuje, což potvrzují výše uvedené výsledky u dětí před akcí LP stejně jako veřejnost, která není dostatečně informována, veřejnost má dojem, že výměra lesů ČR se snižuje (celkem 42 % dotázaných)“.

Z výsledků práce jiných autorů je také patrné, jaký vliv mají aktivity LP na žáky. Vencl (2013) uvádí, že po lesní vycházce pedagogové zaznamenali u dětí zvýšení zájmu o les, zlepšení jejich vztahu k lesu a také je tato vycházka motivovala k dalším návštěvám lesa.

Z výsledků dále vyplynulo, že se žáci se v lese nebojí a do lesa chodí rádi, což potvrzuje Vencel (2013) „Pedagogové se v podstatě shodují na tom, že děti chodí do lesa rády a v lese se nebojí.“ Pozitivní vliv na žáky se podařilo v práci prokázat, což potvrzuje také Vencel (2013) „V práci se sice podařilo ověřit, že lesní pedagogika MLHK je přitažlivá a účastníci jsou s ní spokojeni, lesními pedagogy je však primárně vnímána jako služba veřejnosti.“

Doménou dnešní doby je rychlost a hon za penězi. Lidé jsou často odtrženi od aktivit prováděných v přírodě, ať už rekreačních či pracovních. Lidé dnes hojně využívají stále modernější technologie k výrobě např. netkaných textilií nebo výrobě automobilů, aby byl patrný vývoj, který je důsledkem konkurence a výsledkem lidské inteligence. Tímto způsobem se často lehce zapomíná, jak se žilo dříve třeba na přelomu 19. a 20. století, kdy tyto technologie neexistovaly, nebylo možné telefonovat, jezdit autem, sdílet svoje zážitky na sociálních sítích nebo hrát graficky zdařilé hry na PC. Nejen žáci cílové skupiny, ale všichni lidé na planetě, snad s výjimkou málo rozvinutých zemí např. v Africe, jsou posedlí honbou za penězi, úspěchem a slávou ve všech důležitých činnostech své působnosti. Tím se však zapomíná, jak lidstvo žilo dříve, např. k nejvýraznějšímu rozvoji společnosti lidské došlo právě v 21. století. Tímto by se dalo vysvětlit, proč současná mládež málo chodí do lesa a neví o něm prakticky nic. Je to důsledek doby, rodičovské výchovy nebo něčeho jiného?

Dnešní mládež je v důsledku moderního vývoje společnosti méně ochotná navštěvovat lesní prostředí, je více obézní a často i závislá na hrách nebo sociálních sítích. Taková závislost může být překážkou v budoucnosti, zejména v důsledku omezené pohybové aktivity dochází k různým onemocněním kardiovaskulárního systému a častějšímu infarktu při náhlé aktivitě nebo sportu. Dalo by se říci, že tímto vším se odlišuje dnešní moderní člověk od dob našich prarodičů, kteří podobné technologie neznali a žili podle mého názoru zdravěji (více pohybu a lepší strava, kterou si většinou také sami vypěstovali). V důsledku toho se také tato část populace patrně dožívá vyššího věku, i když tady působí více faktorů. Dnes je možné vysledovat určitý návrat tohoto trendu, kdy lidé znovu zakládají farmy a snaží se hospodařit jinak a lépe. Návrat člověka k přírodě, uvědomění si smyslu života a důležitých věcí a vazeb ve vztahu k přírodě obecně, to je také cílem aktivit pro veřejnost.

10. Závěr

Cílem práce bylo zpracovat přínos aktivit lesní pedagogiky a myslivecké osvěty na znalosti a postoje žáků k lesnictví a myslivosti na vybraných základních školách Jihomoravského kraje.

Z hlediska přínosu pro žáky došlo po akcích LP ke zvýšení zájmu o téma les a lesnictví, dále ke zvýšení znalostí o lese a částečné změně přístupů k lesu. Žáci si prokazatelně zapamatovali 14 dní od uplynutí akce LP 58 % informací z programů. Tímto byl prokázán jednoznačně pozitivní vliv všech aktivit LP bez ohledu na počet akcí, s přihlédnutím k věku žáků, pořádaných pro jednotlivé skupiny. Praktické ukázky, vlastní zkušenost a zážitky z lesa zanechaly v žácích pozitivní náhled na činnost ekosystému lesa i člověka jako výrobního faktoru. Žáci byli velmi nadšeni a mnohdy překvapeni činnostmi v lesích, včetně toho, že je nutné plánovat např. lov zvěře nebo těžbu dříví. Pro praxi je tedy důležité, že žáci cílové skupiny byli zážitkovým poznáváním seznámeni s hlavními lidskými činnostmi, které s lesem souvisí (lesnictví, myslivost) a je možné usoudit, že se u nich vyvíjí kladný vztah nejen k lesu a životnímu prostředí, ale také respektování práce člověka v lese. Žáci prokázali, že jsou schopni si zážitkovým poznáváním zapamatovat většinu podstatných informací z programů LP a rozvíjet se tak v této oblasti a pozitivně působit na svoje okolí.

Lesní pedagogové uvedli, že program je pro žáky přínosný z hlediska získaných zážitků i znalostí, avšak chybí finanční ohodnocení za práci navíc, dále chybí potřebné vybavení pro práci s žáky. Dále uvedli, že žáci jsou aktivitami nadšeni a většina z nich dobře přijímá nové informace, pedagogové (učitelé ZŠ) potvrdili, že akce jsou dobře připraveny, u žáků se projeví po akcích LP změny přístupu k lesnictví a myslivosti, dále došlo ke zvýšení zájmu o les a přírodu. Pedagogové také uvedli, že s žáky uplatňují při výuce znalosti a zkušenosti z akcí LP, což je také důkazem pozitivního ovlivnění nejen žáků, ale i jejich pedagogů.

Na základě výsledků bylo navrženo několik opatření, které by mohly pomoci zlepšit programy LP. Mezi nejpodstatnější bylo zařazeno: vybudování zázemí včetně potřebných pomůcek, profesionalizace LP, finanční ohodnocení lesních pedagogů, vytvoření sítě LP pro komunikaci mezi lesními pedagogy, mediální propagace a také vzdělání lesních pedagogů. Realizace těchto opatření by výrazně zlepšila rozsah a úroveň tohoto typu vzdělávání avšak závisí na dostatečném množství finančních prostředků.

11. Summary

The aim of the work was the contribution of forest activity and hunting education on knowledge and attitudes towards forestry and hunting in selected primary schools in South Moravia.

In terms of the benefits for pupils events occurred after LP to increase interest in the topic of forest and forestry, as well as to increase knowledge about the forest and a partial change in attitudes towards the forest. Pupils clearly remember the 14 days of the event LP 58% of information programs. This was clearly demonstrated the positive impact of LP activities regardless of the number of events, taking into account the age of the pupils, organized for each group. Practical examples, their own experience and the experiences of forest left in pupils a positive outlook on the activities of the forest ecosystem and humans as a production factor. The pupils were very excited and sometimes surprised by the activities in the forests, including the need to plan for example. Hunting or timber production. In practice it is important that students target groups were experiential exploring familiar with the major human activities that the forest is related (forestry, hunting) and it is possible to conclude that they develop a positive relationship with both the forest and the environment, but also respect work man in the woods. Pupils demonstrate that they are able to explore the experiential remember most essential information from the LP programs and develop best in this field and a positive effect on their surroundings.

Forest educators said that the program is beneficial for pupils in terms of experiences and acquired knowledge, but lack of financial remuneration for extra work, as well as lack of necessary equipment to work with pupils. They further stated that pupils are activities enthusiastic and most of them well receives new information, teachers (primary school teachers) confirmed that the actions are well prepared for pupils to take effect after the actions of LP changes approach to forestry and hunting, as well as increased interest forest and nature. Teachers also reported that the students apply the teaching expertise of events LP, which is also proof positive influence not only students but also their teachers.

Based on the results it was proposed several measures that could help improve programs LP. Among the most important were included: construction of facilities, including necessary equipment, professionalization LP, salary of forest educators, LP creating a network for communication between forest educators, media and education of forest educators. Implementation of these measures would significantly improve the scope and quality of this type of education but depends on sufficient funds.

12. Seznam použitých zkratek

BVV – Brněnské veletrhy a výstavy	USA – Spojené státy americké
ČMMJ – Českomoravská myslivecká jednota	ÚHÚL – Ústav hospodářské úpravy lesa
ČR – Česká republika	VLS, s. p. – státní podnik Vojenské lesy a statky
ČT – Česká televize	VŠ – vysoká škola
ČSOP – český svaz ochránců přírody	VÚLHM – výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
ČSÚ – český statistický úřad	YPEF – mezinárodní lesnická soutěž pro děti
ČZU – Česká zemědělská univerzita	ZST – Zlatá srnčí trofej (soutěž pro mladé myslivce)
DDM – dům dětí a mládeže	ZŠ – základní škola
ESD – vzdělání pro udržitelný rozvoj	
EU – Evropská unie	
EVVO – environmentální vzdělávání, výchova a osvěta	
FAO – organizace pro výživu a zemědělství	
ISŠL – Integrovaná střední škola lesnická	
Kč – Koruna česká	
LČR, s. p. – státní podnik Lesy České republiky	
LDF MENDELU – lesnická a dřevařská fakulta MENDELU v Brně	
LP – lesní pedagogika	
LHP – lesní hospodářský plán	
Min. – minuta (časová jednotka)	
MŠ – mateřská škola	
MZe – Ministerstvo Zemědělství	
MŽP – Ministerstvo Životního prostředí	
Např. – například	
NH – národní hospodářství	
OMS – okresní myslivecký spolek	
OSN – Organizace spojených národů	
PET – Polyethylentereftalát	
PR – public relations	
PAWS – pädagogische Arbeit im Wald	
SLŠ – Střední lesnická škola	
SR – Slovenská republika	
SŠ – střední škola	
SVOL – sdružení vlastníků obecních lesů	
ŠLP – školní lesní podnik	
TANAP – Tatranský národní park	
Tj. – to je	
Tzn. – to znamená	
UNESCO – mezinárodní organizace pro vědu, výchovu a kulturu	

13. Seznam použité literatury

BRAUNER, P. *Průzkum veřejného mínění a public relations v lesnictví*. Diplomová práce. MENDELU Brno, 2013. 81 s.

BUČKOVÁ, B. *Lesní pedagogika jako nástroj marketingové propagace*. Bakalářská práce. Brno 2009. 41 s.

CORNELL, J. 1998. *Sharing Nature With Children*. Nevada City: Dawn Publications. ISBN 1-883220-73-4.

ČLS, 2008. *Sborník referátů „Lesní pedagogika v ČR“*. Hranice: ČLS.

FOREST COMMUNICATORS NETWORK. *Strategic Framework for Forest Communication in Europe*. 2011

HAGUE, P. *Průzkum trhu: příprava, výběr vhodných metod, provedení, interpretace získaných údajů*. Praha: Computer Press, 2003. 234 s. ISBN 80-7226-917-8.

HANZLOVÁ, M. *Image lesního hospodářství*. Diplomová práce. Brno: MZLU v Brně, 2007. 81 s.

HROMAS, J. a kol. *Nová příručka myslivce do kapsy*. 2. vydání. Bratislava: Příroda, 2004. 29 s. 8237. ISBN 80-07-01303-2.

KAPUCIÁNOVÁ, M. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-451-8.

KOVAŘÍK, J., MÍČA, M. *Myslivost a její tradice: myslivecká osvěta*. 5. vydání. Praha: Druckvo, 2012. 127 s. ISBN 978-80-87668-00-9.

KUBÍČKOVÁ, Z. *Public relations u Lesů ČR, s. p. se zaměřením na lesní pedagogiku*. Bakalářská práce. Brno: MENDELU Brno, 2011. 64 s.

LENOCH, J. *Public relations a komunikace patří do lesnictví*. Lesnická práce. 2007. sv. 86, č. 2, s. 30-31. ISSN 0322-9254.

LESKOVCOVÁ, M., MATOUŠKOVÁ, L., PRYLOVÁ, L., PALACKÁ, A. *Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. 1. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-42-2.

MACHAR, I. 2009. *Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2357-9.

MAŇAS, P. *Analýza a možnosti zlepšení Public Relations v českém lesnictví*. Diplomová práce. Brno: MZLU v Brně, 2005. 46 s.

MANN, MICHAELA a kol. *Pojďme na to od lesa*. Příručka ekologické výchovy a lesní pedagogiky. Vimperk: Správa Národního parku a CHKO Šumava, 2003.

MARUŠÁKOVÁ, LUDMILA a kol. *Lesná pedagogika krížom cez Európu*. Zvolen: Národné lesnícke centrum, 2010. ISBN 978-80-8093-119-3.

OLIVA, J. *Lesnícká politika*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2005. 164 s. ISBN 80-213-1385-4.

ŘEZANKOVÁ, H. *Analýza dat z dotazníkových šetření*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2007. 212 s. ISBN 978-80-86946-49-8.

ŘEZÁČ, J. *Sborník výukových programů o lese, lesnictví a práci lesníků*. Ostravské městské lesy s. r. o. 2012.

SMUTNÝ, P., KAMLER, J. *Myslivecká osvěta u veřejnosti: Kdo to bude dělat a kdo platit?*. Myslivost. 2010. sv. 58, č. 11, s. 98-99. ISSN 0323-214X.

SMUTNÝ, P., KAMLER, J. *Lesk a bída našeho obrazu v médiích*. Myslivost. 2010. sv. 58, č. 6, s. 72-73. ISSN 0323-214X.

VENCL, V. *Zhodnocení výuky lesní pedagogiky u Městských lesů Hradec Králové a.s.* Diplomová práce. MENDELU Brno, 2013. 73 s.

WOJTYLOVÁ, L. *Lesní a venkovní pedagogika*. 2008

Články v časopisech

- BENDIX, M. 2009. *Les ve škole a venkovní výuka v Dánsku*. Lesnická práce, roč. 88, č. 9, s. 28–29.
- HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. 2009. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada.
- HUBÍKOVÁ, V., LASÁK, O. 2007. *První informační středisko VLS pro veřejnost v Ralsku*. Lesnická práce, roč. 86, č. 6, s. 33.
- JANKOVSKÁ, Z. 2009. *Odborný seminář Lesní pedagogika v Hradci Králové*. Lesnická práce, roč. 88, č. 7.
- JANKOVSKÁ, Z. 2010. *Jak být kreativním a technicky zdatným lesním pedagogem*. Lesnická práce, roč. 89, č. 11., s. 28-29.
- KARKAINEN, S. 2009. *Vzdělávání o lese a finských školách*. Lesnická práce, roč. 88, č. 11, s. 28–29.
- KOLÍNSKÁ, I. 2009. *Case Forest – nový projekt na podporu lesní pedagogiky*. Lesnická práce, roč. 88, -č. 3, s. 32–33.
- LESNIK, T. 2008. „*Starost o les ku prospěchu přírodě a lidem*“ motto Slovinské správy lesů. Lesnická práce, ročník 87, č. 11, s. 32-33.
- LILLEOIA, A., 2008. *Lesnictví v estonském vzdělávacím systému*. Lesnická práce, roč. 87, č. 1, s. 40-41.
- SCHMECHEL, D. 2011. *Mezinárodní rok lesů v Německu*. Lesnická práce, roč. 90, č. 5, s. 28–29.
- PALACKÁ, A. 2008. *Lesní pedagogové v olomouckém kraji připravují Panevropský týden lesů*. Lesnická práce, roč. 87, č. 4.
- PRYLOVÁ, L. 2007. *Mezinárodní projekt lesní pedagogiky*. Lesnická práce, roč.
- VAŠÍČKOVÁ, J. 2008. *Záměry ministerstva zemědělství ČR v oblasti environmentálního vzdělávání a lesní pedagogika v evropském kontextu*. MZe odbor koncepcí a ekonomiky LH)

Webové a jiné zdroje

Brněnské veletrhy a výstavy [online] [cit. 8. 3. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://www.bvv.cz/veletrhy-brno/>>

Creative Research Systems. [online] [cit. 2. 4. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://www.surveysystem.com>>

Česká televize. [online] [cit. 4. 2. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169538516-tisic-let-ceske-myslivosti/dily/>>

Český statistický úřad. [online] [cit. 3. 4. 2017] dostupné z World Wide Web: <<https://www.czso.cz/csu/czso/20-vzdelavani-vd3nqe5glx>>

ČMMJ, z. s. [online] [cit. 4. 2. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://www.cmmj.cz/Zlata-srnci-trofej.aspx>>

DVOŘÁK, M. *Ebbinghausova křivka zapomínání*. [online] [cit. 1. 4. 2017] dostupné z World Wide Web: <<https://www.sogoodlanguages.com/>>

LDF MENDELU 2017 [online] [cit. 8. 2. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://mendelu.cz/27601n-lesnicka-vsestrannost-ocima-organizatora>>

PAWS Project 2007. *Učebnice PAWS*. [online] [cit. 6. 2. 2017].

PRÝLOVÁ, L. 2005. *Lesní pedagogika* [online] [cit. 19. 12. 2016] dostupné z World Wide Web: <<http://www.lesnipedagogika.cz/data/web/download/lesni-pedagogika.pdf>>

Školské zařízení pro environmentální vzdělávání. Lipka [online] [cit. 5. 4. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://www.lipka.cz/jezirkko?idm=23>>

Školský zákon č. 561/2004 Sb., *Sbírka zákonů ČR* [online] [cit. 1. 4. 2017] dostupné z World Wide Web: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>>

VLS, s. p. *Lesnické dny* [online] [cit. 14. 1. 2017] dostupné z World Wide Web: <<https://www.vls.cz/pro-verejnost/lesnicky-den-v-ralsku-2016>>

10. evropský kongres lesní pedagogiky, Slovakia [online] [cit. 2. 3. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://www.lesnipedagogika.cz/cz/archiv-aktualit/26-jak-probeh-10-evropsky-kongres-lesni-pedagogiky>>

11. evropský kongres lesní pedagogiky, Norway [online] [cit. 2. 3. 2017] dostupné z World Wide Web: <<http://www.forestpedagogics.eu/annual-congress/2016-biri,-norway.html>>

14. Přílohy

- Příloha 1 Dotazník, rozhovor – žáci
- Příloha 2 Dotazník LP – pedagogové, dotazník myslivost – pedagogové
- Příloha 3 Dotazník – lesní pedagogové
- Příloha 4 Fotodokumentace